

WOJCIECH MILITZ

PTTK w 1979 roku

Przeгляд działalności PTTK w roku 1979 daje obraz powszechnej organizacji działającej w zakładach pracy, wśród młodzieży szkolnej i akademickiej, w osiedlach mieszkaniowych, w środowisku wojskowym — realizującej w tych środowiskach program krajoznawczy, wycieczki i imprezy turystyki kwalifikowanej a jednocześnie organizującej i obsługującej znaczną część powszechnego ruchu turystycznego w Polsce.

Inspirującą i integrującą rolę spełniały prowadzone przez PTTK programowe akcje okolicznościowe, wraz z obchodami 35-lecia Polski Ludowej były to: kampania „Polska naszych dni”, akcja „Zamość wczoraj — dziś — jutro”, „PTTK dla Krakowa”, działalność patronacka PTTK nad gminą Ujsoly w woj. bielskim, a szczególnie wrześnie Dni Turystyki. W roku 1979 Towarzystwo zapisało również na swoim koncie udział w obchodach Międzynarodowego Roku Dziecka.

Najważniejszym faktem w życiu wewnątrzorganizacyjnym było nadanie Towarzystwu — w dniu 13 sierpnia 1979 r. przez ministra spraw wewnętrznych — statusu stowarzyszenia wyższej użyteczności.

Stan organizacyjny

Towarzystwo odnotowało znaczny rozwój organizacyjny. W szeregi PTTK wstąpiło ponad 62 tysiące osób, a stan członków osiągnął liczbę 767 948 osób. Zorganizowano 1011 nowych kół i klubów, w tym 918 szkolnych klubów krajoznawczo-turystycznych. Przybyło 9 oddziałów, a kadra PTTK wzrosła o 11 tysięcy działaczy. W porównaniu do 1978 r. zorganizowano o 7 tysięcy więcej wycieczek i imprez, a wszystkimi formami działalności programowo-organizacyjnej PTTK objęło łącznie około 21 milionów uczestników ruchu turystycznego, tj. o ponad półtora miliona więcej niż w 1978 r.

Te pozytywne efekty są tym bardziej godne podkreślenia, że równocześnie w 1979 r. PTTK znalazło się w trudniejszej sytuacji materialnej. Mimo usilnych starań, nie osiągnięto pozytywnych rozwiązań w sprawie ulg w podatku dochodowym, co wpłynęło na pogorszenie sytuacji finansowej Zrzeszenia Gospodarki Turystycznej PTTK oraz ograniczyło możliwości finansowania działalności statutowej Towarzystwa.

Rozwój organizacyjny PTTK obrazuje następujące zestawienie:

Lp.	Województwo	Członkowie		Oddziały		Kola	
		1978	1979	1978	1979	1978	1979
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Biała Podlaska	4 676	5 772	5	5	133	142
2	Białystok	15 722	17 355	20	20	272	294
3	Bielsko Biala	24 343	24 813	12	14	359	392
4	Bydgoszcz	19 772	21 626	20	29	395	433
5	Chełm	2 359	4 932	4	4	52	68
6	Ciechanów	5 190	5 214	7	7	102	103
7	Częstochowa	11 495	12 017	10	10	149	165
8	Elbląg	5 255	5 558	9	9	122	115
9	Gdańsk	27 546	28 678	19	19	428	456
10	Gorzów	6 794	7 730	15	15	154	184
11	Jelenia Góra	10 029	11 331	11	12	182	198
12	Kalisz	10 255	11 595	12	12	236	281
13	Katowice	117 649	126 826	43	45	1 583	1 759
14	Kielce	12 514	13 075	13	13	225	236
15	Konin	3 612	3 610	5	5	57	69
16	Koszalin	8 887	9 635	12	12	215	216
17	Kraków	36 211	38 979	13	13	496	534
18	Krosno	9 131	10 836	7	7	193	226
19	Legnica	7 954	8 300	7	7	158	165
20	Leszno	4 262	5 300	5	5	98	125
21	Lublin	17 345	18 255	17	17	305	319
22	Łomża	4 288	4 869	5	5	90	89
23	Łódź	21 777	22 289	10	10	354	369
24	Nowy Sącz	11 244	11 465	9	9	258	267
25	Olsztyn	20 241	21 029	15	15	345	349
26	Opole	18 173	18 377	22	22	363	370
27	Ostrołęka	3 242	3 728	9	9	64	74
28	Pila	7 024	7 679	9	9	147	158
29	Piotrków	6 287	8 201	6	6	138	173
30	Płock	6 173	7 221	6	6	99	128
31	Poznań	23 402	26 740	17	17	397	427
32	Przemysł	4 857	6 299	5	5	99	106
33	Radom	6 915	7 649	9	9	112	123
34	Rzeszów	14 319	14 789	13	13	216	230
35	Siedlce	4 778	5 948	7	7	125	130
36	Sieradz	3 269	3 942	8	8	61	80
37	Skierniewice	5 584	6 277	8	7	107	119
38	Ślupsk	4 507	5 504	6	7	112	141
39	Suwałki	6 715	8 351	9	10	137	152
40	Szczecin	19 232	20 773	20	20	411	420
41	Tarnobrzeg	9 768	10 975	9	9	148	171
42	Tarnów	6 256	7 229	8	8	149	163
43	Toruń	11 510	11 613	13	14	273	278
44	Wałbrzych	9 991	11 490	12	13	198	218
45	Warszawa	69 390	75 240	33	33	865	878
46	Włocławek	3 642	3 679	5	5	80	84
47	Wrocław	22 881	25 197	22	25	433	504
48	Zielona Góra	6 134	8 119	5	5	110	140
49	Zamość	12 707	12 123	15	15	274	259
	O g ó l e m	705 717	767 948	581	590	12 069	13 080

W roku 1979 realizowana była uchwała Zarządu Głównego, umożliwiająca powrót do organizacji byłych członków, o czym piszemy osobno w Kronice.

Jak wynika z powyższych danych, obecnie tylko w 6 województwach liczba członków PTTK nie przekracza 5 tysięcy. W 29 województwach zorganizowanych w PTTK jest od 5 do 15 tysięcy osób, w 12 województwach liczba członków mieści się w granicach 15 do 40 tys. osób, a w 2 województwach tę granicę znacznie przekroczyło: w warszawskim — 75 240 i w katowickim — 126 826 członków.

W rozwoju organizacyjnym PTTK największą dynamikę obserwuje się w środowisku młodzieżowym. Liczba członków spośród młodzieży szkolnej wzrosła o ponad 47 tys. osób, a szkolnych ogniw PTTK — o 918 klubów i kół, a więc PTTK siecią swych ogniw objęło blisko 36% wszystkich szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

Stan i rozwój ogniw i członków PTTK w poszczególnych środowiskach przedstawia tabela.

Wraz z ogólnym wzrostem liczby ogniw zwiększyła się również liczba komisji społecznych z 3 617 w 1978 r. do 3 698

w 1979 r. Wśród 81 nowych komisji 60 — to komisje oddziałowe, których stan ogólny wynosi 2 910 na 590 oddziałów, a 21 — to komisje zarządów wojewódzkich.

Aktualnie komisje turystyki pieszej i komisje przewodników turystycznych działają już przy wszystkich 49 zarządach wojewódzkich; komisje młodzieżowe i krajoznawcze przy 47 zarządach; ochrony przyrody przy 45; opieki nad zabytkami przy 43. Sztaby Służby Kultury Szlaku zorganizowane zostały przy 44 zarządach wojewódzkich. Pozostałe komisje wojewódzkie działają przy zarządach wojewódzkich PTTK: KTG — 41, KTM i KTK — 37, komisje kół i oddziałów zakładowych — 34, KTŻ — 32, komisje pracy PTTK w osiedlach mieszkaniowych — 26, KTN — 24, komisje imprez na orientację — 24, fotografii krajoznawczej — 24, komitety koordynacyjne imprez turystycznych — 20, komisje historii i tradycji — 13. W trzech zarządach wojewódzkich działają komisje speleologii i komisje akademickie. Ponadto przy zarządach wojewódzkich działa 55 innych komisji.

Ogólny stan kadry programowej zwiększył się w roku 1979 o ponad 9 700 osób,

L.p.	Rodzaj ognia	Oddziały		Kola i Kluby		Członkowie	
		1978	1979	1978	1979	1978	1979
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	zakładowe	127	132	5 408	5 476	276 355	287 118
2.	terenowe	388	389	710	698	85 341	87 830
3.	osiedlowe	23	22	245	263	10 084	11 299
4.	akademickie	20	23	215	227	19 306	18 740
5.	szkolne	2	2	4 164	5 082	230 963	278 823
6.	inne, w tym:	21	22	1 327	1 334	83 628	84 138
7.	wojskowe	12	13	518	538	34 556	34 147
	Razem	581	590	12 069	13 080	705 717	767 948
	Wzrost 1979 r.	+9		+1 011		+62 231	

Podwodniacy w akcji — polowanie na rekiny. Na pierwszym planie Jerzy Szafranski, w głębi — Jerzy Macke

osiągając liczbę 151 797 działaczy. Obserwuje się mniejszą dynamikę wzrostu w porównaniu do 1978 roku, w ciągu którego kadra programowa wzrosła o ponad 20 tys. osób.

Krajoznawstwo, opieka nad zabytkami, ochrona przyrody

W działalności krajoznawczej w roku 1979 dominowały prace przygotowawcze do Kongresu Krajoznawczego planowanego na rok 1980 oraz realizacja zadań ostatniego roku czteroletniej kampanii „Polska naszych dni”.

Dokonano oceny trzeciego roku kampanii przebiegającego pod hasłem „Kraj wielkiego budowania”. Najlepszymi okazały się zarządy wojewódzkie w Rzeszo-

wie, Kielcach, Szczecinie, Bielsku-Białej i Wrocławiu. Zadania roku 1979, czwartego już z kolei, koncentrujące się na temacie „Człowiek naszych dni” wykonały najpełniej zarządy wojewódzkie w: Rzeszowie — 1706 prac, Szczecinie — 481 prac, Kielcach — 353 prace, Bielsku-Białej — 178 oraz Wrocławiu — 184.

Wyniki całej kampanii postanowiono ogłosić i ocenić w czasie obrad Kongresu Krajoznawczego. Prace przygotowawcze do tego wielkiego wydarzenia w ruchu krajoznawczo-turystycznym objęły kilkadziesiąt zebrań, narad, sejmików i sesji, których wyniki przedstawione zostały na Kongresie.

Opracowano i oddano do druku 44 zeszyty „Z prac krajoznawczych” obrazujące działalność krajoznawczą PTTK na terenach poszczególnych województw,

KADRA PTTK — STAN I ROZWÓJ

Lp.	Rodzaj kadry	1978	1979	Wynik
1	2	3	4	5
1.	Organizatorzy turystyki w tym:	72 542	77 728	+5 186
	w zakładach pracy	33 098	34 957	+1 850
	w osiedlach	809	757	-52
	w środowisku młodzieżowym	25 989	29 414	+3 425
	w środowisku akademickim	4 344	6 531	+2 087
	w środowisku wojskowym	4 980	4 116	-864
	w innych środowiskach	3 222	1 953	-1 269
2.	Opiekunowie szkolnych kół krajoznawczo- turystycznych	4 164	5 032	+918
3.	Przodownicy i instruktorzy w tym:	19 101	19 785	+684
	przodownicy turystyki pieszej	4 891	5 057	+166
	przodownicy turystyki górskiej	4 212	4 338	+126
	przodownicy turystyki narciarskiej	648	735	+87
	przodownicy turystyki motorowej	1 508	1 556	+48
	przodownicy turystyki żeglarskiej	780	770	-10
	przodownicy turystyki kajakowej	1 582	1 645	+63
	przodownicy turystyki kolarskiej	1 460	1 569	+109
	instruktorzy imprez na orientację	329	202	-127
	instruktorzy nurkowania swobodnego	254	283	+29
	instruktorzy krajoznawstwa	1 466	1 478	+12
	instruktorzy ochrony zabytków	105	192	+87
	instruktorzy ochrony przyrody	278	274	-4
	instruktorzy kształcenia kadr	1 588	1 686	+98
4.	Spółeczni opiekunowie przyrody	2 899	2 834	-65
5.	Spółeczni opiekunowie zabytków	6 474	6 998	+524
6.	Strażnicy Ochrony Przyrody	8 815	9 076	+261
7.	Członkowie Służby Kultury Szlaku	13 465	15 702	+2 237
8.	Przewodnicy (osoby fizyczne)	14 610	14 592	-18
	Razem (kadra programowa poz. 1—8)	142 070	151 797	+9 727

traktując tę serię zeszytów jako próbę przedstawienia realizacji krajoznawczego programu turystyki uchwalonego w Gdańsku w 1970 roku.

Centralny Zlot Aktywu Krajoznawczego odbył się w dniach 3—12 sierpnia na terenie województwa ostrołęckiego z zakończeniem w Czarnowie k. Różana. Trasy zlotu umożliwiły poznanie historii i osiągnięć współczesnych Kurpiowszczyzny, a obrady poświęcono metodom pracy krajoznawczej w ogniwach PTTK, o czym piszemy w Kronice.

Działacze ochrony przyrody w roku 1979 wnieśli swój wkład do uchwały sejmowej o ochronie i kształtowaniu środowiska, przekazując komisjom sejmowym swoje uwagi i propozycje z dyskusji nad tekstem uchwały.

Kontynuowano prace nad doskonaleniem form uprawiania turystyki w parkach narodowych i na obszarach o dużych walorach przyrodniczych, a także nad problemem „Turystyka w lasach”. Prace Służby Kultury Szlaku koncentrowały się na przygotowaniach do ogłoszenia roku 1980 — Rokiem Kultury Turystycznej.

Tematem przewodnim prac społecznej opieki nad zabytkami była ochrona tradycyjnej kultury ludowej, szczególnie zabytków budownictwa drewnianego. Wiele uwagi poświęcono problemom konserwacji tych zabytków podczas szkolenia działaczy — społecznych opiekunów zabytków. Ścisłszą była współpraca w terenie społecznej opieki nad zabytkami z państwową służbą konserwatorską. W roku 1979 podpisano porozumienie o współpracy PTTK z Towarzystwem Opieki nad Zabytkami. Wpisano do rejestru dwa nowe utworzone muzea PTTK: regionalne muzeum w Brzozowie oraz Muzeum Miasta i Rzeki Warty w Warcie.

W dziedzinie upowszechniania historii i tradycji skoncentrowano się na zebraniu i wstępnym opracowaniu materiałów do „Słownika biograficznego” działaczy turystyki i krajoznawstwa w Polsce oraz nad kompletowaniem materiałów do izby pamięci robotniczego ruchu turystycznego,

która będzie utworzona w bylej „Gospodzie Włóczgów” w Zakopanem. Prace te prowadzone są wspólnie z Centralnym Archiwum KC PZPR.

Opracowany został program adaptacji pomieszczeń zamku w Golubiu-Dobrzyńiu przeznaczonych na Centralny Ośrodek Historii i Tradycji PTTK oraz Muzeum Ziemi Chełmińsko-Dobrzyńskiej, w ramach prac związanych z przeznaczeniem zamku na dom turysty PTTK.

Przyznano nagrody PTTK za twórczość popularyzującą działalność turystyczno-krajoznawczą. Nagrody I stopnia otrzymali: **Henryk Gawarecki** z Lublina i **Witold Tyrakowski** z Warszawy.

Ogniwa PTTK w ramach działalności popularyzatorskiej zorganizowały w roku 1979 ponad 20 800 odczytów i seminariów z udziałem ponad 760 tys. uczestników oraz 7130 wystaw z udziałem ponad 1 200 tysięcy zwiedzających. W porównaniu do 1978 r. jest to wzrost o ponad 4 tys. tego typu imprez i 150 tys. uczestników.

W punktach informacji turystycznej PTTK obsłużono blisko 1 643 tys. osób, tj. o 123 tys. więcej niż w roku poprzednim. Zmniejszyła się liczba obsłużonych w poradniach krajoznawczych (o 15 tys. osób), przy jednoczesnym wzroście aż o ponad 160 tys. osób (167 700 w 1978) liczby czytelników w bibliotekach PTTK.

Turystyka kwalifikowana

Ważnym wydarzeniem była Ogólnopolska Narada Aktywu Turystyki Kwalifikowanej w Chorzowie w dniach 27—29 kwietnia 1979 r. Narada pozwoliła na wszechstronną ocenę i podsumowanie wcześniej podjętych prac nad aktualizacją programu turystyki kwalifikowanej PTTK. W rezultacie przyjętych tez i przedyskutowaniu ich w terenie, Prezydium ZG PTTK uchwaliło „Kierunki działania w zakresie turystyki kwalifikowanej w latach 1980—1981 oddziałów PTTK”.

Na rok 1979 przygotowano więcej propozycji imprez i wycieczek na dni wolne od pracy.

Wiele imprez, rajdów i zlotów przygotowano uwzględniając tematykę i trasy związane z 35 rocznicą Polski Ludowej. W szczególności tej rocznicy poświęcono imprezy na terenach województw chełmskiego, zamojskiego, lubelskiego i bielskopodlaskiego pod wspólnym hasłem „Szlakami PKWN”, zorganizowane w drugiej połowie lipca. Były to:

- XX Ogólnopolski Wysokokwalifikowany Rajd Pieszy.
- Ogólnopolski Zlot Manifestu Lipcowego PKWN, zorganizowany wspólnie z ZSMP, z zakończeniem w Chełmie w dniu 21 lipca. Uczestnicy Zlotu brali udział w manifestacji społeczeństwa na terenie obozu zagłady w Majdanku.
- Centralny Międzynarodowy Splyw Kajakowy „Bug-79”. Uczestnicy splywu brali udział m.in. w obchodach Święta Lipcowego we Włodawie oraz w spotkaniu przyjaźni na terenie Twierdzy Brzeskiej.

Imprezą, którą włączono do obchodów rocznicowych, był organizowany w czerwcu 1979 r. na terenie Polski XIII Międzynarodowy Zlot Przyjaźni. Odbił się on na terenie województwa legnickiego w Lubiniu z udziałem ponad 1000 turystów z NRD, CSRS, Węgier i Polski. W zlocie, ze względu na jego uroczysty

charakter, wzięły udział delegacje organizacji turystycznych z ZSRR, CSRS, NRD i WRL.

Wspólnie ze Związkiem Harcerstwa Polskiego zorganizowano Rajd Młodzieży „Grunwald-79” z udziałem ponad 1800 uczniów z całego kraju. Młodzież biorąca udział w imprezie wykonywała równocześnie zadania z programu kampanii „Polska naszych dni”. Uczestnicy mieli także możliwość uzyskania uprawnień młodzieżowego organizatora turystyki.

XXIV Centralny Międzynarodowy Turystyczny Rajd „Szlakami Lenina” poprzedziły w 1979 r. młodzieżowe rajdy leninowskie, w szczególności udane i dobrze zorganizowane na terenach woj. krakowskiego i wrocławskiego.

Rezultaty ilościowe w poszczególnych rodzajach turystyki kwalifikowanej roku 1979 obrazuje tabela.

Z podanych w tabeli liczb najliczniej reprezentowana i najpopularniejsza jest turystyka piesza nizinna. Działacze tej dyscypliny sukcesy zawdzięczają systematycznej pracy z młodzieżą. Blisko 60% uczestników imprez i wycieczek pieszych to młodzież, również bez mała cały liczący ponad 80 tys. osób przyrost uczestników dotyczy młodzieży szkolnej.

Nadal popularne są wycieczki piesze

IMPREZY I WYCIECZKI TURYSTYKI KWALIFIKOWANEJ

L.p.	Rodzaj turystyki	Liczba imprez i wycieczek			Liczba uczestników		
		1978	1979	Wynik	1978	1979	Wynik
1	2	3	4	5	6	7	8
1	piesza	39 212	41 983	+2 771	1 162 602	1 249 566	+86 964
2	górska	20 253	21 852	+1 599	489 316	503 816	+14 500
3	narciarska	5 108	5 528	+420	121 762	125 488	+3 726
4	kolarska	5 605	5 911	+306	90 577	106 815	+16 238
5	motorowa	2 906	2 677	-229	70 137	66 656	-3 481
6	żeglarska	2 766	3 012	+246	40 226	40 849	+623
7	kajakowa	3 124	3 060	-64	53 411	53 829	+418
8	speleologia	677	571	-196	5 594	5 379	-215
9	podwodna	641	617	-24	10 829	9 605	-1 024
10	na orientację	2 133	3 010	+877	50 799	75 977	+21 178
11	inne	7 793	9 745	+1 952	276 654	394 527	+117 873
O g ó ł e m		90 218	97 966	+7 748	2 375 707	2 632 507	+256 800

Autostop wciąż modny. Takie dziewczyny nie potną żyłkami siedzeń w samochodzie, chociaż mogą „podciąć” niejednego dżentelmena jezdni (fot. CAF)

ogłaszane w prasie na soboty i niedziele.

W turystyce górskiej trwa wysoki stopień udziału w imprezach i wycieczkach, w tym blisko 40% udziału młodzieży szkolnej.

Zorganizowano interesujące sympozjum na temat „Góry w polskiej literaturze współczesnej”. KTG współdziałała z Instytutem Turystyki w sprawie planu zagospodarowania Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Wspólnie z Dyrekcją Zrzeszenia Gospodarki Turystycznej PTTK opracowano ekspertyzę stanu schronisk górskich, a także program docelowy rozwoju sieci schronisk.

W turystyce narciarskiej eksponowano szczególnie akcję „Z PTTK na narty”, w której z okazji „Ogólnopolskiego Dnia Narciarza” wzięło udział ok. 10 tys. osób. Tyleż samo przeszkolili instruktorzy

i przodownicy turystyki narciarskiej na obozach zorganizowanych przez jednostki ZGT PTTK w schroniskach górskich.

W 1979 r. szczególnie popularne stały się „Wiosenne Dni Turystyki Kajakowej”. Poszczególne imprezy mają charakter klubowy i regionalny, i współzawodniczą w konkursie o „Puchar Wiosny”. Puchar ten w 1979 r. zdobyła Komisja Turystyki Kajakowej ZW PTTK w Katowicach.

W Centralnym Ośrodku Szkolenia Żeglarskiego w Zegrzynku przeszkolono 157 osób w 5 turnusach, z inicjatywy Komisji Turystyki Żeglarskiej ZG PTTK. Wykonano pierwsze prace w basenie jachtowym w Kołobrzegu, stawiając magazyny sprzętowe dla jachtów morskich PTTK.

Działacze turystyki kolarskiej uzyskali dobre rezultaty w organizacji nowych klubów. Dla potrzeb szkolenia kadry

turystyki kolarskiej wydano 6 broszur i przygotowano do druku 3 dalsze. Ukazał się także podręcznik przewodnika turystyki kolarskiej PTTK pt. „Turystyka kolarska”, wydany przez Zakład Wydawniczo-Propagandowy PTTK.

W turystyce motorowej, która w największym stopniu jest uprawiana indywidualnie, obserwuje się zmniejszenie liczby rejestrowanych imprez i ich uczestników. Stąd konieczność zmiany metod działalności dominowała w programie IV Kursu Doskonalenia Centralnego Aktywu Motorowego w Baranowie.

Ważne miejsce w systemie turystyki kwalifikowanej zajmują odznaki zdobywane według regulaminów poszczególnych rodzajów turystyki. Rezultaty roku 1979 w tej dziedzinie obrazuje tabela.

W akcji „Autostop — 1979” wzięło udział ponad 16 tys. uczestników, w tym 641 cudzoziemców z 26 krajów. Tę popularną i tanią formę turystyki zawdzięczać należy dobrej woli kierowców. Było ich w 1979 roku 3 872, wśród nich — 200 kierowców z zagranicy. Zbiórka wśród

uczestników „Autostopu” w akcji „PTTK dla Krakowa” dała rezultat w wys. 32 000 zł.

Działalność biur ORT i przewodników PTTK

Działalność usługową w 1979 r. prowadziło 348 biur obsługi ruchu turystycznego (BORT) oddziałów PTTK. Rezultaty działalności tych jednostek Towarzystwa w latach 1978 i 1979 ilustruje tabela na s. 372.

W ramach działalności gospodarczej oddziałów PTTK biura ORT prowadziły ogólnodostępne wypożyczalnie sprzętu turystycznego. Większość z nich to wypożyczalnie uniwersalne dysponujące różnorodnym sprzętem. Daje się zauważyć rozwój wypożyczalni osiedlowych i zakładowych dysponujących lepszymi warunkami lokalowymi i finansowymi.

Dla obsługi wycieczek PTTK dysponowało w 1979 roku liczbą ponad 14 500 przewodników posiadających blisko 18 tysięcy uprawnień: przewodnika miej-

ODZNAKI TURYSTYCZNE ZDOBYTE W LATACH 1978 I 1979 (WG RODZAJÓW)

L.p.	Rodzaj odznaki	1978	1979	Wynik
1	Odnaka Turystyki Pieszej	37 262	39 206	+ 1 944
2	Górska Odnaka Turystyczna	46 474	53 577	+7 103
3	Nizinna Odnaka Narciarska	354	1 373	+1 024
4	Górska Odnaka Narciarska	919	1 051	+132
5	Kolarska Odnaka Turystyczna	4 644	5 632	+988
6	Motorowa Odnaka Turystyczna	1 458	1 458	—
7	Odnaka Turystyki Motorowej	1 181	1 086	-95
8	Zeglarska Odnaka Turystyczna	3 012	2 921	-91
9	Turystyczna Odnaka Kajakowa	4 281	4 697	+416
10	Turystyczna Odnaka Podwodna	167	189	+22
11	Odnaka Imprez na Orientację	1 182	1 598	+416
12	Odnaka Krajoznawcza	1 144	1 412	+268
13	Młodzieżowa Odnaka Krajoznawcza	7 164	14 736	+7 572
14	Szlakami Chwały Oręża Polskiego	6 958	5 443	-1 015
15	Turysta-Senior	1 058	690	-368
16	Exlibris Krajoznawcy Bibliofila	55	31	-24
17	Znam Kraje Przyjaciół	1 474	897	-667
18	Odnaki regionalne	8 238	7 983	-255
19	Inne	3 175	4 323	+1 148
R a z e m		129 700	148 218	+18 518

skiego 4511, terenowego 7680, górskiego 3341 i zakładowego 2436. Przewodnicy PTTK posiadali ogółem 2411 uprawnień do prowadzenia wycieczek w językach obcych (336 — w jęz. angielskim, 242 — we francuskim, 901 — w niemieckim, 740 — rosyjskim, 192 w innych językach).

Przewodnicy oprowadzili w 1979 roku

ogółem 246 058 wycieczek (1978 — 208 030 wycieczek), z 8 986 956 uczestnikami (1978 — 8 256 869).

W Golubiu-Dobrzyniu odbył się VIII Krajowy Konkurs Krasomówczy dla Młodzieży i Przewodników Turystycznych, przy udziale 50 przedstawicieli młodzieży i 20 przewodników turystycznych PTTK.

L.p.	Wyszczególnienie	1978	1979
1	Liczba biur ORT	340	348
2	Liczba wycieczek	298 667	284 219
3	Liczba uczestników	12 600 561	11 264 253
4	Obroty brutto w tys. zł	2 447 243	2 287 634
5*	Marża brutto w tys. zł	230 638	243 934
6	Liczba punktów handlowych	155	161
7	Obroty w handlu w tys. zł	158 340	185 660
8	Liczba wypożyczalni sprzętu turystycznego	170	173
9	Liczba autokarów	305	303
10	Liczba stacji turystycznych	249	219
11	Liczba miejsc noclegowych	6 000	4 229
12	Liczba udzielonych noclegów	341 260	236 824

Działalność Zrzeszenia Gospodarki Turystycznej PTTK

Rok 1979 był siódmym rokiem działalności Zrzeszenia. Mimo iż działalność gospodarcza prowadzona była w roku 1979 w szczególnie niesprzyjających warunkach atmosferycznych (w zimie — wyłączenie z eksploatacji obiektów na okres ok. 3 tygodni, w sezonie letnim — niepełne wykorzystanie, zwłaszcza sezonowej bazy), a także wskutek ograniczeń i trudności w ruchu turystycznym zagranicznym, ogólny plan ZGT został wykonany. Osiągnięto wartość sprzedaży w kwocie 2 939,9 mln zł, tj. 102,3% planu w tym:

- działalność turystyczna — 1 746,9 mln zł, tj. 100,2%
- działalność produkcyjna — 910,9 mln zł, tj. 101,2%
- działalność remont.-bud. — 259,2 mln zł, tj. 125,0%
- działalność wydawnicza — 22,2 mln zł, tj. 92,4%

Całą działalność Zrzeszenia zamknięto

w roku 1979 wynikiem w wys. 121,716 tys. zł, nie wykonując planowanego zysku.

W ciągu roku 1979 Zrzeszenie eksploatowało łącznie 291 obiektów z ponad 29 tys. miejsc noclegowych (w tym ponad 5 tys. miejsc na terenie samodzielnych campingów i blisko 3,5 tys. pod namioty przy obiektach PTTK).

W wyniku działalności inwestycyjnej w roku 1979 zakończono i włączono do eksploatacji 889 miejsc noclegowych oraz 630 miejsc gastronomicznych, a także szereg innych urządzeń, jak linie elektryczne, hangary, pomosty, drogi dojazdowe, oczyszczalnie ścieków, magazyny. Ogółem przekazano inwestycji zakończonych za kwotę 131 093 tys. zł.

Z ważniejszych obiektów zrealizowanych w 1979 r. należy wymienić: osadę turystyczną w Karpaczu, bacznię pod Małą Rawką w Bieszczadach, schronisko na Baraniej Górze, dom wycieczkowy w Hajnówce k. Białowieży, dom wycieczkowy w Białej Podlaskiej, ośrodek campingowy w Pokrzywnej (woj. opolskie), ośrodek turystyczny w Dobrej (woj. opol-

skie), bazy zakładów remontowo-budowlanych w Augustowie i w Sanoku.

Wprowadzenie do eksploatacji nowych wycieczkowych obiektów noclegowych pozwoliło (mimo iż jednocześnie w remoncie było 16 obiektów) na pewne zwiększenie liczby miejsc i udzielenie łącznie 3 821 556 noclegów (w 1978 r. — 3 799 622 noclegi).

Baza gastronomiczna w 1979 r. prowadzona była w 266 zakładach i punktach o łącznej liczbie 20 300 miejsc konsumpcyjnych. Działalność wyłącznie sezonową prowadzono w 111 zakładach i punktach.

140 zakładów prowadzono w systemie agencyjnym.

Poważnie zwiększono handel pamiątkami i sprzętem turystycznym w obiektach turystycznych i sieci handlowej ZGT PTTK. Obroty w tym zakresie wzrosły ze 137 155 tys. zł w 1978 r. do 244 558 tys. zł w 1979 r.

W obozach turystycznych zorganizowanych w bazie PTTK w roku 1979 uczestniczyło 74 109 osób, tj. o 3,5% więcej niż w 1978 r. Rezultaty osiągnięte w 1979 r. obrazuje zestawienie.

Rodzaj akcji	Liczba obsłużonych turystów	
	1978	1979
1	2	3
Obozy turystyki kwalifikowanej:		
narciarskie	11 649	10 194
kajakowe	3 256	2 546
żeglarskie	621	644
pieśze górskie	4 636	3 882
pieśze nizinne	248	73
za kierownicą	55	—
Razem obozy turystyki kwalifikowanej	20 464	17 319
Obozy krajoznawcze:		
zimowe obozy młodzieżowe	5 054	5 063
zimowe obozy turystyczne	3 016	1 693
letnie obozy młodzieżowe		
(w górach, nad jeziorami i nad morzem)	10 629	15 070
obozy górskie	5 913	5 200
obozy nad jeziorami	9 189	9 260
obozy nad morzem	13 090	14 151
obozy nizinne	4 197	5 353
Razem obozy krajoznawcze	51 088	56 790
O g ó ł e m	71 552	74 109

W turystyce zagranicznej koordynowanej przez Biuro Turystyki Zagranicznej PTTK obserwowano w 1979 r. wysoką dynamikę wzrostu przyjazdów przy znacznym zmniejszeniu wyjazdów indywidualnych, co ilustruje tabela na str. 374.

Należy podkreślić, iż wzrostowi przyjazdów turystów z krajów socjalistycznych

(z 27,4 tys. w 1978 r. do 36,1 tys. w 1979) towarzyszył znaczny wzrost turystów z krajów kapitalistycznych (z 3,5 tys. w 1978 r. do 8,3 w 1979), co pozwoliło na dwu i półkrotne zwiększenie wpływów dewizowych (do ponad 500 tys. dol.).

Rok 1979 w działalności produkcyjnej ZP PTTK „Foto-Pam” charakteryzował

Wyszczególnienie	Liczba obsłużonych turystów w tys. osób		
	1978	1979	79/78 w %
Turystyka przyjazdowa	30,9	44,4	144
Turystyka wyjazdowa razem	91,6	83,2	91
w tym:			
a) grupowa	28,3	33,0	117
b) indywidualna	63,3	50,2	79
Ogółem:	122,5	127,6	104

się dalszym dynamicznym rozwojem zakładów, wyrażającym się stałym zwiększaniem przyrostu produkcji zarówno krajoznawczych pamiątek, jak i sprzętu

oraz ekipunku turystycznego.

Postęp w tym zakresie ilustruje tabela, która przedstawia porównanie osiągnięć zakładów w stosunku do 1978 r.

Wyszczególnienie	Lata		%	Struktura	
	1978	1979	1979 1978	1978	1979
Sprzedaż ogółem w cenach zbytu	837,9	908,0	108,3	100,0	100,0
w tym:					
pamiątki	530,7	544,7	102,6	63,3	60,0
sprzęt i ekipunek turystyczny	105,4	124,0	117,6	12,6	13,6
pozostałe	209,8	239,3	114,0	24,1	26,3
nowości	231,6	220,5	95,2	—	—

Wychodząc naprzeciw zmiennemu zapotrzebowaniu odbiorców na produkowane przez ZP PTTK „Foto-Pam” artykuły, zakłady wprowadziły na rynek w 1979 r. poważne wartości wyrobów nowych.

Ważną pomoc dla profilowania produkcji uzyskują zakłady produkcyjne ze strony Rady Programowej ZG PTTK do spraw „Foto-Pam”. Kierownictwo Rady po śmierci prezesa Marka Arczyńskiego objął wiceprezes ZG PTTK Tadeusz Ryckowski.

Dobre efekty rzeczowe oraz wyniki finansowe uzyskał Zakład Wydawniczo-Propagandowy PTTK. Dane charakteryzujące rezultaty pracy ZWP ilustruje tabela na str. 375.

Z publikacji własnych Zakładu kontynuowano: serię przewodników dla tury-

stów kwalifikowanych „Na szlaku” (*Jeziorko Miedwie, Puszcza Knyszyńska, Dolina Liwca, Pojezierze Brodnickie*), serię o obiektach PTTK (schroniska: na św. Katarzynie, na Hali Gąsienicowej i Hali Ornak oraz Dom Turysty w Zakopanem). Wydano pierwsze 2 pozycje z serii „Szlakiem wielkich ludzi, wydarzeń, zabytków kultury” pt.: *Warszawskim szlakiem Prusa i Warszawskim szlakiem Chopina*. Ukazały się także: kalendarz ścienney na rok 1980, atlas *Tatry Polskie — szlaki turystyczne*, przewodniki górskie *Szlaki Babiej Góry i Szlak im. K. Świerczewskiego w Bieszczadach*, monografia *Schronisko PTTK w Roztoce* oraz podręcznik przewodnika turystyki kolarskiej PTTK pt. *Turystyka kolarska*.

Lp.	Rodzaj publikacji	Ilość pozycji		Ilość ark. wyd.		Nakład w tys. egz.	
		1978	1979	1978	1979	1978	1979
1.	Dla ZG PTTK w tym:						
	A. Druki organizacyjne, afisze, plakaty, znaczki, etykiety, informatory, legitymacje, dyplomy i regulaminy	104	72	98,5	126,6	3 065	1 816
	B. „Gościniec” miesięcznik	5	6	50,0	60,0	50	60
	Ogółem dla ZG PTTK	109	78	148,5	186,6	3 115	1 876
2.	Pozycje zlecone przez ZGT i inne jednostki turystyczne	20	11	28,0	26,0	1 246	389
3.	Pozycje własne Zakładu	12	17	32,0	52,2	255	402
	Razem	141	106	208,5	265,4	4 616	2 667

PLENARNE POSIEDZENIA ZARZĄDU GŁÓWNEGO PTTK

W 1979 r. odbyły się cztery plenarne posiedzenia Zarządu Głównego PTTK.

29 marca odbyło się VIII Plenum. Obradom przewodniczył prezes **Stanisław Lewandowski**. Wystąpienie swoje poświęcił zmarłemu **Markowi Arczyńskiemu**, członkowi honorowemu PTTK i byłemu prezesowi ZG PTTK, wieloletniemu działaczowi krajoznawczo-turystycznemu, wybitnemu działaczowi państwowemu i społecznemu.

Następnie przyjęto uchwałę nr 16/IX/79 w sprawie programu udziału ogniw PTTK w obchodach 35 rocznicy powstania Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz uchwałę nr 17/IX/79 w sprawie programu udziału ogniw PTTK w Międzynarodowym Roku Dziecka. Po wprowadzeniu do tematu przez wiceprezesa ZG **Andrzeja Gordona**, który omówił znaczenie ogólnopolskiej akcji rewaloryzacji Krakowa, przyjęto uchwałę nr 18/IX/79 dotyczącą udziału PTTK w odnowie zabytków Krakowa.

W dalszej części obrad sekretarz gene-

ralny ZG **Jacek Węgrzynowicz** przedstawił wyniki badań dotyczących realizacji przez jednostki PTTK zadań programowych Towarzystwa. Zwrócił uwagę na szereg pozytywnych zjawisk świadczących o dużej prężności kół i klubów, jak również na wiele niedociągnięć i braków w pracy podstawowych ogniw PTTK. Omawiając zadania organizacyjno-programowe wskazał na potrzebę wydania „Wytucznych w sprawie aktywizacji kół i klubów PTTK oraz umocnienia więzi organizacyjnej z członkami Towarzystwa”.

W dyskusji zgłoszono uwagi i spostrzeżenia dotyczące m.in. wiarygodności danych statystycznych, konieczności wskazywania potrzeb i metod pracy w różnych jednostkach organizacyjnych w celu zbliżenia członków PTTK do Towarzystwa, zachęcając ich do jeszcze bardziej aktywnego działania.

W podsumowaniu **Stanisław Lewandowski** zwrócił uwagę na potrzebę wypracowania trwałego systemu pracy

wszystkich instancji Towarzystwa oraz zaktywizowania kadry członkowskiej w celu polepszenia realizacji społecznego programu krajoznawczo-turystycznego.

Plenum ZG PTTK przyjęło wraz z uwagami „Wytyczne w sprawie aktywizacji kół i klubów oraz umocnienia więzi organizacyjnej z członkami Towarzystwa”.

W dalszym ciągu obrad **Jacek Węgrzynowicz** poinformował zebranych o planach kształcenia kadr turystycznych oraz przedstawił założenia programowo-organizacyjne Centralnego Ośrodka Szkoleniowego PTTK.

Postanowiono też przyjąć uchwałę nr 19/IX/79 w sprawie zmiany w składzie ZG PTTK; przyjęło rezygnację **Eugonii Dziarnowskiej** z funkcji członka plenum ZG PTTK, a na jej miejsce powołano **Mieczysława Waszaka** — przewodniczącego Komitetu Koordynacyjnego Imprez Turystycznych przy ZG PTTK — długoletniego działacza Towarzystwa.

*

W dniu 25 czerwca odbyło się IX z kolei Plenum ZG PTTK. Obradom przewodniczył wiceprezes **Tadeusz Rycerski**.

Minutą ciszy uczczono pamięć zmarłych: **Eugeniusza Paukszty** — członka honorowego PTTK oraz **Kazimierza Zielińskiego** — członka ZG PTTK.

Pierwszym punktem porządku obrad było zatwierdzenie sprawozdania z działalności PTTK w roku 1978 oraz informacja o działalności zarządów wojewódzkich PTTK w Bielsku-Białej, Białymstoku i Gdańsku. Wprowadzenia do tematu dokonał **Jacek Węgrzynowicz**, zwracając uwagę na wiele ważnych rocznic, wydarzeń i przedsięwzięć Towarzystwa w okresie sprawozdawczym. W swym wystąpieniu zaakcentował sukcesy odniesione w zakresie wzrostu organizacyjnego, realizację zadań w działalności programowej oraz trudności i zjawiska negatywne występujące wewnątrz Towarzystwa.

W dalszej części informacyjnej głos

zabrał wiceprezes ZW PTTK w Bielsku-Białej, **Aleksander Maderak**, który poinformował zebranych o działalności organizacyjno-programowej oraz o głównych zadaniach realizowanych w 1978 r. przez jednostki PTTK na terenie woj. bielskiego.

Wiceprezes ZW PTTK w Białymstoku — **Bolesław Benedykt Zasłona** przedstawił z kolei najważniejsze problemy organizacyjno-programowe rozwiązywane w woj. białostockim. Natomiast prezes ZW PTTK w Gdańsku, **Włodzimierz Gaworecki** omówił dokonania PTTK-owskiej organizacji w woj. gdańskim.

W dyskusji nad sprawozdaniem Towarzystwa za 1978 r. udział wzięli: **W. Ney**, **M. Dąbrowski**, **W. Tyrakowski**, **J. Rygielski**, **E. Porąbka**, **Z. Sumińska**, **M. Waszak**, **J. Krameris**, zwracając uwagę m.in. na: brak statutu PTTK, spadek liczby klubów i kadry PTTK, potrzebę dokładniejszego sprecyzowania realizowanych problemów (jak np. wszelkie akcje, szkolenia, współdziałanie z zakładami pracy itp.).

W następnej części obrad zatwierdzono zbiorcze sprawozdanie finansowe ZG PTTK i ZGT PTTK za rok 1978. Omówił je skarbnik ZG PTTK **Henryk Kamiński**; powiedział on m.in., że (w odniesieniu do sprawozdania ZG PTTK) wyniki finansowe są lepsze niż planowano. Nastąpił też dalszy wzrost funduszu obrotowego oraz kwot na refundację niżek organizacyjnych. W odniesieniu do sprawozdania ZGT PTTK — wskaźniki, z wyjątkiem zakładów remontowo-budowlanych (80% realizacji) zostały również wykonane. Skarbnik poinformował zebranych o zapłaceniu podatku dochodowego w wysokości 62 mln. zł, przez co zmniejszono fundusz rozwoju finansowania inwestycji.

W wyniku dyskusji, Plenum ZG PTTK podjęło następujące uchwały: nr 20/IX/79 w sprawie przyjęcia zbiorczego sprawozdania finansowego ZG PTTK za rok 1978. oraz nr 21/IX/79 w sprawie przyjęcia zbiorczego sprawozdania finansowego ZGT PTTK za rok 1978.

W dniu 22 października odbyło się X posiedzenie plenarne Zarządu Głównego PTTK. Obradom przewodniczył prezes **Stanisław Lewandowski**.

W trakcie obrad plenum podjęto uchwałę nr 22/IX/79 w sprawie dokooptowania do składu członków ZG **Jerzego Idlera** z Wrocławia, wieloletniego działacza Komisji Kół i Oddziałów Zakładowych ZG PTTK, oraz **Benedykta Zaslone** z Białegostoku, prezesa ZW PTTK.

Następnie sekretarz ZG PTTK **Zdzisław Łysio** podsumował III etap kampanii „Polska naszych dni”, przebiegający pod hasłem „Kraj wielkiego budowania”. W trzech etapach kampanii uzyskano 5 157 prac. Po wręczeniu szefom wojewódzkich sztabów w Kielcach, Szczecinie, Bielsku-Białej, Rzeszowie i Wrocławiu nagród oraz sztabom w: Olsztynie, Piotrkowie Trybunalskim, Tarnobrzegu i Zielonej Górze dyplomów — prezes ZW PTTK w Chełmie **J. Przeor**, wiceprezes ZW PTTK w Legnicy, **W. Michalski** oraz prezes ZW PTTK w Łomży **M. Tyszka** omówili stan organizacyjny oraz prace PTTK w poszczególnych województwach.

Kolejnym punktem porządku obrad było przedstawienie i omówienie wytycznych do pracy zarządów wojewódzkich PTTK i zarządów oddziałów PTTK w roku 1980. Po dyskusji, w której udział wzięli: **W. Ney**, **A. Kosiek**, **T. Kaszper**, **W. Budziński**, **M. Dąbrowski**, **E. Skrzypek** i **R. Mazur** — wnosząc uwagi dotyczące m.in. potrzeby oceny działalności komisji turystyki kwalifikowanej, włączenia działaczy społecznych do prowadzenia kontroli bazy i usług, zacieśnienia współpracy PTTK z młodzieżą szkolną,

zwiększenia integracji programu i gospodarki w PTTK, uwzględnienia działań dotyczących zagospodarowania Wisły — Plenum ZG PTTK przyjęło „wytyczne” wraz z przedstawionymi uwagami.

Plenum podjęło także uchwałę nr 23/IX/79 w sprawie zmian w składach osobowych komisji ZG PTTK oraz nr 24/IX/79 w sprawie uchwalenia regulaminu Zarządu Głównego PTTK, zarządu wojewódzkiego i zarządu oddziału PTTK.

W dniu 17 grudnia, pod przewodnictwem wiceprezesa **Tadeusza Rycerskiego**, obradowało XI Plenum ZG PTTK.

Na wstępie minutą ciszy uczczono pamięć zmarłego członka honorowego PTTK **Ignacego Bujaka**. **Tadeusz Rycerski** wręczył doroczne nagrody za twórczość i popularyzację polskiego ruchu turystyczno-krajoznawczego: **Henrykowi Gawareckiemu**, **Witoldowi Tyrakowskiemu**, **Januszowi Żmudzińskiemu**, **Kazimierzowi Hemplowi**, **Witoldowi Monkiewiczowi**, **Krzysztofowi Mazurskiemu** oraz Redakcji „Granica”.

Informację o działalności PTTK na terenie województw: leszczyńskiego i ostrołęckiego złożyli prezesi tych ZW PTTK, **B. Tuliński** oraz **K. Błaszczak**. Przedstawili oni aktualnie prowadzone prace w zakresie realizacji programu Towarzystwa oraz rozwoju organizacyjnego.

W następnym punkcie programu obrad sekretarz generalny **Jacek Węgrzynowicz** przedstawił założenia i program Kongresu Krajoznawczego w Płocku (kwiecień 1980), które zostały przyjęte.

Oprac. **STANISŁAW STOLARCZYK**

„POLSKA NASZYCH DNI”

1979 r. był czwartym i ostatnim rokiem trwania kampanii „Polska naszych dni”. Jego wiodący temat — „Człowiek naszych dni” obejmował zanikające oraz tworzą-

ce się współcześnie formy działalności ludzkiej. Należało zatem ukazywać tradycyjne, ale jeszcze funkcjonujące sposoby wytwórstwa rzemieślniczego, rolnego

i przemysłowego, zachowany folklor, zwyczaj, obrzędy i tradycyjny strój ludowy. Temat przewidywał też wszechstronne ukazanie człowieka i jego działalności w pracy i w czasie wypoczynku, w gronie rodziny i najbliższym otoczeniu. W realizacji tego tematu trzeba było zwrócić uwagę również na kształtujące się nowe formy życia, uroczystości, obyczaje w rodzinie, miejscu pracy, osiedlu itp. Należało pokazać, jak kształtują się obecnie wzorce osobowe na przykładzie sylwetek ludzi cieszących się szczególnym uznaniem i szacunkiem swego środowiska.

Kończący kampanię temat inspirował więc do kreślenia portretu współczesnego Polaka.

Podobnie jak poprzednie trzy etapy — czwarty prowadzony był pod przewodnictwem wiceprezesa ZG PTTK — **Tadeusza Rycerskiego** i komisarza Sztabu PND — **Stanisława Korman**a.

Jedną z ciekawszych ilustracji tematu „Człowiek naszych dni” jest praca napisana przez **Czesława Piskorskiego** — 80-lecie **Władysława Hryniewicza**; autor przedstawił sylwetkę jednego z pionierów turystyki i krajoznawstwa na Pomorzu Zachodnim, współzałożyciela b. Zarządu Okręgu PTTK (obecnie ZW PTTK w Szczecinie), długoletniego sekretarza Komisji Rewizyjnej ZW PTTK w tym mieście. Cenną pozycją jest też opracowanie członków Komisji Historii i Tradycji ZW w Lublinie — *Sylwetki postaci najbardziej zasłużonych dla rozwoju krajoznawstwa i turystyki na Lubelszczyźnie*, zawierające 15 biogramów wybitnych działaczy PTK—PTTK, czy też wykonana przez drużynę ZHP ze Zbiorczej Szkoły Gminnej w Miliczu — praca zatytułowana *Teodor Spychała — twórca ludowy*, przedstawiająca życie i dzieła tego niezwykle utalentowanego człowieka, który po wypadku w rzeźbie odnalazł sens życia.

Przebieg pracy zawodowej i społecznej oraz bogaty dorobek pisarski **Rudolfa Juliana Piechurskiego**, pierwszego powojennego krajoznawcy w Żaganiu, przedsta-

wił **Jan Drozdowski**. Rzecz składa się z biogramu oraz charakterystyki jego prac, dotyczących m.in. dzieł *Żagania*, *Gubina*, *Ziemi Łużyckiej*.

Z kolei **Barbara Erber** w opracowaniu *Garncarstwo ludowe na Kielecczyźnie* — pokazała nie tylko rozmieszczenie ośrodków tej dziedziny sztuki ludowej na terenie woj. kieleckiego, ale świetnie nakreśliła też sylwetki garncarzy. Natomiast **Ryszard Makowski** w obszernej pracy pt. *Nasi sławni* pomieścił biografie 177 ludzi związanych z regionem i Ziemią Kielecką, zaś **Zbigniew Pańszczyk** pokusił się o przedstawienie mniej lub bardziej sławnych kielczan w najróżniejszych epizodach ich życia. Tytuł pracy brzmi: *Ludzie regionu w anegdocie*.

Podobnie jak w poprzednich latach sztaby wojewódzkie kampanii „Polska naszych dni” podejmowały organizację zlotów, rajdów, zjazdów i innych imprez turystyczno-krajoznawczych popularyzujących temat „Człowiek naszych dni”.

W sumie rok 1979 zamknął się liczbą 3 330 prac o różnej objętości i wartości, począwszy od szkolnych wypracowań, a kończąc na świetnych pracach krajoznawczych czy nawet naukowych.

Za czwarty etap PND nagrodzono następujące sztaby wojewódzkie: Rzeszów (15 tys. zł), Szczecin i Kielce (po 10 tys. zł), Bielsko-Biała, Wrocław i Piotrków (po 5 tys. zł). Dużymi osiągnięciami w tym roku mogą poszczycić się też sztaby wojewódzkie: w Białymstoku, Gdańsku, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Pile, Poznaniu, Sieradzu, Tarnobrzegu, Toruniu, Włocławku. Zostały one, zgodnie z decyzją Plenum ZG PTTK z dnia 22 października 1979 r., uhonorowane zaproszeniem na Kongres Krajoznawczy do Płocka oraz dyplomami za zajęcie kolejnego miejsca we współzawodnictwie.

Czteroletnia kampania „Polska naszych dni” przyniosła prawie 9 000 prac krajoznawczych. Wszystkie są skrupulatnie przechowywane w zarządach wojewódzkich PTTK, w pracowniach krajoznaw-

czych i dla wszystkich dostępne. Centralny ich wykaz, wydany przez Zakład Wydawniczo-Propagandowy PTTK, znajduje się w Centralnej Bibliotece ZG PTTK

w Warszawie, przy ul. Senatorskiej 11, oraz w zarządach wojewódzkich PTTK.

Oprac. STANISŁAW STOLARCZYK

„ZAMOŚĆ — WCZORAJ, DZIŚ, JUTRO”

W roku 1979 kontynuowano rozpoczętą przed sześciu laty ogólnopolską akcją PTTK, polegającą na organizowaniu społecznej pomocy w rewaloryzacji Zamościa.

Oficjalne wznowienie akcji nastąpiło 24 kwietnia w Ratuszu Zamojskim. Udział w uroczystości wzięli przedstawiciele ZG PTTK, władz administracyjno-politycznych Zamościa oraz 33 uczestników akcji, którzy czterokrotnie brali w niej udział. Spotkanie to było równocześnie poświęcone ocenie jej przebiegu w 1978 r. Ze strony ZG PTTK w spotkaniu udział wzięli: prezes — **Stanisław Lewandowski**, sekretarz generalny — **Jacek Węgrzynowicz** oraz sekretarz — **Zdzisław Łysio**. Z ZW PTTK w Zamościu: prezes — **Romuald Kolbe**, sekretarz — **Lucjan Ksykiewicz** oraz członek Prezydium **Stanisław Orłowski**.

Przedstawiciele władz administracyjno-politycznych Zamościa pozytywnie ocenili przebieg akcji, podkreślając szczególnie wysoki poziom społecznego zaangażowania wszystkich działaczy PTTK. W dowód uznania, za wkład i zaangażowanie w dzieło rewaloryzacji „perły renesansu” prezydent miasta **Jan Piskorski** wręczył srebrne medale „Budowniczy Zamościa” czterokrotnym uczestnikom akcji.

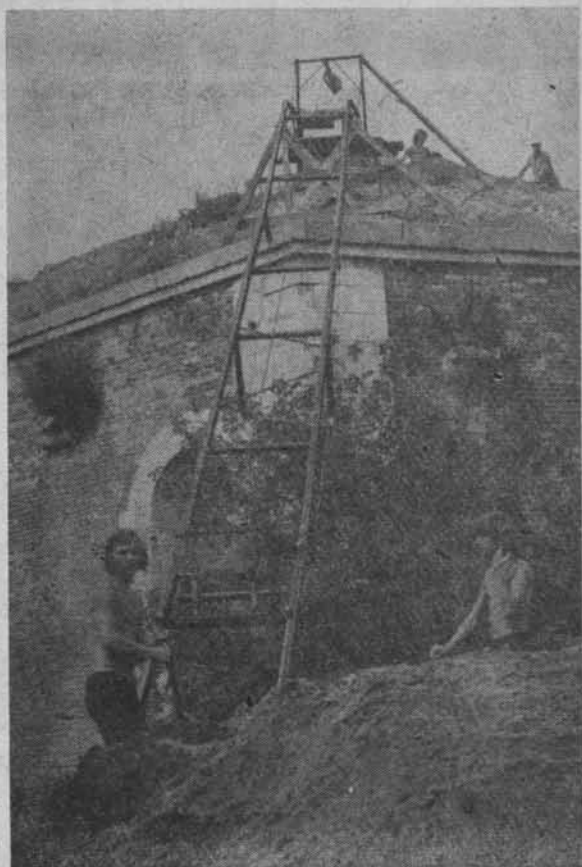
Tegoroczna Akcja „Zamość — wczoraj, dziś, jutro” trwała od 23 kwietnia do 1 grudnia 1979 r. Jako pierwsza przyjechała do pracy w Zamościu 44-osobowa grupa Oddziału PTTK w Katowicach. Następnie przybyły inne: 29 kwietnia — 46-osobowa grupa turystów z Zakładowego Oddziału PTTK przy WSK ze Świdnika, 30 kwietnia pracowało 36 turystów reprezentujących Oddział Bieszczadzki PTTK z Ustrzyk Dolnych oraz 30 osób

z Koła PTTK z Centrali Kolportażu Prasy i Wydawnictw z Warszawy.

Uczestnicy akcji pracowali w tym roku przy rekonstrukcji bastionu VII — fortyfikacji Zamościa, odnawianiu renesansowych kamieniczek w Rynku Wielkim, budowie campingu PTTK oraz przy porządkowaniu miasta.

Część grup nie tylko pomagała murażom czy też konserwatorom zabytków, ale wykonywała także prace specjalistyczne. Na przykład turyści z Zakładu Energetycznego w Kaliszu oraz uczniowie

Akcja „Zamość — wczoraj, dziś, jutro” trwa: młodzież podczas pracy przy renowacji jednego z bastionów (fot. Stanisław Stolarczyk)

Młodzież z Wrocławia podczas pracy w Zamościu (fot. Stanisław Stolarczyk)

Zasadniczej Szkoły Zawodowej z Żyrardowa — budowali studzienki elektryczne i kanalizacyjne.

Plan zamierzonych robót przygotowali Pracownicy Konserwacji Zabytków, które zapewniły też sprzęt ochronny dla pracujących (kaski, rękawice). Natomiast sztab akcji zarezerwował noclegi w bazie namiotowej ZG PTTK oraz wyżywienie zgodnie z wcześniejszymi zamówieniami.

Jak co roku, tak i tym razem wszyscy uczestnicy akcji bezpłatnie otrzymali książeczki czynów społecznych oraz okolicznościowe znaczki. Wszyscy turyści byli też oprowadzani po Zamościu przez przewodników PTTK.

W czerwcu 1979 r. rozpoczęto Centralną Akcją Szkoleniową młodzieżowych organizatorów turystyki „Roztocze — 79”.

Prowadzona była przez Kuratorium Oświaty i Wychowania oraz Komendę Chorągwi ZHP w Zamościu. Uczestnicy obozów wędrownych po Roztoczu uzyskali tytuł organizatora turystyki w środowisku szkolnym; wielu z nich zdobyło też odznaki turystyki kwalifikowanej oraz odznakę regionalną — „Miłośnik Roztocza”. W czasie wędrowki młodzi turyści jeden dzień przeznaczyli na społeczną pomoc przy pracach rewaloryzacyjnych zamojskiej starówki.

Ogółem akcja „Zamość — wczoraj, dziś, jutro” — w roku 1979 zamknęła się liczbami: 3282 uczestników i 19 791 przepracowanych godzin. Rekordzistą, który przepracował od 29 lipca do 9 sierpnia, 84 godzin — był Adam Bajor z Białegostoku.

W 1979 r. po raz pierwszy sztab akcji

przyznał złote medale „Budowniczy Zamością”. Otrzymali je: **Jan Jadachowski** z Oddziału PTTK w Koziennicach, **Bronisław Ratajczak**, **Mieczysław Zaremba**, **Jerzy Kucher**, **Andrzej Pawlic** z Koła PTTK nr 14 przy Zakładzie Energetycznym w Kaliszu, **Stanisław Kowalewski** z Koła PTTK nr 29 przy OKB w Opolu, **Idalia i Eugeniusz Kosiba** ze Spółdzielni Mieszkaniowej w Tychach, **Barbara i Bogusz Jerzyk**, **Marian Horwat** z Oddziału PTTK w Nowej Soli, **Bogusław Wiśniewski**, **Jan Adamski**, **Roman Przybyłowicz**, **Henryk Szulerecki** z turystycznego klubu „Wkrzanie” w Szczecinie, **Danuta**, **Maria i Stefan Jakubowscy** z Koła PTTK nr 25 „Szarotka” przy Domu Mody „Elegancja” w Katowicach, **Teofil Ligenza** z Oddziału

PTTK w Jeleniej Górze, **Andrzej**, **Irena i Przemysław Orlik-Grzesik**, **Maciej Augustynek**, **Stanisław Czerwik**, **Joanna Pochylska** z Klubu PTTK „Drapichrusty” w Chrzanowie, **Marian Maliszewski** z Oddziału PTTK w Swidniku, **Urszula i Tadeusz Rogoża**, **Tomasz Siechowski** z ZW PTTK w Opolu oraz **Wiesław Stanisławski** ze Stoczni im. Lenina w Gdańsku.

W układzie województw największą ilość godzin pracowali turyści z województwa katowickiego — 2740, następnie lubelskiego — 2053.

W sumie przez sześć lat trwania akcji uczestniczyło w niej 17 946 osób, które pracowały 90 154 godziny.

STANISŁAW STOLARCZYK

PTTK DLA KRAKOWA

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, jako stowarzyszenie wyższej użyteczności, stojące zawsze w czołówce patriotycznych dążeń społeczeństwa aktywnie włączyło się w ogólnonarodowe dzieło odnowy zabytków Krakowa, uważając fakt ten za swój zaszczytny obowiązek. W dniu 29 marca 1979 r. Zarząd Główny PTTK uznał działanie na rzecz odnowy zabytków Krakowa za jedno z podstawowych zadań Towarzystwa. Nadał mu charakter ogólnopolskiej akcji przebiegającej pod hasłem „PTTK dla Krakowa”.

Działalność naszego Towarzystwa koncentruje się na renowacji i wyposażeniu dwu zabytkowych budynków w centrum Krakowa, tj. przy ul. Jagiellońskiej, 6 z przeznaczeniem na Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej i Narciarskiej PTTK i Muzeum Turystyki Górskiej i Narciarskiej oraz przy ul. Sławkowskiej 13 — przeznaczonych na siedzibę krakowskich oddziałów, klubów i kół przewodnickich PTTK.

Kamieniczki przy ulicy Jagiellońskiej, znajdujące się naprzeciwko Starego Teatru im. H. Modrzejewskiej, to zabytkowe

budowle gotyckie. Obiekt przy ul. Sławkowskiej 13 — to dawny pałac Tarnowskich z XVIII w.

Uchwałą, jaką podjął ZG PTTK, zawiera też apel do wszystkich ogniw, członków i sympatyków Towarzystwa o szerokie propagowanie w społeczeństwie działań zmierzających do odnowy zabytków Krakowa, gromadzenie środków finansowych drogą dobrowolnych składek i darowizn oraz przekazywanie ich na konto: PKO I O. Kraków nr 35510-19855-132, z zaznaczeniem „PTTK dla Krakowa”, deklarowanie fachowych opracowań budowlanych lub specjalistycznych oraz czynów społecznych.

Powołany został również zespół patronacki akcji pod honorowym przewodnictwem prezesa ZG PTTK i pod kierownictwem wiceprezesa Zarządu Głównego PTTK **Andrzeja Gordona**. Siedziba sztabu akcji, na którego czele stanął członek Prezydium ZG PTTK, prezes ZW PTTK w Krakowie, **Marian Kaniewski**, mieści się w Centralnym Ośrodku Turystyki Górskiej i Narciarskiej PTTK w Krakowie.

Sztab działa przede wszystkim poprzez

zespół organizacyjny, propagandowy, techniczny i ekonomiczno-finansowy. Prace zespołu organizacyjnego w 1979 r. koncentrowały się głównie na otwarciu konta bankowego, na które wpływają wpłaty na fundusz akcji, opracowaniu regulaminu funduszu akcji, projektu plakatu, dyplomu oraz specjalnych znaczków-cegiełek wartości 3, 6 i 10 zł, które raz do roku członkowie Towarzystwa mogą wykupić przy opłacaniu składek. Znaczek wklejany jest do legitymacji; rozprawdany jest także przy rachunkach usług petetekowskich oraz zakupie sprzętu turystycznego i pamiątek produkowanych przez Zakłady „Foto-Pam”. Dyplom natomiast otrzymują ci, którzy wpłacą na konto akcji nie mniej niż 100 zł.

W wyniku akcji propagandowych pracownicy Akademii Górniczo-Hutniczej wykonali w czynie społecznym skarbonkę, która używana jest podczas dużych imprez organizowanych przez nasze Towarzystwo. Mniejsze natomiast skarbonki umieszczane są we wszystkich biurach PTTK w Krakowie.

Przedsiębiorstwa podległe ZGT PTTK przeznaczają też część planowego zysku na odnowę zabytków Krakowa. Jest to kwota około 1 mln złotych rocznie. Drugi milion przyniosą w przyszłości prace wykończeniowe obiektów wykonanych przez załogi Zakładów Remontowo-Budowlanych ZGT PTTK.

Na cele rewaloryzacyjne wawelskiego grodu opodatkował się także Społeczny Komitet Autostopu, w wysokości 2 zł od sprzedanej książeczki.

Zespół techniczny sztabu w 1979 r. odbył kilka spotkań z władzami miasta w sprawie planów remontu kamienicy przy ul. Sławkowskiej 13. Ich wynikiem jest zlecenie inwestorstwa zastępczego tej kamienicy Zarządowi Rewaloryzacji Krakowa. Uzyskano też poszerzenie przydziału w tym budynku o piwnice, w których planuje się urządzenie klubu turystycznego.

Techniczne sprawy, związane z budynkiem przy ul. Jagiellońskiej 6, nadzorowane są przez Centralny Ośrodek Tury-

styki Górskiej i Narciarskiej jako przyszłego użytkownika obiektu. Roboty, jakie zostaną tu wykonane, musiałyby kosztować ok. 10 mln złotych. Udział PTTK w odbudowie obu obiektów wyniesie natomiast około 6,5 mln złotych. Kwota ta zostanie zgromadzona do 1985 r. poprzez dochody ze sprzedaży „cegiełek”, wpłaty oddziałów PTTK, ZGT, dopłaty do wydawnictw, przekazanie jednodniowych zarobków przez przewodników PTTK oraz przez dobrowolne opodatkowanie się na ten cel pracowników i członków PTTK.

Społeczna akcja „PTTK dla Krakowa” wyzwołała także inicjatywy pozafinansowe, mające również duże znaczenie dla ratowania zabytków Krakowa oraz dokumentowania prac podejmowanych przy odnowie zabytków. Na przykład Komisja Fotografii Krajoznawczej ZG PTTK podjęła się stworzenia dokumentacji fotograficznej aktualnej funkcji społecznej i obrazu współczesnego Krakowa objętego programem odnowy. Przewiduje się wykonanie przez fotografów-krajoznawców ok. 10 tys. fotogramów i zorganizowanie szeregu wystaw.

Ukoronowaniem wszystkich działań PTTK, związanych z udziałem w rewaloryzacji Krakowa, było podpisanie porozumienia w tej sprawie między ZG PTTK a Prezydentem miasta Krakowa oraz Społecznym Komitetem Odnowy Zabytków. Nastąpiło ono 17 listopada 1979 r. w obecności ówczesnego przewodniczącego Rady Narodowej woj. krakowskiego i I sekretarza Komitetu Krakowskiego PZPR, **Kazimierza Barcikowskiego**.

„Kierując się chęcią ratowania narodowego dobra kultury — czytamy w części wstępnej dokumentu — nagromadzonego przez wieki w mieście Krakowie oraz starając się zaspokoić potrzeby działalności Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, stowarzyszenia wyższej użyteczności, w odpowiedzi na apel Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa — Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (...) zawiera z Prezydentem miasta Krakowa oraz Społecznym Komitetem Odnowy Zabytków Kra-

kowa (...) porozumienie". Sankejonuje ono rozpoczęte w marcu działania PTTK. Jeden z punktów porozumienia mówi, że dla uhonorowania pomocy PTTK w rewitalizacji Krakowa prezydent tego miasta umieści na jednym z wyremontowanych

przez Towarzystwo obiektów tablicę upamiętniającą tę pomoc.

Na koniec 1979 r. na koncie akcji „PTTK dla Krakowa” było już ok. 3 mln złotych.

STANISŁAW STOLARCZYK

PTTK — DZIECIOM

Rok 1979 ogłoszony został przez Zgromadzenie Ogólne ONZ — Międzynarodowym Rokiem Dziecka. W Polsce powołano Komitet Obchodów, któremu patronował przewodniczący Rady Państwa profesor **Henryk Jabłoński**.

Na apel Komitetu, skierowany m.in. do organizacji społecznych — Zarząd Główny PTTK na swoim plenarnym zebraniu w dniu 29 marca 1979 r. podjął uchwałę „W sprawie programu udziału ogniw PTTK w Międzynarodowym Roku Dziecka”. Program ten znalazł żywy odzew w kołach, klubach, oddziałach, zarządach wojewódzkich oraz komisjach społecznych PTTK. Ogniwa i instancje naszego Towarzystwa wykazały również wiele własnych inicjatyw, wynikających z potrzeb środowiskowych.

Dorobek jest tu niemały. W tym bowiem roku po raz pierwszy w historii zorganizowanej turystyki w Polsce miał miejsce Ogólnopolski Turniej Turystyczno-Krajoznawczy Wychowanków Domów Dziecka. Impreza ta, odbywająca się we wrześniu w Lesznie, zgromadziła wychowanków i ich opiekunów z 50 domów dziecka. Nie było to sporadyczne działanie PTTK, bowiem pod patronatem oddziałów i kół terenowych Towarzystwa przeprowadzono wiele wycieczek, spływów i rajdów dla osieroconych dzieci. Rajd Wychowanków Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Przemyślu, dziesiątki wycieczek PDD w Radomiu, czy Bielsku-Białej — to tylko niektóre przykłady takiego działania.

Drugim ważnym wydarzeniem w życiu Towarzystwa, w Międzynarodowym Roku Dziecka, było przeprowadzenie Ogólno-

polskiego Młodzieżowego Turnieju Turystyczno-Krajoznawczego, którego finał odbył się w Chorzowie. W imprezie tej po raz pierwszy uczestniczyli najmłodszy turyści, reprezentujący SKKT ze szkół podstawowych.

Podczas Centralnych Dni Turystyki w Łodzi także nie zabrakło imprez dla młodych turystów. Na jednym z sejmików, przygotowanym m.in. przez Komisję Młodzieżową ZG PTTK, sama młodzież dyskutowała na temat turystyki i krajoznawstwa w tym środowisku. Zgłoszone podczas tej sesji wnioski staną się w przyszłości podstawą do doskonalenia programów dziecięcej i młodzieżowej turystyki. Podobne sesje i sejmiki odbyły się w wielu województwach, np. w Kolinie, Olsztynie, Gdańsku, Gorzowie, Bielsku-Białej.

Na zamku w Golubiu-Dobrzyniu młodzież przewodnicy uczestniczyli w konkursie krasomówczym, który odbył się w dniach 19—20 listopada. W finale wzięli udział przedstawiciele 42 województw.

W tym szczególnym roku Towarzystwo ogłosiło dziesiątki konkursów i lokalnych akcji, których celem było popularyzowanie turystyki i krajoznawstwa wśród najmłodszych. Z tą myślą Komisja Młodzieżowa ZG PTTK ogłosiła konkurs dla biur obsługi ruchu turystycznego PTTK na najciekawszy i najatrakcyjniejszy program turystyczny dla dzieci przebywających na koloniach letnich i obozach.

Natomiast Komisja Pracy PTTK w Osiedlach Mieszkaniowych wspólnie z Zarządem Centralnego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego ogłosiły konkurs rysunkowy dla dzieci z osiedlo-

Plakaty, proporzeczki, plakiety, skarbonka na Centrum Zdrowia Dziecka z odpowiednim symbolem — zewnętrzne oznaki działań i zainteresowań PTTK w Międzynarodowym Roku Dziecka (fot. Stanisław Stolarczyk)

wych placówek kulturalno-wychowawczych. Jego tytuł brzmiał: „Na turystycznym szlaku”. Podobne imprezy organizowały niższe ogniwa PTTK w porozumieniu z klubami osiedlowymi. Cieszyły się one ogromnym powodzeniem, gdyż najczęściej przeprowadzano je w czasie rajdów i zjazdów przedszkolaków.

Komisja Turystyki Pieszej ZG PTTK, z myślą o najmłodszych turystach, ustanowiła nową odznakę „Siedmiomilowe Buty”. Włączona ona została do systemu odznak naszego Towarzystwa, a zdobywanie jej przez dzieci do lat 10 zainaugurowano w Dniu Dziecka. Z tej okazji, aby między innymi spopularyzować tę odznakę, w dniach od 1 do 3 czerwca liczne ogniwa PTTK zorganizowały turystyczne imprezy dla najmłodszych.

W obchody Międzynarodowego Roku Dziecka włączyła się także Komisja Fotografii Krajoznawczej ZG PTTK, której członkowie zorganizowali, na przełomie maja i czerwca, szereg wystaw fotograficznych. Na szczególne przypomnienie zasługują dwie z nich: *Obywatele świata* oraz *Czeka na nas*, obie autorstwa znanego artysty fotografika **Lecha Charewicza**.

Zarząd Główny PTTK w tym roku, z myślą o dzieciach, ustanowił znaczek-cegiełkę o nominalnej wartości 2 zł, w nakładzie 500 tys. egzemplarzy. Cały dochód uzyskany z jego sprzedaży przeznaczono na budowę Centrum Zdrowia Dziecka. Do akcji pomocy finansowej na rzecz CZD włączyły się też BORT-y PTTK, dokonując zakupu kopii grafik prof. **Wiktora Zina** na kwotę około 300 tys. zł oraz Społeczny Komitet Autostop, ustanawiając „cegiełkę” dla turystów i wpłacając na konto CZD 40 tys. zł. Natomiast Zakład Wytwórczy PTTK „Foto-Pam” w Krakowie wykonał w czynie społecznym 49 skarbonek, wykorzystywanych podczas różnorodnych imprez tury-

stycznych dla dokonywania dobrowolnych wpłat na CZD, co powiększyło fundusz o ok. 2 mln zł.

Na uwagę z pewnością zasługują również inne inicjatywy zarządów wojewódzkich PTTK oraz oddziałów, kół i klubów. I tak: w Bielsku-Białej zorganizowano turystyczną spartakiadę zimową dla dzieci z gminy Ujsoły oraz przebywających na obozach i zimowiskach; członkowie zakładowego oddziału PTTK przy WSW „Andoria” w Andrychowie oddali honorowo krew do banku w Centrum Zdrowia Dziecka; oddział PTTK w Chełmie, kontynuując wydawanie medali, jeden z nich poświęcił **Jadwidze Młodowskiej**, zasłużonej nauczycielce, patronce Liceum Wychowawczyń Przedszkoli w Chełmie; ZW PTTK w Słupsku zorganizował cykl imprez wodniackich dla dzieci i młodzieży, w tym: regaty w klasach młodzieżowych o puchar prezesa ZW PTTK i dyrektora WKFSiT w Słupsku, obóz żeglarski na sterniku jachtowego dla młodzieży szkolnej, pokazy działalności podwodnej dla dzieci, powołano też młodzieżową sekcję regatową przy Jacht Klubie PTTK „Orion”.

W Krakowie i Lublinie przewodnicy wystąpili z inicjatywą bezpłatnego oprowadzania wycieczek z Państwowych Domów Dziecka oraz opodatkowali się z funduszu przewodnickiego, aby pokryć koszty organizowanych obozów wędrownych dla sierot.

Takich i podobnych akcji można by wymienić jeszcze wiele, ale i tak nie jesteśmy w stanie pokazać pełnego obrazu inicjatyw w zakresie imprez turystyczno-krajoznawczych organizowanych dla dzieci. Wiele z nich stanowiły trwały dorobek PTTK w Międzynarodowym Roku Dziecka i będą one kontynuowane w latach następnych.

STANISŁAW STOLARCZYK

AKCJA POWROTU DO ORGANIZACJI BYŁYCH CZŁONKÓW PTTK

Zmiany jakie zaszły w życiu Towarzystwa w okresie ostatnich lat oraz wysoka ocena jego działalności przez władze polityczne i państwowe, wyrazem czego było m.in. uznanie Towarzystwa za stowarzyszenie wyższej użyteczności, pozwoliły Prezydium Zarządu Głównego PTTK ogłosić rok 1979 — „Rokiem akcji powrotu do organizacji byłych członków PTTK”. W tym celu władze Towarzystwa, kierując się uchwałą IX Zjazdu oraz „Kierunkami rozwoju organizacyjnego PTTK w IX kadencji”, postanowiły: upoważnić zarządy oddziałów PTTK do zwrócenia się do członków, którzy zerwali więź organizacyjną z Towarzystwem, z propozycją powrotu do PTTK; przywrócić prawa i przywileje określone w „Karcie praw i obowiązków” byłym członkom Towarzystwa, którzy zgłoszą się i opłacą w oddziale, kole lub klubie PTTK, którego członkami byli ostatnio, składkę za rok 1979 i jedną roczną składkę zaległą. W przypadku, gdyby kontakt z wymienio-

nymi jednostkami był utrudniony, powyższe warunki należy spełnić w najbliższym oddziale PTTK, przy czym wówczas konieczne jest posiadanie legitymacji członka PTTK.

ZG PTTK wprowadził znaczek karencyjny w wysokości 72 zł i 24 zł, który po wklejeniu do legitymacji członka PTTK, stanowi udokumentowanie wniesionej opłaty oraz przywrócenia stażu członkowskiego.

Akcję powrotu do organizacji byłych członków PTTK powierzono zarządom oddziałów oraz działającym w wewnętrznej strukturze oddziałów: kołom i klubom na prawach koła, a nadzór nad akcją zarządom wojewódzkim PTTK.

Wynikiem akcji w 1979 r. był powrót do szeregów naszego Towarzystwa ok. 10 tys. osób. Prezydium Zarządu Głównego PTTK uznało za celowe przedłużenie tej akcji na rok 1980.

STANISŁAW STOLARCZYK

Z ŻYCIA PTTK

Nowe oddziały PTTK. W roku 1979 powołano 15 nowych oddziałów PTTK; uchwałą Prezydium Zarządu Głównego PTTK z dnia 30 stycznia — zakładowy Oddział PTTK przy Zjednoczeniu Przedsiębiorstw Komunalnych w Jeleniej Górze, terenowy Oddział PTTK w Międzygórzu (woj. wałbrzyskie), zakładowy Oddział PTTK przy Centrum Elektronowym Systemów Komputerowych „Mera-Elwro” we Wrocławiu, zakładowy Oddział PTTK „Rokita” przy Nadodrzańskich Zakładach Przemysłu Organicznego w Brzegu Dolnym, akademicki Oddział PTTK przy Politechnice Świętokrzyskiej i Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach, zakładowy Oddział PTTK przy Fabryce Samochodów Małolitrażowych w Tychach, za-

kładowy Oddział PTTK przy Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym w Katowicach, wojskowy Oddział PTTK w Krakowie; uchwałą z dnia 23 kwietnia — zakładowy Oddział PTTK przy Wytwórni Silników Wysokoprężnych — „Andoria” w Andrychowie (woj. bielskie); uchwałą z dnia 15 maja — terenowy Oddział PTTK w Górze (woj. leszczyńskie), zakładowy Oddział PTTK przy ZWCh „Chemitex-Elana” w Toruniu, akademicki Oddział PTTK we Wrocławiu; uchwałą z dnia 3 lipca — terenowy Oddział PTTK w Sławnie (woj. śląskie), akademicki Oddział PTTK przy Wyższej Szkole Pedagogicznej w Słupsku oraz terenowy Oddział PTTK w Szczyrku (woj. bielskie).

Odnaczenia państwowe dla działaczy PTTK. Z okazji 35 rocznicy Odrodzenia Polski Ludowej Rada Państwa przyznała szereg odznaczeń państwowych wieloletnim działaczom społecznym oraz pracownikom Towarzystwa, w uznaniu ich wkładu pracy w rozwój turystyki i krajoznawstwa.

Udekorowani zostali Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski: **Zofia Biedrzycka-Gozdek** — długoletnia działaczka społeczna Warmii i Mazur; **Marian Chudy** — działacz społeczny i polityczny województwa poznańskiego; **Tadeusz Debrowolski** — jeden z pionierów ruchu turystycznego na ziemi przemyskiej, czynny przewodnik miejski, terenowy i beskidzki; **Hanna Gnatowska** — aktywna działaczka Kujawskiego Oddziału PTTK we Włocławku; **Zygmunt Klewczyński** — wieloletni działacz społeczny PTTK na terenie byłego województwa katowickiego, obecnie członek Prezydium ZW PTTK w Bielsku-Białej; **Stefan Stefański** — czynny aktywista społeczny PTTK województwa krośnieńskiego, współzałożyciel i długoletni kierownik Muzeum Ziemi Sanockiej; **Stefan Ważyński** — urzędujący członek Zarządu Oddziału PTTK w Kołobrzegu, wieloletni pracownik i społecznik turystyczno-krajoznawczy; **Stefan Zaliwski** — ofiarny społecznik PTTK miasta stołecznego Warszawy, dawny prezes Zarządu Koła Przewodników Miejskich, wychowawca młodej kadry turystycznej.

Ponadto piętnaście osób odznaczonych zostało Złotym Krzyżem Zasługi, trzynaście — Srebrnym Krzyżem Zasługi oraz dwadzieścia — Brązowym Krzyżem Zasługi.

Nagrody za popularyzację turystyki i krajoznawstwa. Już po raz trzeci ZG PTTK przyznał nagrody za prace naukowe, działalność publicystyczną i pisarską popularyzującą tradycje polskiego ruchu turystycznego i krajoznawczego.

Dwie nagrody indywidualne I stopnia otrzymali: **Henryk Gawarecki** z Lublina,

za niezwykle owocną krajoznawczą działalność popularnonaukową oraz autorstwo przewodników turystycznych po Lubelszczyźnie, i **Witold Tyrakowski** z Warszawy, za twórczość literacką w dziedzinie krajoznawstwa i przyrodnicstwa.

Nagrodę II stopnia przyznano **Januszowi Zmudzińskiemu** z Warszawy za cenne publikacje turystyczno-krajoznawcze dotyczące terenów Mazowsza.

Nagrodę zespołową II stopnia otrzymała redakcja czasopisma „Granica” za przeszło dziesięcioletni dorobek w dziedzinie propagowania turystyki w Wojskach Ochrony Pogranicza, szczególnie zaś za artykuły metodyczno-instruktażowe z dziedziny turystyki kwalifikowanej i masowej.

Trzy nagrody indywidualne III stopnia otrzymali: **Kazimierz Hempel** z Łodzi za działalność publicystyczną i redagowanie „Biuletynu Łódzkiego PTTK”, **Krzysztof R. Mazurski** z Wrocławia za działalność publicystyczną, dotyczącą Dolnego Śląska oraz **Waldemar Monkiewicz** za działalność wydawniczą dotyczącą Białostoczczyzny.

Nagrody za Autostop — 1979. W tegorocznym autostopie wzięło udział ponad 15 tysięcy turystów. Z książeczkami autostopu wędrowali również cudzoziemcy. Było ich przeszło 500 z 26 krajów, a najwięcej z NRD, Węgier, CSRS, RFN, Francji, Finlandii i Danii.

Podobnie jak w poprzednim roku autostopowicze w czasie wakacyjnych wędrówek pracowali w hufcach OHP (w akcji „Wakacje na własny rachunek”), przy naprawie torów kolejowych, porządkowaniu budynków stacyjnych itp. Uczestnicy autostopu opodatkowali się dwuzłotową cegiełką na ochronę zabytków Krakowa, przeznaczając na ten szczytny cel ponad 32 tysiące złotych.

Spośród 4208 kierowców, którzy nadesłali kupony kilometrowe wyłoniono rekordzistów. W grupie samochodów ciężarowych zwyciężył **Roman Budek** z Kra-

kowa, który na adres biura „Autostop” przysłał 1367 kuponów na łączną liczbę kilometrów 62 075 (nagroda 15 tys. zł.). W grupie samochodów półciężarowych — **Tomasz Łuczek** z Oleśnicy (nagroda 6 tys. zł.), natomiast w kategorii samochodów osobowych pierwsze miejsce zajął **Józef Piwowarczyk** z Raszyna koło Warszawy (nagroda 3 tys. zł.).

W sumie nagrody bez losowania otrzymało 40 kierowców, tzn. ci, którzy przewieźli najwięcej autostopowiczów. 131 kierowców otrzymało nagrody „Za wytrwałność”, czyli za nieprzerwany udział w akcji od 1975 roku, wśród nich ci, którzy przesłali kupony kilometrowe, ale nie mieli szczęścia w ciągu czterech lat wylosować żadnej nagrody. 220 kierowców natomiast otrzymało nagrody w wyniku losowania.

Łączna liczba nagród: 391 na sumę prawie 400 tys. złotych.

Krajowa Narada Szkolnego Aktywu Krajoznawczo-Turystycznego odbyła się w dniu 17 maja w gmachu Ministerstwa Oświaty i Wychowania w Warszawie. Na spotkanie, organizowane przez PTTK, ZHP, PTSM i Ministerstwo Oświaty i Wychowania przybyli: kierownictwo resortu i organizacji społecznych, wizytatorzy — metodycy turystyki i krajoznawstwa kuratoriów oświaty i wychowania, kierownicy wydziałów organizacji wycieczek i obozownictwa komend wojewódzkich ZHP, kierownicy biur zarządów wojewódzkich PTTK, sekretarze zarządów oddziałów wojewódzkich PTSM oraz aktywni działacze Komisji Młodzieżowej ZG PTTK.

Naradę prowadził dyrektor generalny Ministerstwa Oświaty i Wychowania **Stanisław Bohdanowicz**, natomiast w imieniu Centralnego Zespołu Turystyki Szkolnej referat programowy pt. „Ideowe wychowanie młodzieży nadrzędnym celem krajoznawstwa i turystyki” wygłosił wicedyrektor Departamentu Kultury Fizycznej, Turystyki i Zdrowia Ministerstwa Oświaty i Wychowania **Henryk Moroz**. Przed-

stawił on tematykę będącą przedmiotem spotkania oraz podkreślił wagę krajoznawstwa i turystyki młodzieży dla kształtowania właściwych postaw społecznych, dla procesu wychowania ideowego i patriotycznego realizowanego przez szkołę i jej partnerów, takich jak: ZHP, PTTK, ZSMP, PTSM itd.

Kolejny Ogólnopolski Zjazd Oddziałów Zakładowych PTTK odbył się 4—6 października w Baranowie Sandomierskim. Organizatorem był Zakładowy Oddział PTTK przy Kopalni i Zakładach Przetwórczych Siarki „Siarkopol” w Tarnobrzegu.

Celem tego spotkania było poznanie historii i dorobku Zagłębia Siarkowego oraz przedyskutowanie w gronie działaczy turystycznych problemów współpracy oddziałów PTTK z zakładami macierzystymi. Uczestnicy zjazdu, reprezentujący zakładowe oddziały PTTK z całej Polski, spotkali się także z władzami polityczno-administracyjnymi KiZPS „Siarkopol”, gdzie zapoznali się z działalnością Związkowej Rady KFiT przedsiębiorstwa, pracą Zakładowego Oddziału PTTK oraz jego współdziałaniem z dyrekcją, radą zakładową przedsiębiorstwa i organizacjami społecznymi.

II Ogólnopolski Turniej Oddziałów Zakładowych PTTK odbył się w dniach 17—20 maja w Pomiechówku (woj. stołeczne warszawskie). Organizatorem imprezy był Zakładowy Oddział PTTK „Żerań” przy Fabryce Samochodów Osobowych oraz Komisja Kół i Oddziałów Zakładowych ZG PTTK, Związkowa Rada Kultury Fizycznej i Turystyki CRZZ i Rada Kultury Fizycznej i Turystyki „Stal” ZG Zw. Zaw. Metalowców.

W programie przewidziano: konkurs krajoznawczy, kajakowy tor przeszkód na Wkrze, marsz na orientację, kolarski tor przeszkód oraz przegląd krajoznawczo-turystycznych filmów amatorskich i przeźrocy.

Najlepszą drużyną Turnieju okazała się reprezentacja zakładowego Oddziału PTTK przy Centrum Systemów Obliczeniowych „Mera-Elwro” z Wrocławia. Drugie miejsce zdobyła drużyna z FSO, trzecie — z Zakładów Azotowych w Puławach.

Osobne nagrody, w postaci sprzętu turystycznego, przygotowano dla najlepszych w poszczególnych konkurencjach. I tak: marsz na orientację i kolarski tor przeszkód wygrali członkowie PTTK — pracownicy CSO „Mera-Elwro” z Wrocławia; kajakowy tor przeszkód petetekowcy z Zakładów Azotowych w Puławach, konkurs krajoznawczy — zespół z Wytwórni Urządzeń Chłodniczych w Dębicy, konkurs — przegląd filmów — reprezentanci Zakładów Włókien Chemicznych „Chemitex-Elana”, przegląd przeźroczy zespół FSO.

W sumie w II Ogólnopolskim Turnieju Oddziałów Zakładowych startowało 30 drużyn, reprezentując największe zakłady produkcyjne w kraju.

*

VII Ogólnopolski Młodzieżowy Turniej Turystyczno-Krajoznawczy odbył się w Chorzowskim Parku Kultury i Wypoczynku. Na starcie stanęło 47 trzyosobowych drużyn reprezentujących szkoły podstawowe oraz 49 — szkoły średnie ponadpodstawowe. Po przeprowadzeniu eliminacji pisemnych (test krajoznawczy i kartograficzny), eliminacji praktycznych (impreza na orientację, kolarski tor przeszkód, rozbicie namiotu na czas, pierwsza pomoc), ocenieniu zdobytej przez uczestników finału odznaki turystyki kwalifikowanej i odznaki krajoznawczej oraz zapoznaniu się z udziałem macierzystych klubów w akcji „Polska naszych dni” — wyłoniono zwycięzców.

W kategorii szkół podstawowych najlepsi okazali się turyści ze Szkoły Podstawowej w Jeleniej Górze (opiekun **Zofia Gonczar**), ze Szkoły Podstawowej w Tczewie (opiekun **Teresa Kowalska**), ze Szkoły Podstawowej, nr 2 we Wronkach (opiekun **Teresa Malecka**), ze Szkoły Pod-

Test kartograficzny w III Ogólnopolskim Turnieju Turystyczno-Krajoznawczym w Chorzowie (fot. Stanisław Stolarczyk)

stawowej nr 41 w Gliwicach (opiekun **Maciej Mirosławski**), ze Szkoły Podstawowej nr 74 we Wrocławiu (opiekun **Edward Góra**) oraz ze Szkoły Podstawowej nr 34 w Szczecinie (opiekun **Olgierd Waclawik**).

W grupie młodzieży starszej najlepsze były drużyny reprezentujące: Liceum Ogólnokształcące w Jaworznie (opiekun **Danuta Paderewska**), Technikum Leśne w Czarnkowie (opiekun **Stanisław Matuszewski**), Zespół Szkół Elektryczno-Mechanicznych w Rzeszowie (opiekun **Marian Szczepański**), III Liceum Ogólnokształcące we Wrocławiu (opiekun **Roman Wyteczak**), Zespół Szkół Elektronicznych w Bydgoszczy (opiekun **Piotr Głowacki**) oraz Technikum Kolejowe w Warszawie (opiekun **Maria Pilich**).

Nagrodzone drużyny z klubów turystycznych szkół podstawowych wyjechały na dwutygodniowy obóz wędrowny w Beskid Śląski, natomiast młodzież szkół ponadpodstawowych — na wycieczkę zagraniczną.

*

Ogólnopolskie Szkolenie Aktywu PTTK („OSA-9”). W okresie od 18 marca do

6 maja przeprowadzone zostały przez Zarząd Główny PTTK, przy współudziale zarządów wojewódzkich w Białymstoku, Krośnie, Bielsku-Białej i Gdańsku cztery regionalne szkolenia dla urzędujących członków zarządów oddziałów PTTK. Ponadto w szkoleniach udział wzięli urzędujący członkowie zarządów wojewódzkich PTTK.

W szkoleniu przeprowadzonym w Białowieży, Sanoku, Szczyrku i Sopocie (w marcu, kwietniu i w maju) uczestniczyli przedstawiciele oddziałów PTTK z wszystkich województw. Głównym celem szkoleń było zapoznanie urzędujących członków prezydium zarządów oddziałów z podstawowymi problemami, jakie napotykają działacze kół PTTK w fazie tworzenia się koła, planowania działań i ich realizacji, z jednoczesnym wskazaniem na sposoby, metody i środki realizacyjne, omówienie programów pracy programowej i organizacyjnej zarządu oddziału, które wynikają z ogólnych założeń programowo-organizacyjnych Towarzystwa, a także ze specyfiki organizacji społecznej, w której obrębie oddział funkcjonuje, oraz określenie związków działalności gospodarczej oddziału z jego działalnością programową.

Prace nad realizacją programu przebiegały w sześciu zespołach roboczych oraz w grupie plenarnej. Uczestnicy szkoleń wysłuchali wykładów na temat: sylwetki współczesnego turysty, metod kierowania zespołami ludzkimi w organizacji społecznej, działalności gospodarczej oddziału i jej powiązania z programem. Ponadto w Białowieży i w Sanoku — wystąpienie **Tadeusza Rycerskiego** — wiceprezesa ZG PTTK, a w Szczyrku i Sopocie — **Jacka Węgrzynowicza** — sekretarza generalnego ZG PTTK na temat aktualnych zadań Towarzystwa. Udzielono także odpowiedzi na pytania zgłoszone przez uczestników szkolenia pod adresem Zarządu Głównego PTTK.

Praca w sześciu zespołach problemowych miała na celu praktyczne rozwiązanie problemów sygnalizowanych w czasie wykładów. Zmierzano ona do większej

aktywizacji uczestników szkolenia poprzez zastosowanie metody inscenizacji, polegającej na takim ustawieniu uczestników szkolenia, które pozwoliłyby im wczuć się w poszczególne role, z jakimi spotykają się przy rozwiązywaniu niektórych problemów w swojej codziennej praktyce zawodowej.

W sumie w OSA-9 uczestniczyło 508 przedstawicieli z 459 oddziałów PTTK, 327 stanowiła kadra zawodowa, pracująca w oddziałach, natomiast 132 osoby były działaczami społecznymi.

Ogólnopolskie Szkolenie Aktywu PTTK („OSA-10”) odbyło się w dniach 15—19 października 1979 r. w Sopocie. Kolejna „OSA” zorganizowana przez Centralny Ośrodek Szkolenia Kadr PTTK poświęcona była szkoleniu kierowniczej kadry zarządów wojewódzkich PTTK, dyrektorów okręgowych zespołów gospodarki turystycznej oraz dyrektorów wytypowanych zespołów obiektów turystycznych. W szkoleniu uczestniczyli także przedstawiciele kierownictwa biura ZG PTTK, Dyrekcji ZGT PTTK oraz jednostek centralnych Zrzeszenia.

Bezpośrednim celem „OSA-10” było podniesienie jakości działania jednostek PTTK w istniejących strukturach organizacyjnych, a więc doskonalenie ich pracy jako jednostek nadrzędnych dla instancji podstawowych (koordynacja, przekaz informacji itp.), jako kierujących działalnością PTTK na terenie województwa (reprezentowanie, współpraca z innymi instytucjami itp.), wreszcie jako ogniw pośrednich między centralą a jednostkami podstawowymi. Prace i dyskusje prowadzono w czterech zespołach.

W sumie w „OSA-10” uczestniczyło 125 osób z całego kraju.

Ogólnopolskie Szkolenie Aktywu PTTK dla prezesów wojewódzkich komisji rewizyjnych i Głównej Komisji Rewizyjnej PTTK odbyło się w dniach 27—30 września 1979 r. w Sanoku.

Program szkolenia obejmował wykłady na temat zadań kontroli społecznych

w PTTK, formy prowadzenia kontroli biur ORT, działalność wojewódzkiej i oddziałowych komisji rewizyjnych w Krośnie, działalność Głównej Komisji Rewizyjnej ZG PTTK i Zrzeszenia Gospodarki Turystycznej PTTK.

Ponadto przedyskutowano działalność poszczególnych komisji rewizyjnych. W szkoleniu wzięły udział 54 osoby.

VIII Krajowy Kongres Krasomówczy Przewodników PTTK i Młodzieży odbył się w dniach 19—25 listopada 1979 r. w Golubiu-Dobrzyniu, zorganizowany tradycyjnie przez miejscowy Oddział PTTK.

Jury opierając się na postanowieniach regulaminu oceniało kulturę i sugestywność wypowiedzi, logiczność i przejrzystość formułowania myśli, poprawność i płynność wyrażania się, bogactwo języka, wykorzystanie limitu czasu.

W eliminacjach konkursu młodzieżowego wzięło udział 42 uczniów szkół średnich z 37 województw, natomiast w części przewodnickiej — 19 uczestników z 12 województw.

Laureatami zostali: **Krystyna Wisłowska**, przewodnik miejski z Wrocławia (I miejsce); **Krystyna Sobczyk**, przewodnik terenowy z Krakowa i **Maria Woźnicka**, przewodnik miejski z Krakowa (II miejsce), **Grażyna Stępnikowska**, przewodnik terenowy z Malborka (IV miejsce), **Barbara Kalisz**, przewodnik terenowy z Łańcuta (V miejsce). Nagrodę publiczności otrzymała **Halszka Gut** — przewodnik miejski z Warszawy.

Program konkursu wzbogacono o koncert i zwiedzanie Szafarni, położonego nieopodal Golubia-Dobrzynia miejsca pobytu Fryderyka Chopina, spotkanie autorskie z pisarką **Teresą Bojarską** oraz z **Lechem Bądkowskim**. Zwracała uwagę na golubskim zamku wystawa prac malarzskich uczniów Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych z Bydgoszczy, którzy na 30 płótnach zaprezentowali pejzaże z pleneru z okolic Torunia.

Kampania sprawozdawczo-wyborcza w kołach i klubach PTTK zakończona została w maju 1979 r. Trwała ona od listopada 1978 r. Przeprowadzono ją w oparciu o przepisy „Regulaminu wyborczego” obowiązującego przed IX Zjazdem PTTK, a uchwalonego przez Zarząd Główny PTTK 23 września 1976 r.

Ponieważ kadencja władz oddziałów PTTK trwa obecnie 4 lata — na zebraniach sprawozdawczo-wyborczych w kołach i klubach nie wybierano delegatów na zjazdy oddziałów PTTK.

Na 12 070 kół i klubów działających w całym kraju, zebrania sprawozdawczo-wyborcze odbyły się w 9890; 1430 kół i klubów zorganizowało tylko zebrania sprawozdawcze (były to koła i kluby, które powstały z końcem 1977 r. bądź w roku 1978). W 750 kołach i klubach, co stanowi 6,2% ogólnego stanu kół i klubów, pomimo poczynionych wysiłków organizacyjnych, nie doprowadzono do zebrania sprawozdawczych czy też sprawozdawczo-wyborczych. Koła i kluby te wymagają szczególnej pomocy ze strony macierzystych zarządów oddziałów PTTK i podjęcia działań, mających na celu umocnienie ich działalności.

Wyborom nowych władz kół i klubów PTTK towarzyszyła troska o to, by w skład tych władz weszli najbardziej ofiarni i doświadczeni działacze.

Wybrano do zarządów kół—klubów około 40 tys. działaczy, przy czym 35% stanowili działacze nowo wybrani. W 30% kół i klubów nastąpiła zmiana prezesa zarządu.

W skład komisji rewizyjnej kół i klubów wybrano ok. 21 tys. działaczy, przy czym 20% stanowili działacze nowo wybrani. W 21% komisji rewizyjnych nastąpiła zmiana prezesa.

Porozumienie pomiędzy ZG PTTK a ZG Towarzystwa Opieki nad Zabytkami zawarto w dniu 29 maja br. w Warszawie. Stanowi ono m.in.: „Oba Stowarzyszenia będą podejmowały na wszyst-

kich szczeblach organizacyjnych współpracę i systematyczne konsultacje w sprawach wynikających z zawartego porozumienia oraz będą wzajemnie popierały inicjatywy w zakresie opieki nad zabytkami; Towarzystwo Opieki nad Zabytkami będzie prowadziło popularyzację i szeroko pojętą propagandę w celu podnoszenia wiedzy społeczeństwa o zabytkach i ich ochronie przy jednoczesnym wykorzystaniu wieloletniego dorobku Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, w oparciu o szerokie zaplecze działaczy terenowych, będzie dostarczało Towarzystwu Opieki nad Zabytkami materiały informacyjne i rzeczowe oraz podejmowało w ramach wspólnych ustaleń specjalne akcje zmierzające do popularyzacji idei ochrony zabytków wśród turystów i szerokich rzesz społeczeństwa; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze zobowiązuje się do dalszego rozszerzenia sieci społecznych opiekunów zabytków, ich zrzeszenia, szkolenia i doskonalenia. Towarzystwo Opieki nad Zabytkami zobowiązuje się do popularyzowania funkcji społecznego opiekuna zabytków, do udzielania fachowej pomocy w szkoleniach opiekunów oraz współdziałania w rozwoju społecznych placówek muzealnych i izb regionalnych PTTK”.

Porozumienie podpisali: za Zarząd Główny Towarzystwa Opieki nad Zabytkami — **Wiktor Zin**, natomiast za Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego — **Stanisław Lewandowski**.

XV Centralny Rejs Żeglarski „Mazury 79” odbył się w dniach 17—24 czerwca. Organizatorami imprezy były: Komisja Turystyki Żeglarskiej ZG PTTK, Mazurski Oddział PTTK, Turystyczny Klub Żeglarski PTTK „Hals” i ZW PTTK w Olsztynie. Wzięło w nim udział ok. 200 żeglarzy-turystów zgłoszonych przez kluby i sekcje żeglarskie PTTK lub PZZ, z różnych regionów kraju. Za uczestnic-

two w rejsie każdy żeglarz otrzymał 300 punktów premii na ŻOT, niezależnie od punktów zaliczanych za długość przebytej trasy.

IX Centralny Zlot Aktywu Krajoznawczego odbył się w dniach 4—12 sierpnia na terenie woj. ostrołęckiego. Ta doroczna impreza Komisji Krajoznawczej ZG PTTK zgromadziła 181 osób reprezentujących 31 województw.

Program „CZAK-79” obejmował dwa etapy; I zrealizowany w dniach 2—8 sierpnia, polegający na zbieraniu materiałów krajoznawczych do opracowania wybranego przez siebie tematu, spośród 42 przedstawionych przez organizatorów; II etap w dniach 9—12 sierpnia, na zgrupowaniu we wsi Czarnowo k. Różana — gdzie pracowano w sześciu zespołach, które podjęły zagadnienia działalności krajoznawczej w kołach i klubach PTTK, w osiedlach mieszkaniowych, szkołach, wojsku, na wsi i w środowisku osób niepełnosprawnych.

Dziełem wieńczącym IX CZAK było opracowanie 33 prac krajoznawczych. Za najlepsze uznano prace wykonane przez reprezentantów województw: jeleniogórskiego, szczecińskiego, łódzkiego i zamojskiego. Wysoko oceniono też opracowania dokonane przez przedstawicieli z ZW PTTK z Lublina, Warszawy, Opola, Siemiaty, Rzeszowa i Chełma.

Na tegorocznym CZAK-u w dniu 11 sierpnia powołano do życia Podkomisję Kolekcjonerstwa oraz Podkomisję Piosenki Turystycznej Komisji Krajoznawczej ZG PTTK. Przewodniczącym Podkomisji Kolekcjonerstwa został **Tadeusz Sobieszek** z Lublina natomiast Piosenki Turystycznej — **Jan Drozdowski** z Zagania (woj. zielonogórskie).

Centralny Wojskowy Rejs Żeglarski „Wisła 70”, którego organizatorami były: Oddział Wojskowy PTTK przy Klubie Pomorskiego Okręgu Wojskowego, Zarząd Bydgoskiego Okręgowego Związku Ze-

glarskiego oraz Wojskowy Klub Żeglarski „Pasat” odbył się w dniach 1—30 lipca (z możliwością wymiany załóg w dniu 15 lipca w Warszawie).

Trasa rejsu prowadziła królową polskich rzek od Krakowa do Bydgoszczy (z wpłynięciem na Jez. Zegrzyńskie) i podzielona została na 17 etapów, których mety znajdowały się w Krakowie, Opatowie, Sandomierzu, Józefowie, Kazimierzu, Puławach, Magnuszewie, Czersku, Warszawie, na Jeziorze Zegrzyńskim, w Nowym Dworze Mazowieckim, Wyszogrodzie, Płocku, Włocławku, Nieszawie, Toruniu i Bydgoszczy.

Rejsowi towarzyszyło wiele imprez, a wśród nich regaty żeglarskie, wieczory pieśni i opowieści żeglarskich, konkursy piosenki żołnierskiej i turystycznej, quizy tematyczne i zgaduj-zgadule poświęcone 35-leciu Polski Ludowej i planom zagospodarowania kompleksowego Wisły.

W Rejsie wzięło udział ok. 600 osób, każdy z uczestników otrzymał po 500 punktów na ZOT.

X Centralny Zlot Aktywu Turystycznego Wojska Polskiego odbył się w dniach 20—24 sierpnia w Lubaniu Śląskim. Jego organizatorem był Zarząd Polityczny Wojsk Ochrony Pogranicza, Łużycka Brygada Wojsk Ochrony Pogranicza oraz Komisja d/s Współpracy z Wojskiem ZG PTTK. Celem Zlotu było uczczenie 35 rocznicy powstania PRL, podsumowanie dorobku i wymiana doświadczeń w pracy aktywu turystycznego WP oraz wypracowanie nowych koncepcji upowszechniania turystyki kwalifikowanej i zagospodarowania czasu wolnego w środowisku wojskowym, poznanie szlaku chwały bojowej II Armii WP i dorobku gospodarczego ziemi łużyckiej w Polsce Ludowej oraz zapoznanie uczestników z warunkami służby żołnierzy WOP.

Na program Zlotu składała się praca w trzech zespołach. W pierwszym dyskutowano na temat „Rozwoju organizacyjnego PTTK w wojsku i działalności programowej”, (prowadził ppłk. dr Marek

Szczepkowski), w drugim — „Rozwój turystyki kwalifikowanej w wojsku — formy i metody” — (prowadził płk mgr Bolesław Sokół), w trzecim — „Wpływ krajoznawstwa na wychowanie patriotyczne” (prowadził ppłk mgr Eugeniusz Uciński).

22 sierpnia odbyła się wycieczka krajoznawcza „Szlakiem Chwały II Armii WP”, na cmentarzu w Zgorzelcu oddano hołd poległym żołnierzom WP oraz złożono wieńce pod pomnikiem żołnierzy II Armii WP.

XXIV Centralny Międzynarodowy Rajd Przyjaźni „Szlakami Lenina” odbył się w dniach 16—23 września. Organizatorami Rajdu były CRZZ i ZG PTTK.

W tej największej imprezie turystycznej w naszym kraju wzięło udział ponad 6 tysięcy osób, w tym także turyści z Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, Węgier i Związku Radzieckiego.

Przeszli oni 34 trasami tatrzańskimi i beskidzkimi oraz 10 trasami nizinnymi.

W przeddzień zakończenia rajdu, w Nowym Targu i Poroninie odbyły się manifestacje, w czasie których jego uczestnicy i mieszkańcy woj. nowosądeckiego złożyli hołd W. Leninowi.

XIII Międzynarodowy Turystyczny Zlot Przyjaźni odbył się w dniach 14—17 czerwca w Parku Małonickim koło Lubina. Wzięło w nim udział ok. 420 turystów z NRD, 200 z Czechosłowacji oraz 500 z naszego kraju.

Organizatorami Zlotu były: ZW PTTK w Legnicy i Oddział PTTK w Lubinie przy współpracy zakładów, instytucji i organizacji młodzieżowych województwa.

Program Zlotu obejmował 22 wycieczki krajoznawcze autokarowe, piesze i kolarskie po ziemi legnickiej, spotkania w zakładach pracy, występy zespołów artystycznych, a także wycieczki indywidualne.

Idea Zlotu: poznanie regionu, jego kultury i zabytków, współczesnych osiągnięć oraz nawiązanie nowych przyjaźni. Każdy uczestnik Zlotu mógł też zdobyć regionalną odznakę „Turysta Zagłębia Międziowego”.

XVIII Ogólnopolski Rajd Szlakiem Wyzwolenia Szczecina odbył się w dniach 21—22 kwietnia. Organizatorami imprezy były: ZW PTTK w Szczecinie, Oddział PTTK w Policach, Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego i Miejskiego w Szczecinie oraz Pomorska Brygada WOP.

Dwutysięczna rzesza uczestników Rajdu wędrowała 21 trasami turystycznymi: pieszymi, kolarskimi, motorowymi oraz kajakowymi. Zapoznano się z miejscami, w których toczyły się ciężkie boje o Szczecin, oddano hołd ich wyzwolicielem, poznając piękno podszczezińskich okolic oraz efekty twórczej pracy ich mieszkańców. Organizatorzy umożliwili również turystom zwiedzenie Zakładów Chemicznych w Policach, które obchodzą 100-lecie swego istnienia.

XIV Ogólnopolski Rajd „Szlakiem Gwardii Ludowej” odbył się w dniach 9—10 maja. Zakończył się on pod Polichnem — w miejscu, gdzie w 1942 r. toczyła się bitwa pierwszego oddziału GL im. S. Czarnieckiego pod dowództwem F. Zubrzyckiego — „Małego Franka”. Imprezę zorganizował Oddział PTTK im. M. Rawity Witanowskiego w Piotrkowie Trybunalskim, przy współudziale Komendy Chorągwi Piotrkowskiej ZHP im. Gwardii Ludowej, Kuratorium Oświaty i Wychowania oraz Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki UM w Piotrkowie.

W programie Rajdu przewidziano wiele atrakcyjnych tras pieszych i kolarskich, zwiedzanie Muzeum Czynu Zbrojnego GL i AL, złożenie wieńców pod Pomnikiem Czynu Partyzanckiego w Polichnie. W Rajdzie wzięło udział kilkadziesiąt drużyn reprezentujących organizacje

młodzieżowe i szkoły z szeregu województw kraju.

IV Ogólnopolski Rajd Stalowych Kopuł, zorganizowany przez Speleoklub PTTK „Gawra”, Oddział PTTK i Koło PTTK „Energetyk” przy Zakładach Energetycznych w Gorzowie Wielkopolskim, odbył się w dniach 9—13 maja.

Cztero-, dwu- i jednodniowe trasy rajdowe wiodły przez międzyrzecki rejon umocnień, porównywany do słynnej linii Maginota system hitlerowskich fortyfikacji, mających powstrzymać ofensywę wojsk radzieckich i polskich w 1945 r. Dla kilkuset uczestników organizatorzy przygotowali sześć tras o różnym stopniu trudności: piesze, rowerowe, motorowe, kajakowe, a nawet balonowe.

XIII Ogólnopolski Rajd Metalowców „Rozłocze 79” odbył się w dniach 24—25 maja z metą w Suścu, (woj. zamojskie). Program Rajdu obejmował m.in. marsz na azymut, zabawy sprawnościowe dla uczestników wędrowek pieszych, zmotoryzowanych i dla kolarzy, konkurs krajoznawczy pn. „35-lecie PRL i krajoznawstwa”. Wzięło w nim udział ok. 600 uczestników.

III Ogólnopolski Rajd „Szlakami Bojowników 1905 r.”, zorganizowany przez łódzki Oddział PTTK „Polesie” i ZG ZSMP, odbył się w dniach 25—27 maja w Łodzi. Głównym celem rajdu było uczczenie pamięci bojowników walk na łódzkich barykadach w czerwcu 1905 roku. Ponad 200 turystów, pieszo i na rowerach, zwiedzało Łódź i województwo miejskie łódzkie, poznając walory krajoznawcze regionu oraz historię jego rewolucyjnych tradycji.

Uroczyste zakończenie rajdu odbyło się pod Pomnikiem Czynu Rewolucyjnego w Łodzi, gdzie uczestnicy złożyli wiązanki kwiatów.

Ogólnopolska Narada Aktywu Ochrony Przyrody PTTK odbyła się w Jedlni koło Radomia, w dniach 26—27 maja. Poświęcona była zagadnieniom turystyki na obszarach leśnych. W naradzie wzięli udział członkowie Komisji Ochrony Przyrody Zarządu Głównego PTTK, przewodniczący wojewódzkich komisji ochrony przyrody PTTK oraz liczny aktyw działaczy z województw radomskiego.

W wielogodzinnej dyskusji omówiono zasady organizowania imprez turystycznych, szczególnie zakładowych wycieczek sobotnio-niedzielnich, pod kątem szkodliwego ich wpływu na środowisko leśne. Poruszany był również problem jednokierunkowego zagospodarowania turystycznego lasów, uwzględniającego wyłącznie potrzeby turysty zmotoryzowanego. Przedmiotem dyskusji były też związane z tymi zagadnieniami zadania wojewódzkich komisji ochrony przyrody.

Na zakończenie narady podjęto uchwałę, w której aktyw ochrony przyrody PTTK zaapelował o: zaniechanie organizacji masowych imprez turystycznych (rajdy, zloty, zjazdy) w parkach narodowych, zgodnie z uchwałą Państwowej Rady Ochrony Przyrody z dnia 11 grudnia 1979 r.; zaktywizowanie komisji kół zakładowych PTTK do podjęcia prac mających na celu jakościową poprawę programów wycieczek zakładowych; wprowadzenie zasady w pracy BORT oddziałów PTTK, aby wycieczki na obszary leśne, a szczególnie do parków narodowych, obsługiwane były przez przewodników PTTK.

XV Ogólnopolski Rajd „Szlakiem Walk Partyzanckich” odbył się w dniach 1—2 czerwca z zakończeniem w Lipowcu Terespolskim. Organizatorami Rajdu były: Oddział PTTK w Biłgoraju, Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego, Rada Kultury Fizycznej i Turystyki WRZZ w Zamościu.

Program imprezy, w której wzięło udział 650 osób, obejmował wędrowkę: jedno- i kilkudniowymi trasami tury-

stycznymi, konkursy: historyczno-krajoznawczy pod nazwą „Tradycje walk partyzanckich i miejsca pamięci narodowej w latach 1939—1945 na terenie Lubelszczyzny”, sprawności kolarskiej (tylko dla zorganizowanych drużyn kolarskich), na najbardziej rozśpiewaną grupę; marsz na orientację, konkurs fotograficzny na najlepsze zdjęcie z tras rajdu.

XIX Ogólnopolski Zlot Turystyczny „Szlakiem Walk o Wał Pomorski” odbył się w dniach 17—22 lipca. Organizatorami tej wielodyscyplinowej imprezy były: Zarząd Główny PTTK, Zarząd Wojewódzki PTTK w Koszalinie, zarządy oddziałów PTTK w Czaplinku i Szczecinku.

Głównym celem imprezy było uczczenie bohaterstwa i pełnej poświęcenia postawy żołnierzy, którzy dnia 1 marca 1945 r., walcząc w I Armii Wojska Polskiego oraz jednostkach pomorskiego skrzydła I Frontu Białoruskiego, otwarli drogę do Kołobrzegu i Bałtyku.

W ramach programu Zlotu odbyły się: rajd pieszy zorganizowany przez Komisję Turystyki Pieszej ZW PTTK w Koszalinie, rajd motorowy w dniach 18—21 lipca, przeprowadzony przez aktyw ZW PTTK przy współpracy Oddziałów PTTK w Czaplinku, Złocińcu i Kołobrzegu; próby sprawności pojazdów do rajdu motorowego; spływ kajakowy w dniach 17—20 lipca po jeziorach Pojezierza Drawskiego; rajd turystów kolarzy po wyznaczonych trasach woj. koszalińskiego; konkursy: „Co wiesz o historii walk o Wał Pomorski”, na najlepszą piosenkę rajdową, na totem turystyczny, na najciekawszą kronikę rajdową; regaty żeglarskie zorganizowane przez Komisję Turystyki Żeglarskiej ZW PTTK w Koszalinie.

W tym ciekawym i świetnie zorganizowanym Zlocie wzięło udział około 2 tys. uczestników.

I Ogólnopolski Zlot Pracowników PTTK odbył się w dniach 27 sierpnia — 2 września na terenie woj. toruńskiego

z zakończeniem w Stacji Wodnej PTTK im. Marii Okołów-Podhorskiej w Bachotku.

Program imprezy obejmował trasy turystyczne piesze o długości od 40 do 120 km, kajakowe po jeziorach Pojezierza Brodnickiego, motorowe, wiele konkursów, zabaw turystyczno-rekreacyjnych. Organizatorami Zlotu były: Zarząd Wojewódzki i Zarząd Oddziału PTTK w Toruniu.

I Ogólnopolski Turniej Turystyczno-Krajoznawczy Wychowanków Domów Dziecka odbył się w dniach 21—23 września. Organizatorami imprezy były władze oświatowe oraz ZW PTTK w Lesznie, przy wydatnej współpracy Komisji Młodzieżowej ZG PTTK oraz Ministerstwa Oświaty i Wychowania, Rady Kultury Fizycznej i Turystyki CRZZ oraz Centralnego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego.

Program Turnieju obejmował: opracowanie zadań problemowych dotyczących własnego regionu i odpowiedzi na pytania krajoznawcze dotyczące Wielkopolski Zachodniej. Finał zaś zawierał: przejście szlaku 5—7 km oraz konkursy rozbijania namiotu i przygotowania posiłku w warunkach turystycznych. Uczestnicy zwiedzili także Leszno i jego zakłady pracy.

W turnieju wzięło udział przeszło 200 wychowanków Domów Dziecka, tj. 50 drużyn czteroosobowych, którym towarzyszyli opiekunowie (niejednokrotnie dyrektorzy) Domów Dziecka.

XXII Ogólnopolski Zlot Przodowników Turystyki Pieszej PTTK trwał w dniach 5—7 października. Organizatorem imprezy, na którą przybyło 406 przodowników turystyki pieszej i 27 zaproszonych gości, była Wojewódzka Komisja Turystyki Pieszej PTTK w Toruniu. W czasie Zlotu reprezentaci ponad 5-tysięcznej rzeszy przodowników tej dyscypliny turystyki przedyskutowali najważniejsze problemy nurtujące środowisko „piechurów”; poru-

szano sprawy związane ze szkoleniem kadry turystyki pieszej, omawiano założenia programowe centralnych imprez turystyki pieszej oraz współpracę poszczególnych województw w zakresie znakowania szlaków turystycznych.

Ogólnopolski Zjazd Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków i Społecznych Opiekunów Zabytków PTTK odbył się w dniach 6—7 października w Złatnej (gmina Ujsoły, woj. bielskie). Organizatorami Zjazdu były: ZG PTTK, ZW PTTK w Bielsku-Białej oraz Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki. Obrady poświęcone były omówieniu roli społecznych opiekunów zabytków PTTK w ochronie budownictwa ludowego.

W czasie zjazdu ogłoszono trzy interesujące referaty. Dr **Franciszek Midura**, omówił „Rolę i zadania społecznych opiekunów zabytków w ochronie budownictwa drewnianego w Polsce”, dr inż. **Michał Czajnik** — „Metody konserwacji obiektów budownictwa drewnianego”, mgr **Karol Gruszczyk** — „Współdziałanie państwowej służby konserwatorskiej ze społecznymi opiekunami zabytków — na przykładzie woj. bielskiego”.

Uczestnicy Zjazdu zwiedzili zabytkowe obiekty budownictwa drewnianego na trasach: Ujsoły — Milówka — Węgierska Górka, Żywiec — Andrychów — Gorzeń — Kalwaria Zebrzydowska — Lanckorona — Sucha Beskidzka.

XXVIII Ogólnopolski Rajd Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, zorganizowany przez Oddział Ziemi Gnieźnieńskiej PTTK oraz Zarząd Wojewódzki PTTK w Poznaniu, odbył się w dniach 7—9 października. Ta największa impreza turystyczna województwa poznańskiego zgromadziła ok. 2 tys. osób. W rajdzie uczestniczyły drużyny zgłoszone przez PTTK, szkoły, zakłady pracy, organizacje społeczne, wojsko oraz brali udział turyści indywidualni. Organizatorzy przygotowali 32 trasy,

z czego 26 pieszych (trzydniowe, o długości 60 km i kilkunastokilometrowe jednodniowe), a także trasy kolarskie, motorowerowe i autokarowe.

*

Ogólnopolskie szkolenie prezesów kół osiedlowych PTTK odbyło się w dniach 27—29 listopada w Krakowie. W programie szkolenia przewidziano referaty nt.: „Rok kultury turystycznej” — wiceprezesa ZG PTTK **Andrzeja Gordona**, „Propaganda działalności krajoznawczej w osiedlach mieszkaniowych” — sekretarza ZW PTTK w Lublinie **Marka Wyszowskiego**, „Upowszechnianie turystyki rodzinnej na przykładzie woj. katowickiego” — członka Komisji Pracy w Osiedlach Mieszkaniowych ZG PTTK **Anieli Szlompka**, „Wytyczne do pracy kół osiedlowych PTTK w 1980 r.” — przewodniczącego Komisji Pracy PTTK w Osiedlach Mieszkaniowych **Ryszarda Kuncego** oraz „Nowy statut PTTK” — sekretarza ZG **Mieczysława Sobkiewicza**. Uczestnicy szkolenia zwiedzili Wawel i Muzeum Narodowe.

*

I Zlot i Sejmik Autostopowiczów i Kierowców odbył się w dniach 21—23 sierpnia w Sępólnie Krajeńskim. Zgromadził on 250 uczestników oraz przedstawicieli organizacji młodzieżowych, Głównego Komitetu Turystyki, Zarządu Głównego PTTK, dziennikarzy prasy i radia oraz współdziałających służb ruchu drogowego Milicji Obywatelskiej. Przybył również, specjalnie zaproszony, najstarszy autostopowicz, 97-letni dr **Aleksander Melech** z Bydgoszczy.

Podczas sejmiku dyskutowano na temat spraw organizacyjnych autostopu trwającego już od 22 lat; wysunięto postulat ustanowienia przez PTTK odznaki turystycznej dla autostopowiczów—krajoznawców. Bogaty program zlotu urozmaiciło wspólne ognisko, konkursy krajoznawcze, zręcznościowe, turystyczne, z bezpieczeństwa i przepisów ruchu drogowego, zdobywanie karty rowerowej i karty pływackiej.

Organizatorami imprezy były: ZW PTTK w Bydgoszczy, Komitet miejsko-gminny PZPR, Urząd Miasta i Gminy, Oddział PTTK w Sępólnie Krajeńskiej oraz Komenda Wojewódzka MO w Bydgoszczy.

*

III Ogólnopolski Przegląd Filmów, Fotografii i Przeżrocz o ochronie przyrody „Biosfera” zorganizowany został przez Komisję Fotografii i Filmu ZW PTTK, Wojewódzki Dom Kultury, Wojewódzką Radę Związków Zawodowych oraz Zarząd Wojewódzki Ligi Ochrony Przyrody w Lublinie.

Impreza miała dwa nurty: konkursowy i szkoleniowo-propagandowy. Do konkursowego przeglądu dopuszczono 103 prace 41 fotografów amatorów. Zaprezentowano też 4 filmy amatorskie i 20 zestawów diapozytywów. Jury pod przewodnictwem dr **Jana Magierskiego** przyznało następujące nagrody: (w kategorii filmów) I nagrodę **Jackowi Malinowskiemu** (Wrocław), II — **Zbigniewowi Stokłosie** (Wrocław), a dwa trzecie miejsca **Ryszardowi Boroniowi** (Jaworzno) i **Mirosławowi Łaziukowi** (Międzyrzec Podlaski). Tematyka prac w kategorii przeżrocz skupiła się na dwóch problemach: ukazywaniu piękna przyrody oraz przedstawianiu skali zniszczeń i zagrożeń. Dwie pierwsze nagrody przyznano **Helenie i Bolesławowi Jurkom** (Kraków) oraz **Tadeuszowi Janocińskiemu** (Zakopane). Druga nagroda przypadła **Marii i Henrykowi Hadaszom** (Gliwice), a trzecia — **Teofilowi Gołębiowskiemu** (Bielsko-Biała).

W trakcie imprezy wygłoszono też referaty programowe: dr **Jan Magierski** mówił o przyrodzie w fotografii krajoznawczej, mgr **Zdzisław Toczyński** przypomniał historię lubelskiej fotografii krajoznawczej, natomiast inż. arch. **Marek Wyszowski** zapoznał zebranych z działalnością PTTK na rzecz ochrony przyrody na Lubelszczyźnie.

*

VIII Ogólnopolski Rajd na Pole Szarży Ułańskiej odbył się pod Krojantami (woj.

bydgoskie). Uczestnicy Rajdu zwiedzili m.in. Izbę Pamięci Pułku Ułanów Pomorskich, zapoznając się z tzw. „szarżą pod Krojantami”. 18 Pułk Ułanów Pomorskich w dniu 1 września 1939 r. śtoczył pod wsią Krojanty potyczkę, która weszła do historii walk obronnych właśnie pod nazwą „szarży pod Krojantami”. Był to zdecydowany atak polskich żołnierzy na wozy pancerne nieprzyjaciela, szarża ta ułatwiła im przejście i połączenie się z innymi jednostkami WP. Dla uczczenia 40 rocznicy bohaterskich walk 200 uczestników Rajdu złożyło kwiaty pod pamiątkowym obeliskiem.

I spotkanie zasłużonych instruktorów krajoznawstwa i instruktorów krajoznawstwa Polski odbyło się w dniach 7—8 kwietnia w Łańcucie. Organizatorami imprezy były: Wojewódzka Komisja Krajoznawcza w Rzeszowie i Komisja Krajoznawcza ZG PTTK.

W programie spotkania znalazło się kilka interesujących referatów, w tym m.in. **Jerzego Pawlika** — „Nasz rodowód” (na temat odpowiedzialności i kompetencji instruktora krajoznawstwa, jego roli i znaczenia w PTTK), **Edmunda Mieroszewicza** — „Kolegia instruktorów krajoznawstwa — ich rola i zadania”, **Jacka Węgrzynowicza** „Kongres Krajoznawczy Płock 1980 r.”, **Romana Peretiatkowicza** — „Rola krajoznawstwa w kształtowaniu rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego”, **Franciszka Midury** — „Rola krajoznawstwa w rozwijaniu aktywności kulturalnej w Polsce”, **Henryka Moroza** — „Krajoznawstwo składnikiem wychowania obywatelskiego młodzieży”.

Gospodarze spotkania zorganizowali też ciekawe wycieczki do łańcuckich zabytków i obiektów krajoznawczych okolic Łańcuta.

VII konkurs fotograficzny „Na szlaku 79” zorganizowała Mazowiecka Komisja Fotografii Krajoznawczej PTTK. Nagrodzone i wyróżnione prace prezentowane

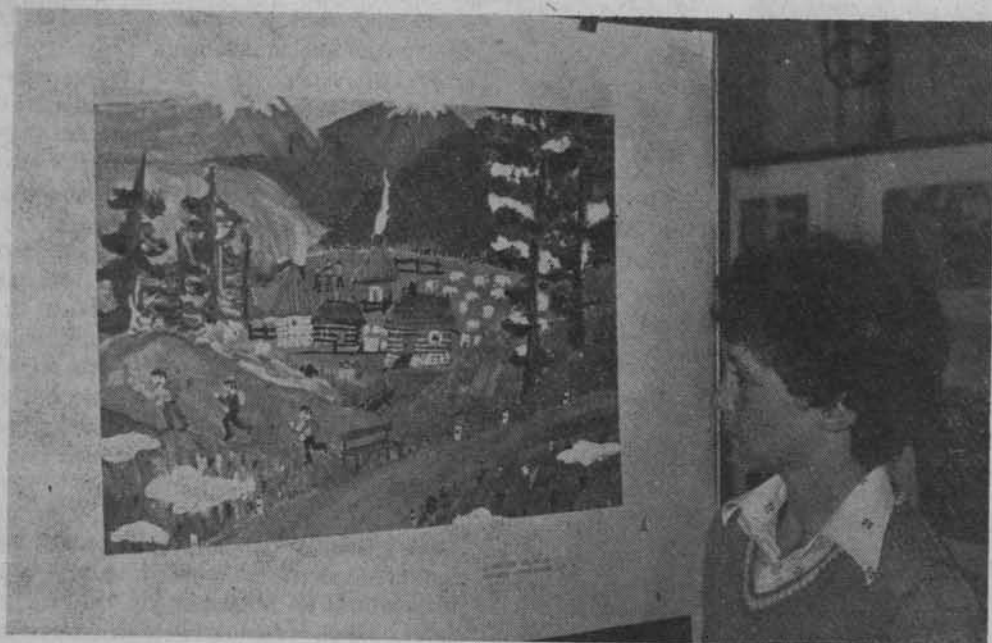
były w siedzibie Oddziału PTTK „Mazowsze” w Warszawie. Pierwszą nagrodę zdobył **Józef Galik** (Białogard), drugą **Jacek Malinowski** (Wrocław), trzecie nagrody przypadły: **Jadwidze Czurek** (Warszawa), **Cezaremu Baci** (Białystok), i **Eugeniuszowi Przybyłce** (Sosnowiec). Nagrody specjalne Polskiego Komitetu do spraw UNESCO otrzymali: **Jan Zych** z Krakowa i **Fryderyk Kremser** z Opola — obaj za prace na temat Krakowa.

Konkurs rysunkowy dla dzieci z osiedlowych placówek kulturalno-wychowawczych pn. „Na turystycznym szlaku” ogłosił Zarząd Główny PTTK wspólnie z Centralnym Związkiem Spółdzielczości Budownictwa Mieszkaniowego. Wzięły w nim udział dzieci w wieku 6—15 lat, które dowolną techniką plastyczną przelewały na karton wszystko to, co utrwaliło im się w pamięci podczas turystycznych wycieczek rodzinnych. Wpłynęło 637 prac z 64 spółdzielczych placówek kulturalno-wychowawczych.

W grupie A (6—8 lat) nagrody otrzymali: **Małgorzata Borowska** (7 lat) ze świetlicy osiedlowej „Góry Chełmskie” Międzyzakładowej Gliwickiej SM, **Dorota Zielińska** (8 lat) z Młodzieżowego Domu Kultury Warszawa-Wola i **Izabela Poniatowska** (7 lat) ze Spółdzielni Mieszkaniowej „Zachęta” w Białymstoku.

W grupie B (9—11 lat) nagrody otrzymali: **Zbigniew Chmielewski** (11 lat) z Młodzieżowego Domu Kultury Warszawa-Wola, **Dariusz Chrapek** (10 lat) z Międzyspółdzielczego Domu Kultury „Tęcza” w Tychach i **Edyta Zydek** (10 lat) ze Spółdzielni Mieszkaniowej „Łęczycanka” w Łęczycy.

W grupie C (12—15 lat) I nagrodę otrzymał **Jacek Mofina** (12 lat) ze śródmiastowego Klubu Kultury Radomszczańskiej SM w Radomsku, II — **Jacek Karaś** (15 lat) ze Spółdzielni Mieszkaniowej „Budowlani” w Bydgoszczy i nagrodę III — **Piotr Dzierżanowski** (12 lat) z Młodzieżowego Domu Kultury Warszawa-Wola.

Zbyszek Chmielewski z Warszawy — zwycięzca konkursu rysunkowego „Na turystycznym szlaku” wraz ze swą nagrodzoną pracą (fot. Stanisław Stolarczyk)

Nagrodzona praca ośmioletniej Doroty Zielińskiej z Warszawy (fot. Stanisław Stolarczyk)

Nagrodzone i wyróżnione w konkursie prace zaprezentowane zostały na wystawie w siedzibie ZG PTTK przy ul. Senatorskiej 11 w Warszawie.

II Sejmik pn. „Bagna Biebrzańskie” zorganizowany został przez Zarząd Oddziału PTTK w Grajewie, przy współudziale Zarządu Wojewódzkiego PTTK w Łomży i Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki tamtejszego Urzędu Wojewódzkiego.

Na sejmiku podejmowano zagadnienia popularyzacji walorów przyrodniczych Bagien Biebrzańskich, inspirowania właściwych form turystyki i wypoczynku na tym terenie. Wiele uwagi poświęcono też ochronie przyrody i gospodarce rybnej i łowieckiej w Dolinie Biebrzy. Rozpatrywano również koncepcje utworzenia parku narodowego na tych terenach, co pozwoliłoby zachować w stanie pierwotnym niecodzienną florę i faunę.

Wśród uczestników sejmiku byli przedstawiciele Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych w Białymstoku, Nadleśnictw w Rajgrodzie i Trzciannym, na terenie których występują obszary chronione, Polskiego Towarzystwa Leśnego, Polskiego Związku Łowieckiego i Polskiego Zarządu Wędkarskiego, Polskiej Akademii Nauk oraz reprezentanci zarządów wojewódzkich PTTK.

Akademicka Sesja Orłowiczowska odbyła się w Warszawie 1—2 grudnia 1979 r. Zorganizowana została w 20-tą rocznicę śmierci **Mieczysława Orłowicza** przez Komisję Akademicką ZG PTTK i Komisję Turystyki ZG SZSP. Z trzech referatów zebrani dowiedzieli się o działalności M. Orłowicza jako pierwszego w Polsce urzędnika państwowego kierującego rozwojem administracji i urzędów turystycznych, o modelu działalności Akademickiego Klubu Turystycznego i jego wpływie na współczesną turystykę akademicką. W sesji wzięli udział towarzysze wspólnych wędrówek z M. Orłowiczem,

osoby reprezentujące aktywny środowisko akademickie.

W sali wystawowej ZG PTTK zgromadzono też skromne pamiątki po Orłowiczu, wśród nich wyeksponowano wydawnictwa, których był autorem, oraz wiele materiałów poświęconych jego pamięci.

Spotkanie było również okazją do sformułowania postulatów, aby rok 1981, rok setnej rocznicy urodzin Mieczysława Orłowicza, uczynić okresem intensywnej popularyzacji dorobku pioniera turystyki, jego inicjatyw i prac, gromadzenia dowodów pamięci, imprez i spotkań ogólnopolskich PTTK noszących jego imię itp.

Sesja popularnonaukowa dotycząca turystyki młodzieży szkolnej zorganizowana przez Komisję Młodzieżową ZG PTTK, odbyła się 28 września w Łodzi. W czasie sesji młodzież dyskutowała w pięciu zespołach. Tematem wiodącym w pierwszym zespole była „Turystyka przyszłości”, w drugim — „Roczny program pracy SKKT—PTTK”, w trzecim — „Redakcja pisma krajoznawczego”, w czwartym — „Wypoczynek wakacyjny i jego formy” oraz w piątym — „Program szkolenia młodzieżowych organizatorów turystyki”.

Zgłoszone wnioski stały się podstawą do dalszych prac krajoznawczo-turystycznych w środowisku młodzieży szkolnej zrzeszonej w PTTK.

Oznakę „Siedmiomilowe Buty” ustanowiła Komisja Turystyki Pieszej ZG PTTK. Nową odznakę zdobywa młodzież od 10 roku życia podczas wędrówek przeprowadzanych pod opieką rodziców, osób dorosłych, na wycieczkach rodzinnych, szkolnych, harcerskich.

Ogólnopolskie Dni Turystyki obchodzone były w dniach 28—30 września w Łodzi. W bogatym programie znalazły się m.in.: uroczysta akademicka, wycieczki autokarowe pod hasłem „Łódź nowoczesna”

i „Zabytki i kultura”, wystawa „70 lat społecznej turystyki i krajoznawstwa w województwie łódzkim”.

Obchodom towarzyszyły: Rajd „Barwy Jesieni” zorganizowany przez łódzki Oddział PTTK „Polesie”, kiermasz sprzętu turystycznego, filmy krajoznawcze wyświetlane w kinach łódzkich, harcerski rajd terenowy, piesze i kolarskie wycieczki po Łodzi i okolicach z zakończeniem pod Pomnikiem Czynu Rewolucyjnego w Parku Ludowym.

Lubelskie Dni Turystyki przebiegały pod znakiem wielu imprez turystyki pieszej, żeglarskiej i kolarskiej. Ponadto urządzono wystawę wydawnictw krajoznawczych i trofeów turystycznych, prelekcje dotyczące dziejów Żeglarskiego Klubu Turystycznego PTTK oraz rejsów morskich lubelskich żeglarzy, wyświetlano filmy o tematyce żeglarskiej i morskiej, organizowano spotkania działaczy i organizatorów turystyki pieszej itp.

W programie **IV Krakowskich Dni Turystyki** przewidziano m.in.: IX Młodzieżowy Rajd „Złota Jesień” na trasie Beskidu Niskiego, rajd „Szlakami zabytków Pogórza Wielickiego”, rajd „Beskidzka Jesień”; wycieczki autokarowe — „W dolny bieg rzeki Skawy” i „Przez gatyk do manieryzmu”; wycieczki piesze: „Śladami historii oświaty wiejskiej”, „Nowoczesne placówki naukowe Krakowa”; wystawę rzemiosła w Izbie Cechów i inne.

VIII Warszawskie Dni Turystyki trwały w dniach 8—30 września. Tegoroczne imprezy turystyczno-krajoznawcze przebiegały pod hasłami: 35-lecia Polski Ludowej, Międzynarodowego Roku Dziecka, 40-lecia obrony Warszawy i Modlina, 35-lecia Powstania Warszawskiego oraz 35-lecia wyzwolenia Pragi. Na program złożyło się kilkadziesiąt rajdów i zlotów turystycznych, w tym olbrzymi i nie-

Uczestnicy II sejmiku pn. „Bagna biebrzańskie” (fot. Stanisław Stolarczyk)

zwykle atrakcyjny Festyn Turystyczny w Otwocku, Rajd „Wąskotorowy” Młodzieży Szkolnej, Małe Regaty Samotnych Żeglarzy oraz wycieczki pod hasłem „Otwarcie drzwi wielkich zakładów pracy”, a także wiele wystaw krajoznawczych.

I Radomskie Dni Turystyki trwały od 28 września do 14 października. W programie znalazły się m.in.: sesja popularnonaukowa nt. „Rola i rozwój turystyki w 35-leciu PRL”, wystawa wydawnictw turystyczno-krajoznawczych, zlot „Mniszew 79” zakończony manifestacją na terenie Skansenu Bojowego WP w Mni-

szewie, wycieczki piesze dla dzieci i młodzieży, kiermasz sprzętu turystyczno-sportowego, wojewódzki sejmik aktywu ochrony zabytków, IX Jesienny Zlot Młodych Krajoznawców, spływ Pilicą, a także interesująca impreza „Ciuchcią przez jesienną puszcę”.

Odnaczenia dla nauczycieli. W dniu 26 listopada w siedzibie Zarządu Głównego PTTK odbyło się spotkanie z ponad 100-osobową grupą wychowawców, nauczycieli i opiekunów Szkolnych Klubów Krajoznawczo-Turystycznych PTTK. Uczestnikami spotkania byli najbardziej wyróżniający się w 1979 r. społecznicy turystyczno-krajoznawczy pracujący w szkolnictwie podstawowym, średnim, a także uniwersyteckim. Za społeczną, bezinteresowną działalność wyróżniono: 11 osób Medalami Komisji Edukacji Narodowej, 21 — odznakami „Zasłużony Działacz Turystyki”, 6 — Krzyżami Zasługi dla ZHP, 5 — Odznakami im. Janka Krasiczkiego, 13 — Odznakami Honorowymi Związku Nauczycielstwa Polskiego, 16 — Odznakami Honorowymi PTTK oraz 29 — odznakami „Za pracę wśród młodzieży”.

Oddział PTTK w Łodzi obchodził 70-lecie istnienia. Z okazji doniosłego jubileuszu, w dniu 6 marca, w czasie uroczystego zebrania nadano mu imię **Jana Czeraszkiwicza**, wybitnego pedagoga, dyrektora pierwszej w Łodzi polskiej szkoły średniej — Gimnazjum Towarzystwa „Uczelnia” (obecnie Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika). **Jan Czeraszkiwicz** był też przez 12 lat pierwszym prezesem Łódzkiego Oddziału PTK.

Oddział PTTK w Pabianicach, woj. łódzkie, obchodził 50-lecie swego istnienia. Może on się poszczycić świetną działalnością programową, m.in. organizowaniem przeciętnie ok. 30 imprez turystyki

kwalifikowanej rocznie, dla ponad 3 tysięcy uczestników. Oddział skupia 21 kół PTTK, z ok. 2 tys. członków.

Międzyuczelniany Oddział PTTK w Poznaniu święcił 25-lecie swego istnienia. Powstał on w styczniu 1954 r. Po 25 latach działalności Oddział posiada 14 kół, w tym: 7 uczelnianych, 2 wojskowe, 3 pracowników wyższych uczelni, 1 szkolne i 1 klub na prawach koła; zrzeszają one ok. 2 tys. członków. Niezwykle bogatym dorobkiem może poszczycić się Komisja Krajoznawcza Oddziału, która m.in. prowadzi punkt informacji turystycznej o zasięgu ogólnopolskim. Wydała ok. 40 informatorów krajoznawczych dotyczących Poznania i Ziemi Zachodnich.

Oddział zorganizował też w swej historii kilka ogólnopolskich konkursów fotograficznych, m.in. Polskie Budownictwo Drewniane (1971 r.), Uwaga, zabytek (1976), wiele wystaw oraz imprez turystyczno-krajoznawczych, a wśród nich znane Rajdy Zachodnie. W swej długoletniej działalności aktyw oddziału wydał 9 monografii i wydawnictw organizacyjnych oraz wyznakował 5 923 km szlaków turystycznych.

Koło PTTK przy Fabryce Maszyn „FAMUR” w Katowicach-Piotrowicach, jedynej obecnie fabryce w kraju produkującej maszyny do urabiania węgla kamiennego — istnieje już 25 lat. Dziś liczy 182 członków, w tym 5 przodowników GOT, 4 przewodników beskidzkich, 3 przewodników miejskich, 1 organizatora turystyki i 1 strażnika ochrony przyrody. Od 1974 r. organizuje doroczne wiosenne ogólnopolskie rajdy górskie w Beskidzie Śląskim i Żywieckim. W dotychczasowych pięciu tego typu imprezach brało udział blisko 5 tysięcy uczestników, w tym ok. 1200 pracowników z macierzystego zakładu. Koło raz w roku ogłasza konkurs fotograficzny o tematyce turystycznej, z którego najlepsze fotografie prezentowane są na wystawach.

„Krzyż Zasługi dla ZHP” otrzymuje sekretarz ZW PTTK w Lublinie Marek Wyszowski (fot. Stanisław Stolarczyk)

Dobłą markę mają także obozy szkoleniowe w Tatrach polskich i słowackich oraz w górach Bułgarii.

Pałucki Oddział PTTK w Żninie, woj. bydgoskie, obchodził jubileusz 25-lecia istnienia. Liczy on obecnie 700 członków i może poszczycić się dużym wkładem w rozwój turystyki i krajoznawstwa na Pałukach. Należy tu podkreślić rolę PTTK w zachowaniu wartości regionalnych, które umożliwiły Żninowi pełnienie roli ośrodka krajoznawczego oraz przejęcie przez Oddział w 1958 r. obsługi ruchu turystycznego w znanym w kraju i za granicą ośrodku muzealnym w Biskupiu-

nie. Dużą zasługą działaczy oddziału było również zgromadzenie zbiorów do otwarcia w 1968 r. żnińskiego muzeum.

Oddział PTTK w Gorzowie Wlkp. obchodził 25-lecie istnienia. Zrzesza on 1670 członków PTTK w 38 kołach i jednym speleoklubie. Przy Oddziale działają komisje turystyki kwalifikowanej, punkt informacji turystycznej, wypożyczalnia sprzętu turystycznego, Biuro Obsługi Ruchu Turystycznego, koło przewodników, liczące ponad 40 osób oprowadzających wycieczki po trzech województwach: gorzowskim, legnickim i zielonogórskim. Obsłużyli oni w ciągu ostatniego dziesię-

Dzieci z „Osiedla Młodych” w Poznaniu — podczas wycieczki urządzonej przez Koło PTTK Nr 13, której jednym z celów było zdobycie odznaki „Siedmiomilowe buty” (fot. Stanisław Stolarczyk)

ciolecia 940 wycieczek. Ciekawą działalność prowadzi także gorzowski speleoklub „Gawra”, który ma na swoim koncie wyprawy nie tylko do jaskiń polskich, lecz także do węgierskich i czechosłowackich.

Speleoklub Warszawski PTTK obchodził 25-lecie istnienia. Za datę jego powstania uważa się 1 lipca 1954 r., kiedy to w Warszawie odbyło się zebranie organizacyjno-wyborcze Podsekcji Tatarnic-

stwa Jaskiniowego, która weszła w skład Sekcji Tatarniczej Oddziału Warszawskiego PTTK.

Dzieje Speleoklubu Warszawskiego to historia najnowszych odkryć w Jaskini Miętusiej w Tatrach Zachodnich (zorganizowano tam aż 27 wypraw), a następnie eksploracja Jaskini Czarnej, Zimnej, Wielkiej Litworowej, Ptasiej Studni. Sukcesy speleologiczne w polskich jaskiniach stały się podstawą wypraw członków klubu do jaskiń w Europie i na całym świecie. Mają oni poważny udział w eksplorowaniu grot Słowacji, Francji, Bułgarii, NRD, Austrii, Jugosławii, Hiszpanii, Libanu.

Ukoronowaniem dorobku członków klubu było podpisanie porozumienia z Grupą Tatrzańską GOPR, na mocy którego nurkowie Speleoklubu Warszawskiego PTTK tworzą Interwencyjną Grupę Ratowniczą Nurków Jaskiniowych.

Warszawscy grotołazi prowadzą także wyprawy o charakterze naukowym. W tym celu powołano przy klubie dwa specjalistyczne zespoły: badań podwodnych i wysokościowych oraz badań i dokumentacji podziemi w miastach zabytkowych. W czasie treningów pletwonurkowie Speleoklubu Warszawskiego wykonują również prace użyteczne dla gospodarki narodowej; opracowują dokumentację stanu technicznego i konserwację zbiorników oraz zapór wodnych (np. w 1979 r. wymieniali drewno w popularnej „Grubej Kaście” warszawskiej).

Turystyczny Klub Kolarski PTTK „88” w Szczecinie obchodził 15-lecie aktywnej działalności. Za swoje zasługi został odznaczony w 1976 r. Srebrną Odznaką PTTK. Z okazji jubileuszu jego członkowie uczcili pamięć niezapomnianego „Taty” — Stefana Kaczmarka — założyciela klubu. Od 1976 r. klub organizuje coroczny „Rajd Turystów Kolarzy im. Stefana Kaczmarka”.

Na program obchodów złożyły się m.in.: giełda sprzętu turystycznego, pokaz filmów i przeżrocy z obozów i wycieczek

klubowych, wystawa „Turystyka i krajoznawstwo — nasze hobby” oraz spotkanie towarzyskie członków klubu i zaproszonych gości.

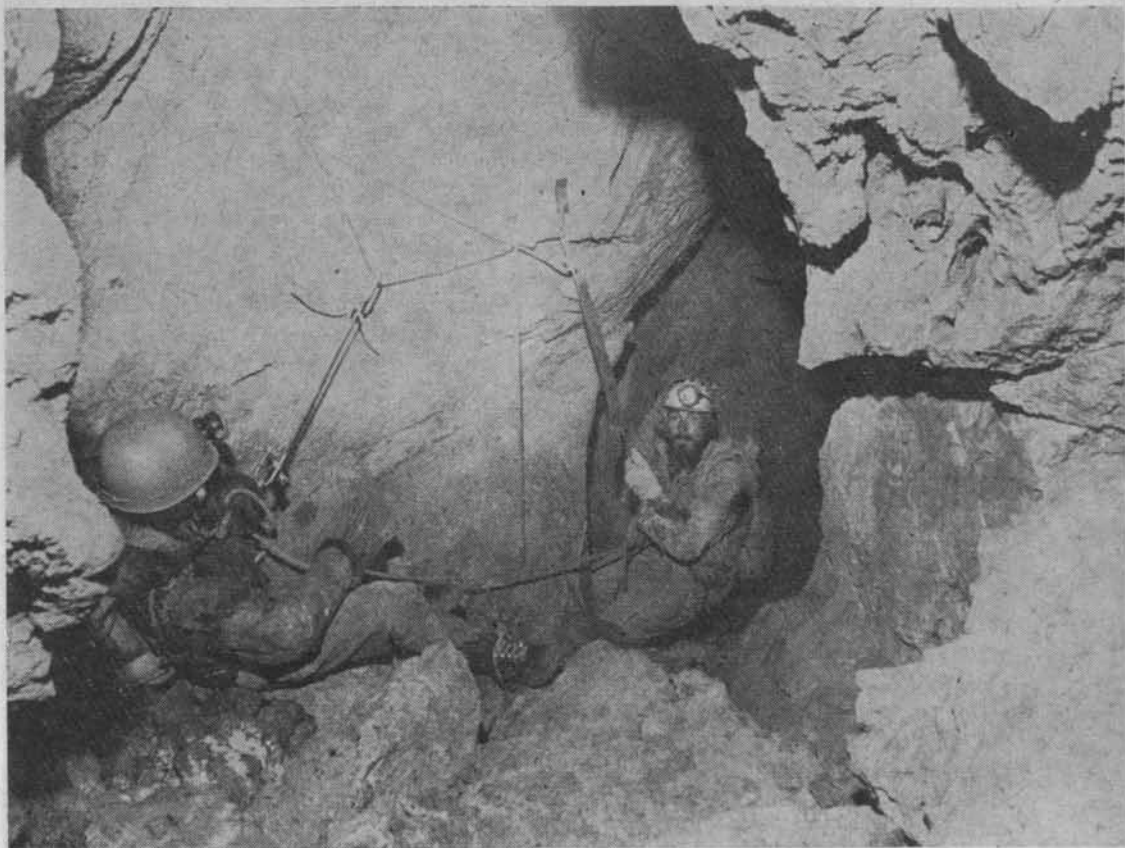
Klub Żeglarski „Orion” w Ustce, woj. słupskie, święcił 15-lecie działalności. Swą przystań Klub wybudował nad jez. Gardno. Od początków istnienia Klub ściśle współpracuje z młodzieżą, organizując m.in. obozy żeglarskie dla młodzieży trudnej — skazanej wyrokami sądowymi.

Klub zrzesza obecnie 300 osób, aktywnie uczestniczących przy modernizacji przystani klubowej; planuje się tu bowiem otwarcie Młodzieżowego Ośrodka Szkolenia Żeglarskiego.

Miesięcznik Turystów i Krajoznawców „Gościniec” obchodził 10-lecie istnienia. Główny organ prasowy PTTK stał się pismem całego Towarzystwa na podstawie uchwały Prezydium ZG PTTK z dnia 12 stycznia 1972 r. Obecnie spełnia funkcję organu aktywno turystyczno-krajoznawczego, liczącego ok. sto tysięcy osób. Pierwszy numer tego poczytnego miesięcznika ukazał się 22 lipca 1969 r.

„Barbakan Warszawski” — biuletyn Stołecznego Zarządu Wojewódzkiego PTTK obchodził 10-lecie swego istnienia. Pismo ukazuje się od grudnia 1969 r. W latach 1975—76 wydano pełny komplet zeszytów miesięcznika, w 1973 r. tyl-

Grotolazi ze Speleoklubu Warszawskiego PTTK tym razem w jaskini Schneeloch w Austrii (Alpy Salzburskie) (fot. Waldemar Burkacki)

ko 9 numerów, a w 1974 — 8 numerów. Od roku 1977 „Barbakan Warszawski” jest kwartalnikiem. Do końca 1979 roku wydano 90 numerów tego pisma.

Klub Narciarski „Wiking” działający przy Oddziale Zakładowym PTTK Stoczni Szczecińskiej obchodził 10-lecie swego istnienia. Utworzony został 7 czerwca 1969 r., a w pięć lat później zmienił nazwę na Klub Narciarzy i Turystów Górskich.

W minionym dziesięcioleciu liczba członków Klubu wzrosła z 27 do 156. W tym okresie Klub zorganizował 92 szkoleniowe obozy narciarskie, w których uczestniczyło 557 osób, zdobywając ok. 200 różnych odznak turystyki narciarskiej i Polskiego Związku Narciarskiego. Klub „Wiking” corocznie organizuje przeciętnie 25 wycieczek turystycznych dla ok. 500 osób. Ponadto do stałych imprez organizowanych przez członków Klubu należą konkursy fotograficzne „W obiektywie turysty”, wystawy fotograficzne o tematyce turystycznej, giełdy sprzętu turystycznego, prelekcje, filmy, pokazy.

Tradycyjną imprezą Klubu jest Turystyczny Rajd Górski. Szlaki dotychczasowych 11 rajdów prowadziły przez wszystkie pasma górskie Polski. W Klubie PTTK „Wiking” jest 4 przewodników narciarskich, 1 przodownik GOT oraz 2 instruktorów narciarskich Polskiego Związku Narciarskiego.

Studenckie Koło Przewodników Świętokrzyskich, działające przy Politechnice Warszawskiej, obchodziło 10-lecie swego istnienia. Koło liczy obecnie 97 członków z uprawnieniami na teren Gór Świętokrzyskich, a także przodowników OTP, przodowników GOT, przewodników beskidzkich, przewodników miejskich i in.

Do tradycji Koła należy organizowanie Ogólnopolskiego Rajdu Świętokrzyskiego, „Zgrupowania Turystycznego Lasów Przysucha”. Ponadto działacze Koła organizują liczne wycieczki na terenie

kraju oraz obozy trampingowe za granicą: w Rodopach, Indiach, Nepalu, na Cejlonie.

Od początków istnienia SKPŚ prowadzi intensywną działalność edytorską — wydając broszury o tematyce regionalnej, m.in. turystyczne monografie Kielc, Ilży i Bodzentyna, publikacje o kampanii wrześniowej i partyzantce na terenie Gór Świętokrzyskich, o architekturze Kielecczynny oraz inne wydawnictwa szkoleniowe. Dotychczas wydano około 80 pozycji, w tym niektóre unikalne, jak np. *Polskie herby szlacheckie, czy Słownik krajoznawczy Gór Świętokrzyskich*, a także informatory rajdowe i śpiewniki turystyczne.

Centrum Obsługi Przewodnickiej PTTK liczy już 5 lat. Swą działalność rozpoczęło 1 września 1974 r. Obecnie po zmianach organizacyjnych i strukturalnych COP PTTK jest działem Dyrekcji Zespołu Obiektów Turystycznych PTTK w Warszawie, zatrudniając 50 przewodników etatowych oraz na umowie—zleceniu około 800 przewodników miejskich i terenowych. Centrum Obsługi Przewodnickiej PTTK zapewnia obsługę przewodnicką dla wycieczek po Warszawie oraz wzdłuż wszystkich tras krajowych wraz z pogranicznymi terenami NRD i CSRS.

W ciągu pierwszych pięciu lat działalności COP zapewniło obsługę przewodnicką dla 186 076 wycieczek z udziałem ok. 7,7 mln uczestników. Po Warszawie oprowadzono 120 160 wycieczek polskich, 42 416 zagranicznych, a poza Warszawą — 23 500. COP PTTK jest organizatorem i uczestnikiem wielu akcji społecznych, m.in. „Zaułki Starego Miasta”, mających na celu gromadzenie funduszu na rewaloryzację zabytków Krakowa. Za swoją działalność społeczną COP PTTK był uhonorowany dyplomem „Trybuny Ludu” (dwukrotnie) i pucharami Warszawskich Dni Turystyki.

Oprac. STANISŁAW STOLARCZYK

Z NOTATNIKA KRAJOZNAWCY

VII Ogólnopolskie i IV Międzynarodowe Targi Sztuki Ludowej odbyły się we wrześniu w Krakowie. Wstępem do Targów był „Wianek krakowski” — barwne widowisko z udziałem zespołu „Mali Krakowiaczy” i dzieci ubranych w stroje krakowskie.

Na tegorocznych Targach zaprezentowano m.in.: kiermasz połączony z pokazami pracy twórców ludowych i występami artystycznymi zespołów i gawędziarzy, ekspozycję II Ogólnopolskich Targów Szkoła Artystycznego, dorobek twórczości ludowej **Krystyny Bobińskiej-Miszczuk**, rzeźby w bursztynie **Zbigniewa Warszkiewicza** i rzeźby w drewnie **Jana Weissa**.

Część międzynarodową Targów trwającą od 23 do 29 września stanowiła oferta eksportowa — prezentowanie dzieł twórców ludowych w salonie „Coopexim-Cepelia”.

Dni Folkloru Kurpiowskiego, trwające od 8 do 10 czerwca w Ostrołęce były przeglądem bogatego amatorskiego ruchu artystycznego mieszkańców Puszczy Zielonej i Puszczy Białej. Odbyły się tu m.in.: przegląd śpiewaków, kapel, instrumentalistów i gawędziarzy pn. „Leć pieśni nasza”, występy zespołów folklorystycznych — „Kurpie swojej ojczyźnie” oraz jarmark twórczości ludowej.

II Ogólnopolski Przegląd Amatorskich Zespołów Artystycznych Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej odbył się w kwietniu w Zakładowym Domu Kultury PGR w Konarzewie, woj. poznańskie.

W przeglądzie zaprezentowało swój dorobek 18 folklorystycznych zespołów pieśni i tańca oraz kapel ludowych; w sumie 700 wykonawców.

XIII Ogólnopolski Festiwal Folkloru i Sztuki Ludowej, jedyna w Polsce im-

preza folklorystyczna, obejmująca wszystkie regiony, rodzaje zespołów i wszystkie środowiska, odbył się w dniach 15—17 czerwca w Płocku. Wzięło w nim udział ponad 1500 artystów i twórców ludowych z całej Polski.

Bogaty program obejmował: „jarmark” z kramami żywieckich pierników i zakopiańskich oscypków oraz stoiska z rzeźbami, ceramiką, haftami, wycinankami; wystawy: „Wielcy Polacy w rzeźbie ludowej” oraz „Kwiaty Longiny Pałczyńskiej”; koncerty 17 zespołów pieśni i tańca pn. „Ziemia mazowiecka wita” z udziałem zespołów: „Kaszuby”, „Białe Kurpie”, „Zaborowiaczy”, „Sądeczanie” i in. oraz biesiadę poetycką w Towarzystwie Naukowym Płockim z udziałem pisarzy ludowych i profesjonalnych.

Organizatorami Festiwalu były: Urząd Wojewódzki i Urząd Miejski w Płocku, Naczelna Redakcja Programów Muzycznych PRiTV w Warszawie, redakcja miesięcznika „Barwy”, Mazowieckie Zakłady Rafineryjne i Petrochemiczne oraz Towarzystwo Miłośników Polskiej Tradycji Ludowej w Płocku.

VI Biesiada Kozłarska odbyła się w dniach 10—11 marca w Nądni (woj. zielonogórskie). Właściwą imprezę poprzedziła w Zbąszynku sesja popularnonaukowa, której tematem była muzyka ludowa w woj. zielonogórskim. Interesujące wystąpienia naukowców dotyczyły tzw. regionu **kozła**, czyli terenu zbąszyńskiego i ziemi babimojskiej.

W Biesiadzie Kozłarskiej wzięło udział 13 kapel z Dąbrówki Wlkp., Zbąszynka, Bukowca, Nądni, Zakrzewa, Przyprostyni.

Ogólnopolski Festiwal Folkloru Górali Polskich „Żywiec 79” odbył się w dniach 21—24 czerwca. W imprezie wzięły udział liczne zespoły folklorystyczne z górskich

regionów naszego kraju, a głównie z województw: bielskiego, nowosądeckiego i krakowskiego.

Zespoły uczestniczące w Festiwalu oceniane były w trzech kategoriach: autentycznej, artystycznie opracowanej i stylizowanej. Odbył się także konkurs kapel góralskich.

Wśród imprez towarzyszących znalazły się m.in.: „Wieczór zbratania serc góralskich”, „Wieczór świętojański na Jeziorze Żywieckim”, „Wieczór gawęd i poezji ludowej”, pokonkursowa wystawa zdobnictwa bibułkowego regionu żywieckiego oraz kiermasz sztuki ludowej.

XIII Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych odbył się w Kazimierzu w dniach 28 czerwca — 1 lipca. Wzięły w nim udział 32 kapele, 36 zespołów śpiewaczych, 16 solistów instrumentalistów i 23 śpiewaczki; łącznie ponad tysiąc wykonawców. W konkursowych koncertach ocenione i nagrodzone zostały w poszczególnych kategoriach: kapele, zespoły śpiewacze, śpiew solowy oraz gra na instrumentach. Łącznie odbyły się trzy koncerty punktowane: „Od Kaszub do Podhala”, „Ziemia pachnąca chlebem” oraz „Kwiaty rodzinnej ziemi”. Złote i Srebrne Baszty festiwalu powędrowały z kapelą do Szydłowca (woj. radomskie), z rodziną Trzpiłów do Mierzączki (woj. siedleckie), z zespołem Kalinki do Kalinówki (woj. białostockie) i do Cekowa w woj. kaliskim.

W targach sztuki ludowej, które towarzyszyły festiwalowi, wzięło udział ponad 60 twórców ludowych z Lubelszczyzny, Kurpiowszczyzny, Podhala, Łowickiego, Kieleckiego, Rzeszowskiego. Odbywały się również koncerty poezji ludowej, wieczory gawęd, seminarium folklorystyczne, gościnne występy Zespołu Pieśni i Tańca „Beskidy” z Żywca i Zespołu Tańca Ludowego Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej z Lublina.

V Festiwal Zespołów Folklorystycznych Polski Północnej zorganizowano w dniach

2—14 sierpnia w Trójmieście. W Festiwalu wzięły udział zespoły pieśni i tańca, zespoły folklorystyczne, regionalne i kapele z woj. gdańskiego, elbląskiego, suwalskiego, białostockiego, koszalińskiego, olsztyńskiego, szczecińskiego, toruńskiego i wrocławskiego.

IV Festyn Sztuki Ludowej i Folkloru województwa sieradzkiego połączony z Dniami Przyjaźni odbył się w dniach 1—3 czerwca. Na bogaty program imprez złożyły się: występy zespołów folklorystycznych, imprezy sportowo-rekreacyjne, wystawy artystów ludowych, pokazy filatelistyczne, wystawy polskich i radzieckich książek, targi sztuki ludowej.

W imprezie, obok polskich zespołów i kapel ludowych, wzięły udział zespoły z Bułgarii i ZSRR.

XVIII Międzynarodowa Jesień Tatrzańska, zorganizowana we wrześniu zbiegła się z jubileuszem 70-lecia działalności tatrzańskiej grupy Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego i 25-lecia Tatrzańskiego Parku Narodowego.

Na program złożyły się m.in.: barwna inscenizacja wesela góralskiego, występy kapel oraz regionalnych zespołów dziecięcych, posiały — spotkania z ludowymi pisarzami i poetami Podhala oraz wystawy malarstwa na szkle, rzeźby i ceramiki. W Jesieni Tatrzańskiej wzięły udział zespoły z 18 krajów, m.in. z Bułgarii, Grecji, Francji, Mongolii, Szwajcarii, Szwecji, Węgier, Wielkiej Brytanii i ZSRR. Atrakcyjnym uzupełnieniem imprezy był „Jarmark Podhalański”, który urządzono w Nowym Targu.

„Cepeliada 79” — jarmark ludowy zorganizowany przez „Cepelię” odbył się 27 maja w Warszawie. Wzięło w nim udział ponad 200 twórców ludowych zrzeszonych w spółdzielniach cepeliowskich. W specjalnie przygotowanych kioskach można było nabyć rzeźby z drewna,

Na XIII Festiwalu Kapel i Spiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą (fot. Mirosław Trembecki)

wyroby garncarskie, ceramikę, wyroby ze skóry, wyroby tkackie, kowalskie i wycinanki pochodzące z różnych regionów kraju.

*

IV Ogólnopolskie Konfrontacje Kapel Dudziarskich trwały w dniach 15—17 czerwca w Poznaniu. W programie przewidziano konkursy: dla kapel, dla instrumentalistów i wykonawców instrumentów dudziarskich.

Konfrontacje stanowiły kolejną interesującą imprezę zapobiegającą zanikaniu tradycyjnych instrumentów i oryginalnej gry na dudach.

*

XVI Tydzień Kultury Beskidzkiej „Beskidy 79” trwał w dniach 4—11 sierpnia. W Żywcu, Szczyrku, Wiśle, Bielsku-Białej i Makowie Podhalańskim prezentowano folklor góralski, stare pieśni i tańce spod Beskidów i Gorców, aż po Tatry, Alpy i Bałkany.

W imprezach wzięły udział 53 zespoły regionalne i kapele, w tym 12 zagranicznych, m.in. z CSRS, Jugosławii, Francji, Węgier i RFN.

Z okazji Tygodnia otwarto wiele wystaw, m.in. twórczości ludowej w Szczyrku, haftu makowskiego i zdobnictwa bibułkowego w Żywcu oraz współczesnej sztuki ludowej woj. bielskiego w Makowie Podhalańskim.

*

W konkursie dla najbardziej pomysłowych inicjatorów ruchu turystycznego Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu m. st. Warszawy rozlosował nagrody za 1979 r. Wśród laureatów znaleźli się m.in. znani działacze turystyki, sportu i rekreacji, a wśród nich **Julian Faszczewski** — wiceprezes Zarządu Oddziału PTTK w Grodzisku Mazowieckim, wyróżniony za pomysł i realizację społecznego Muzeum Regionalnego w Brwinowie, redaktor **Wiesław Johnn** za do-

prowadzenie do skutku konkursu krasomówczego przewodników warszawskich „O złoty laur Syreny”, redaktor **Włodzimierz Liksza** z „Expresu Wieczornego” i dyrektor Dzielnicowego Domu Kultury na Ochocie — **Jan Rodzeń**, za wprowadzenie w życie wielu imprez i akcji pod hasłem „Niedziela z tatusiem”. Wśród nagrodzonych znalazł się także **Piotr Młotecki**, wiceprezes Polskiego Klubu Górskiego, znany himalaista, kierownik zwycięskich wypraw wysokogórskich (nagrodę przyznano mu za wystawę fotograficzną, przedstawiającą przebieg wypraw himalajskich).

Towarzystwo Miłośników Braniewa powstało z inicjatywy grupy działaczy społecznych. Celem stowarzyszenia jest między innymi zapoznanie społeczeństwa, w tym także turystów odwiedzających to miasteczko, z historią, przyrodą oraz dorobkiem kulturalnym i gospodarczym miasta, a także ochrona zabytków, inicjowanie czynów społecznych, rozwijanie nowych form życia kulturalnego, podjęcie działań zmierzających do otwarcia muzeum miasta. Przewodniczącym zarządu wybrano Apolinarego Skrodzkiego.

Konkurs „Wybieramy Mister Camping”, przeprowadzony pod patronatem Głównego Komitetu Turystyki wraz z Polską Federacją Campingu, przy współudziale redakcji „Motoru” i Polskiego Radia — „Audycji dla Kierowców”, został rozstrzygnięty.

W konkursie wzięło udział 200 campingów, czyli 85% ogólnej ich liczby. Jury uznało za Mister Camping 1979: w kategorii I — „Krak” w Krakowie, nr 45 (nagroda GKT w wys. 200 tys. zł.), w kategorii II — Swinoujście, nr 44 (nagroda GKT w wys. 150 tys. zł.), w kategorii III — Dźwirzyno, nr 88 (nagroda GKT w wys. 100 tys. zł.). Ponadto załogi wszystkich nagrodzonych campingów otrzymały premie pieniężne.

II Orient Sokólski, impreza tematycznie związana z dziejami osadnictwa ludności pochodzenia tatarskiego w Polsce, odbyła się w dniach 30 czerwca — 1 lipca w Sokółce, w woj. białostockim. Organizatorami imprezy były: Urząd Wojewódzki, Muzeum Okręgowe, Białostockie Towarzystwo Naukowe, Zarząd Wojewódzki PTTK w Białymstoku oraz Sokólski Ośrodek Kultury i Towarzystwo Ziemi Sokólskiej w Sokółce.

W programie tej oryginalnej imprezy przewidziano: sesję popularno-naukową nt. „Tatarzy w dziejach i kulturze polskiej”, odsłonięcie pamiątkowych kamieni poświęconych 300-leciu osadnictwa tatarskiego we wsiach Bohonniki i Kruszyniany oraz zwiedzanie turystycznego szlaku tatarskiego.

Spotkanie miłośników polskiego orientu, w którym wzięło udział ponad 200 osób, uświetniły występy jedyne w kraju Warszawskiego Zespołu Muzyki Orientalnej, pod kierownictwem **Czesława Kwiecińskiego**.

Krakowska Pracownia Konserwatorska ukończyła pracę przy XV-wiecznym zamku w Dębnie Brzeskim (woj. tarnowskie). Malownicza warownia z basztami i wieżami, otoczona fosą, przeznaczona została na siedzibę Muzeum Okręgowego w Tarnowie. Ta sama pracownia wyremontowała Basztę Boską, południową attykę, zachodnią kurtynę zamku oraz attykę Baszty Papieskiej w Krasieczynie (woj. przemyskie). Trwają natomiast dalsze prace przy konserwacji malowideł sgrafitowych.

V Międzynarodowy Zlot Caravaningu „Interkrak 79” odbył się w maju w Krakowie. Organizatorem imprezy był Klub Motorowy Górników i Energetyków z Bytomia oraz Krakowskie Przedsiębiorstwo Turystyczne „Wawel—Tourist”, a Główna Komisja Turystyki Polskiego Związku Motorowego i Polska Federacja Campingu wystąpiły w roli zleceniodawców i patronów.

W programie zlotu znalazły się m.in.: współzawodnictwo w sprawnościowej jeździe z przyczepą, konkurs ukazujący udoskonalenia konstrukcji i wyposażenia przyczep produkcji Zakładów „Predom-Prespol” z Niewiadowa i in.

Na zlot przybyło 111 załóg, w tym 49 z CSRS (167 osób) i 1 z NRD (3 turystów); w sumie 353 osoby.

„Poznawcze i wypoczynkowe treści nowoczesnej turystyki” — konferencja naukowa zorganizowana przez Instytut Organizacji Ruchu Turystycznego AWF w Krakowie — odbyła się w wawelskim grodzie.

Wzięło w niej udział 45 osób, w tym liczne grono naukowców — działacze PTTK, z całej Polski. Wygłoszono 25 referatów i komunikatów, dotyczących najróżnorodniejszych aspektów polskiej turystyki, tak w zakresie programowym (krajoznawczym), jak organizacyjnym i ekonomicznym.

Wśród wygłoszonych referatów znalazły się: „Wartość obozów wędrownych młodzieży w poznawaniu ojczystego kraju” dr. hab. **Kazimierza Denka** (Poznań), „Krajoznawstwo w rozwoju kulturalnym społeczeństwa” dr. **Ryszarda Harajdy** (Zielona Góra), „Infiltracja treści krajoznawczych w różne formy ruchu turystycznego” dr. **Zygmunta Kruczka** (Kraków), „Miejsce kolarstwa we współczesnej turystyce” mgr. inż. arch. **Jerzego Gajewskiego** (Kraków), „Metodyka opracowania przewodników turystycznych” dr. hab. **Walentyny Dejewej** (Poznań), „Kwalifikacje przewodników turystycznych i ich wykorzystanie” **Tadeusza Stefańskiego**, przewodniczącego Komisji Przewodników ZG PTTK oraz „Kongres Krajoznawczy, założenia i przygotowania” — przewodniczącego Komisji Krajoznawczej ZG PTTK **Jacka Węgrzynowicza**.

Wrocławowi przybyła kolejna atrakcja turystyczna. Są nią miejskie „jatki”.

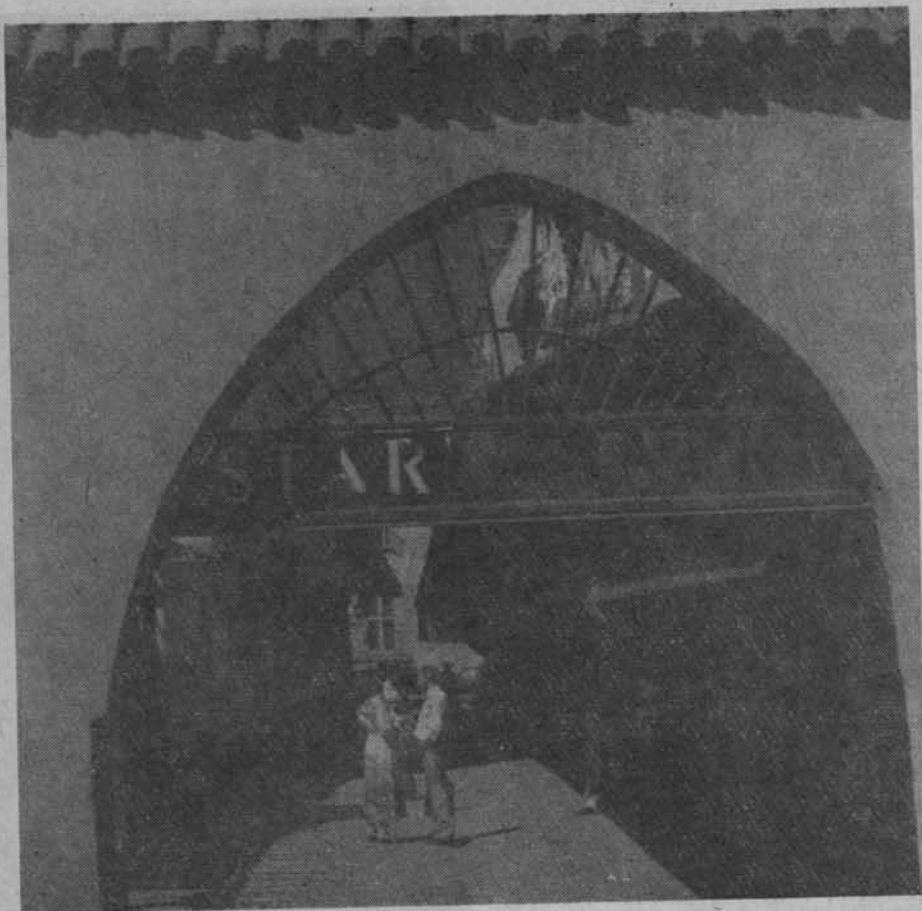
Wrocławskie tanie jatki, chlebne, rzeź-

Mizar — cmentarz mahometański w Studziance na Podlasiu (fot. Stanisław Stolarczyk)

nicze, szewskie, czyli kramy, gdzie tanio można było zrobić w dawnych czasach zakupy, znajdują się w olbrzymim cieniu kościoła św. Elżbiety przy ul. Malarskiej. Są one zabytkiem świadczącym o średniowiecznym kupiectwie i ożywionym ówczesnym handlu. Stare jatki, po odrestaurowaniu, zmieniły swoje przeznaczenie. Obecnie znajdują się tutaj: sklep plastików, Wojewódzki Ośrodek Archeologiczno-Konserwatorski, Galeria ZPAP oraz pracownia tkactwa artystycznego.

Odbudowana została bryła Zamku Ujazdowskiego w Warszawie — pierwszej

„Jatki” artystyczne we Wrocławiu (fot. CAF)

podmiejskiej rezydencji królewskiej, której początki sięgają pierwszych lat XVII w. Zamek ten miał dość burzliwą historię, gdyż służył jako: rezydencja magnacka, koszary wojskowe, mennica, a także szpital. Obecnie przywrócony został jego pierwotny wygląd. Z autentycznego Zamku Ujazdowskiego przetrwały dawne piwnice i dolna partia murów zewnętrznych, ukazujących oryginalny plan budowli. Zgromadzone detale architektoniczne, wraz z zachowanymi elementami, pozwoliły podjąć dzieło rekonstrukcji w dawnym kształcie. Bryła stojąca nad Trasą Łazienkowską jest więc taka, jaką zaprojektował włoski architekt Trevano, a wybudował Mateusz Castelle.

Instytut Historii Kultury Materialnej PAN obchodził 25-lecie swego istnienia. Zajmuje się on problematyką archeologii pradziejowej, antycznej i wczesnośredniowiecznej, historii kultury materialnej, średniowiecza i czasów nowożytnych (badania warunków i poziomu życia codziennego w przeszłości) oraz etnografii.

W działalności Instytutu szczególna rola przypadła archeologicznym badaniom wykopaliskowym. Koncentrowały się one na tematyce średniowiecznej; badano rozległy zespół kruszwicki, Poznań, Gniezno, w studiach nad kulturą łużycką skupiono się na osadach typu Biskupin, zwrócono także uwagę na wykopaliska Ziemi Zachodnich i Północnych oraz Mazowsza.

Oprócz prac archeologicznych podejmowano także badania historyczne i etnograficzne nad dziejami polskiego górnictwa, rzemiosła, przemysłu, osadnictwa i gospodarki wiejskiej.

Do najważniejszych osiągnięć Instytutu należą zapewne zbiorowe syntezy: 5-tomowa *Prahistoria ziem polskich* oraz 6-tomowa *Historia kultury materialnej Polski w zarysie*, 3-tomowa *Historia kultury materialnej starożytnej Grecji*, 2-tomowa *Etnografia Polski, przemiany kultury ludowej*.

Instytut prowadzi także ekspedycje wykopaliskowe poza granicami kraju, m.in. w Bułgarii, Jugosławii, Egipcie, Sudanie, Algierii i Tunezji, a prace etnograficzne w Mongolii i Andach peruwiańskich.

30-lecie działalności obchodził Fundusz Wczasów Pracowniczych, powołany ustawą Sejmu PRL. FWP posiada przeszło 55 800 miejsc, w tym około 12 800 w kwartalach prywatnych. Obecnie domy wczasowe FWP znajdują się w 156 miejscowościach, z tego 80% w rejonach górskich.

W ciągu 30 lat ze wszystkich form wczasów organizowanych przez FWP skorzystało przeszło 16 700 tys. osób, a w samym tylko 1979 r. około 690 000 osób. Najpopularniejsze w FWP są 14-dniowe wczasy wypoczynkowe indywidualne i rodzinne, lingwistyczne, „z rakieta tenisową”, „dla seniora”, „dla łazęgów górskich”.

Wschowa, woj. leszczyńskie. W mieście tym podjęto eksperymentalną próbę przekształcenia cennego zespołu cmentarnego sprzed 300 lat w muzealną ekspozycję zabytków sztuki nagrobnej na wolnym powietrzu.

Wschowa, będąca od 2 poł. XVI w. silnym ośrodkiem reformacji w Polsce, posiada wspaniałą zbór ewangelicki wybudowany w 1604 r. i związany z nim, założony pięć lat później — cmentarz. Znajduje się tu bogata kolekcja sztuki na-

grobnej: rzeźby, mała architektura oraz ciekawe płyty nagrobne. Wraz ze starym założeniem parkowym cmentarz ten stanie się pierwszym w Polsce muzeum sztuki kamieniarskiej.

2100 metrów kredowych podziemi udostępniono turystom do zwiedzania w Chełmie Lubelskim. Wejście do podziemi znajduje się przy ul. Lubelskiej, a wyjście obok Muzeum Okręgowego. Wycieczki oprowadzają przewodnicy PTTK.

Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych obchodziło 20-lecie istnienia. Pierwsze schroniska młodzieżowe istniały jednak znacznie wcześniej — bo jeszcze w latach 20-tych. W 1939 r. działało w Polsce ponad 200 schronisk, z których rocznie korzystało ok. 200 tys. turystów.

Obecnie PTSM zrzesza ok. 190 tys. członków, z czego 150 tys. to młodzież szkolna. W ciągu roku w obiektach PTSM nocuje 900 tys. osób, w tym przeważnie młodzież szkół podstawowych i średnich.

Towarzystwo dysponuje ok. 1200 schroniskami młodzieżowymi, w których znajduje się 46 tys. miejsc noclegowych. W tym roku przybyło 50 nowych schronisk stałych i sezonowych.

Zabytkowa kopalnia w dzielnicy Repty w Tarnowskich Górach, (woj. katowickie) jest nową atrakcją turystyczną tego rodzaju, obok słynnej „Sztolni Czarnego Pstrąga”. W 1979 r. w kopalni przeprowadzone zostały prace, dla lepszego przystosowania jej do celów turystycznych. Kopalnia wyposażona została w nowoczesne zaplecze, punkty informacyjne i gastronomiczne.

X Ogólnopolski Zlot Młodzieży Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych odbył się w dniach 5—8 lipca

Toplenie Marzanny — ludowy zwyczaj żegnania zimy utrzymujący się na wsi w woj. opolskim
(fot. Stanisław Stolarczyk)

w Parku Kultury i Wypoczynku w Słupsku.

Program imprezy obejmował: finał konkursu wiedzy krajoznawczej pn. „Wczoraj, dziś i jutro Ziemi Słupskiej”, bieg sprawnościowy rozegrany w Lasku Północnym, konkurs strzelecki oraz konkurs ustawiania i zwijania namiotu turystycznego. Dla wszystkich uczestników

zorganizowano trzy wycieczki: najpiękniejszymi szlakami Słowińskiego Parku Narodowego, do Centrum Szkolenia Specjalistów Marynarki Wojennej w Uście oraz statkiem spacerowym po morzu.

W Złocie wzięło udział ponad 1000 uczestników reprezentujących wszystkie województwa.

STANISŁAW STOLARCZYK

NOWE REZERWATY PRZYRODY

W 1979 r. zarządzeniami Ministerstwa Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego utworzono 24 nowe rezerwaty przyrody. Oto ich krótka charakterystyka.

Województwo białostockie

Głęboki Kąt — pow. 40,46 ha, obejmuje obszar lasu w gminie Hajnówka. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu Puszczy Białowieskiej — boru świerkowo-torfowcowego o charakterze borealnym oraz olsu z licznymi gatunkami roślin chronionych i rzadkich w runie, jak np. listera sercowata, kruszczyk szerokolistny, turzyca życiowa, gwiazdnica długolistna, widłak jałowcowaty, widłak wiońnic, wawrzynek wilczyłyko.

Głuszec — pow. 122,68 ha, obejmuje obszar lasu w gminie Narewka. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu dużego kompleksu borów, w których przeważają drzewostany sosnowe i sosnowo-świerkowe w wieku 100—140 lat, pochodzenia naturalnego, charakterystyczne dla Puszczy Białowieskiej. W runie dominują krzewinki, borówka czernica, bagno zwyczajne, wrzos, wełnianka, modrzewnica, żurawina itp. Środowisko to jest największą w Puszczy ostoją głuszców.

Michnówka — pow. 85,86 ha, obejmuje jedno z największych torfowisk na obszarze Puszczy Białowieskiej, w gminie Hajnówka. Ochronie podlegają też otaczające go drzewostany reprezentujące szereg typowo wykształconych zbiorowisk leśnych występujących w Puszczy, np. grąd murszowy, łąg jesionowo-olszowy, dębowo-świerkowy bór mieszany, wilgotny bór trzęślicowy. Jest tu też wiele dębów — pomników przyrody.

Sitki — pow. 34,09 ha, obejmuje obszar lasu w gminie Hajnówka. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu Puszczy Białowieskiej z rzadko tu spotykanym zbiorowiskiem borów sosnowych na wydmach, z rzadkimi i chronionymi roślinami, takimi jak: wawrzynek wilczyłyko, sasanka otwarta, orlik pospolity, lilia złotogłów, arnika górską.

Starzyna — pow. 370,08 ha, obejmuje obszar lasu w gminie Hajnówka i Dubicze Cerkiewne. Celem ochrony jest zachowanie kilku charakterystycznych dla Puszczy Białowieskiej zbiorowisk leśnych z licznymi stanowiskami roślin chronionych.

Szczekotowo — pow. 36,44 ha, obejmuje fragment drzewostanów grądowych oraz odcinek doliny rzeki Lutowni wraz z nadbrzeżnymi łąkami. W rezerwacie znajduje się największe w Puszczy Białowieskiej skupienie ok. 130 kurhanów z okresu wczesnego średniowiecza, porośniętych dorodnymi sosnami, których wiek waha się od 150 do 200 lat. Są tu także pozostałości po XVIII-wiecznych węglarniach, założonych przez mieszkańców dawnej osady Szczekotowo.

Wilczy Szlak — pow. 48,69 ha, obejmuje obszar lasu w gminie Narewka. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu Puszczy Białowieskiej o naturalnym drzewostanie z przewagą dębu w wieku do ok. 220 lat, z licznymi drzewami — pomnikami przyrody.

Wysokie Bagno — pow. 78,54 ha, obejmuje obszar lasu i bagna w gminie Białowieża. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu Puszczy Białowieskiej — boru świerkowego porastającego torfowisko

w dolinie rzeki Narewki. Rezerwat obejmuje też stanowisko bobrów, które obrały sobie to od dłuższego już czasu zalesione torfowisko na swoją siedzibę.

Województwo ciechanowskie

Lekowo — pow. 5,31 ha, obejmuje obszar lasów położony w gminie Regimin. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu starodrzewu dębowego pochodzenia naturalnego, z bogatym runem.

Modła — pow. 9,36 ha, obejmuje obszar lasu także położony w gminie Regimin. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu starodrzewu sosnowo-dębowego z niewielką domieszką brzozy oraz miejsca lęgowego bociana czarnego.

Województwo nowosądeckie

Gorce — pow. 1990,20 ha, obejmuje centralną część masywu Gorców, w tym też wcześniej utworzone rezerваты: Turbacz im. Władysława Orkana i Dolina Łopusznej. W skład rezerwatu wchodzi także górne partie północnych stoków Gorca, jako odrębny kompleks. Położony on jest w gminach: Mszana Dolna, Kamienica, Niedźwiedź, Ochotnica Dolna i Nowy Targ. Celem ochrony jest tu zachowanie najwyższej partii Gorców z fragmentami pierwotnej Puszczy Karpackiej i stanowiskami rzadkich gatunków roślin górskich i wysokogórskich, w tym np. paprotnicy górskiej, przywrotnika równorządowego, przetacznika alpejskiego, których stanowisk w tej partii Beskidów nie spotyka się poza obszarem rezerwatu.

Województwo piotrkowskie

Kruszewiec — pow. 50,51 ha, obejmuje najcenniejszy fragment wielogatunkowego lasu liściastego z udziałem jodły na gra-

nicy jej zasięgu, znajdujący się na terenie gminy Lubochnia.

Łaznów — pow. 60,83 ha, obejmuje obszar lasu o drzewostanie mieszanym jodłowo-sosnowym, jodłowym oraz jodłowym z niewielką domieszką sosny, brzozy, dębu, jaworu, osiki. Rezerwat znajduje się na terenie gminy Rokiciny.

Luszczanowice — pow. 40,86 ha, obejmuje fragment lasu jodłowego naturalnego pochodzenia, na granicy zasięgu jodły, znajdujący się na terenie gminy Kleszczów.

Województwo płockie

Łąck — pow. 15,5 ha, obejmuje obszar starodrzewu sosnowego, najpiękniejszego i jedyne go tego rodzaju na Nizinie Mazowiecko-Podlaskiej. Spotyka się tu także miejsca lęgowe czapli siwej. Rezerwat znajduje się na terenie gminy Łąck.

Województwo rzeszowskie

Bagno Przeclawskie — pow. 25,56 ha, obejmuje obszar śródleśnego torfowiska położonego w centralnej części Kotliny Sandomierskiej, w gminie Przeclaw. Celem ochrony jest zachowanie w stanie naturalnym wielu zbiorowisk, zwłaszcza roślinności torfowiskowej i bagiennej.

Województwo siedleckie

Sterdyń — pow. 11,91 ha, obejmuje obszar lasu w gminie Ceranów. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu wielogatunkowego lasu mieszanego z rzadkimi gatunkami roślin runa, w tym takich jak: wawrzynek wilczelyko, kruszczyk szerokolistny, listera jajowata, jastrzębiec polski i inne.

Kaliniak — pow. 54,41 ha, obejmuje obszar lasu w gminie Korczew. Celem ochrony jest zachowanie naturalnych zbiorowisk grądowych i łęgowych. W drzewostanie grądów dominuje dąb, następnie grab, jesion, wiąz, lipa. W zbiorowisku łęgowym — oisza z domieszką jesionu i wiązy. W runie znajdują się rzadkie i chronione gatunki roślin, jak np.: kokorycz pełna i pusta, czerniec gronkowy, lilia złotogłów.

Województwo stołeczne warszawskie

Biele Chojnowskie — pow. 14,04 ha, obejmuje fragment naturalnego lasu łęgowego oraz stanowisko wiciokrzewu pomorskiego — pnącza objętego ochroną gatunkową. W najbliższym otoczeniu rezerwatu — malownicze kępy krzewów oraz pomnikowe dęby. Rezerwat znajduje się w granicach gminy Piaseczno.

Chojnów — pow. 11,84 ha, obejmuje fragment lasu mieszanego, z przeważającym udziałem dębu szypułkowego pochodzenia naturalnego, w gminie Piaseczno. Wiele dębów sięga tu ok. 140 lat. W zależności od wilgotności gleby, w runie występują gatunki roślin właściwe dla grądów lub borów mieszanych.

Obory — pow. 41,25 ha, obejmuje obszar lasu w gminie Konstancin-Jeziorna. Celem ochrony jest zachowanie fragmen-

tu lasu mieszanego o charakterze naturalnym, z bogatym runem, w którym występuje wiele gatunków rzadkich i chronionych roślin, jak: gnieźnik leśny, listera jajowata, podkolan biały, lilia złotogłów, wawrzynek wilczelyko.

Zegrze — pow. 64,29 ha, obejmuje fragment naturalnych lasów mieszanych z udziałem dębu bezszypułkowego. Są to drzewostany stare, liczące 90—160 lat. W runie — wiele gatunków chronionych i rzadkich: lilia złotogłów, turówka leśna, naparstnica zwyczajna, miodownik melisowaty i inne. Rezerwat znajduje się w granicach gminy Serock.

Województwo tarnobrzskie

Góry Pieprzowe — pow. 18,01 ha, obejmuje obszar nieużytków i pastwisk, położony w gminie Dwikozy. Celem ochrony jest zachowanie fragmentu muraw i zarośli kserotermicznych z interesującą fauną owadów.

Zamezysko Turskie — pow. 2,45 ha, obejmuje obszar lasu w gminie Połaniec. Celem ochrony jest zachowanie niewielkiego wzgórza za starodrzewem lipowym, otoczonego lasami z przewagą gatunków iglastych.

Oprac. STANISŁAW STOLARCZYK

MUZEA, GALERIE, SKANSENY

W 1979 r. utworzono kilkadziesiąt muzeów, izb pamięci narodowej, izb regionalnych, galerii oraz nowe skanseny. Kilka muzeów obchodziło okrągłe rocznice powstania. Przedstawiamy niżej, w alfabetycznym układzie miejscowości najważniejsze spośród tych faktów.

Nowe placówki

Białystok. Staraniem Muzeum Wojska w Białymstoku w 40 rocznicę napaści Niemiec hitlerowskich na Polskę otwarty został Punkt Muzealny Reduty Obrony Białegostoku w 1939 r. na Wysokim

Stoczku. Upamiętnia on bohaterskie walki wrześniowe w tym regionie.

Bielsko-Biała. W tym mieście, drugim po Łodzi ośrodku przemysłu włókienniczego w kraju (a pierwszym — wełnianego), otwarto Muzeum Techniki Włókiennictwa. Placówka ta jest oddziałem miejscowego Muzeum Okręgowego.

Brzeziny-Kolonia koło Częstochowy. Kopalnia Zabytkowa Górnictwa Rud Żelaza im. Stanisława Staszica — jedyny tego typu skansen w Polsce powstał w kop. „Szczekaczka”. Można tu zobaczyć m.in. wyrobiska podziemne wraz z zachowanymi miejscami pracy, wyposażonymi w urządzenia i narzędzia górnicze. Autentyczną scenerię górniczą tworzą pozostałości na powierzchni budowle i budynki kopalniane oraz zgromadzone zestawy maszyn i urządzeń wyciągowych, obrazujących metody wydobywania rudy i skały płonnej. Dodatkową ekspozycję stanowią plansze, wykresy i pamiątki ilustrujące historię górnictwa rud żelaza w Polsce oraz tradycje pracy wielu pokoleń „rudzianych” górników.

Chełm. 18 lipca, przy ul. Lubelskiej 56 otwarto Muzeum Manifestu Lipcowego. Mieści się ono w pomieszczeniach dawnej drukarni „Zwierciadło”, w której odbito pierwsze na ziemiach wyzwolonych egzemplarze Manifestu PKWN.

Na czołowym miejscu znajduje się tu oryginalny skład drukarski Manifestu, stare maszyny drukarskie, pamiątki po żołnierzach I Armii Wojska Polskiego, dokumenty wydawane przez urzędujący w Chełmie PKWN i Rząd Tymczasowy.

W niewielkiej dawnej drukarni ekspozycją są też dokumenty, mundury wojskowe, zdjęcia, ulotki i odezwy. Muzeum PKWN w Chełmie powstało przy pomocy specjalistów z Muzeum Historii Polskiego Ruchu Rewolucyjnego w Warszawie,

działaczy terenowych i kombatanów. Stanowi ono Oddział Muzeum Okręgowego w Chełmie.

Darłowo, woj. koszalińskie. W pobliżu tego starego słowiańskiego osiedla rybackiego, dziś nowoczesnego ośrodka przetwórstwa rybnego i portu, utworzono Skansen Rybołówstwa Morskiego. Gromadzone są tu stare kutry, łodzie morskie, sprzęt rybacki, zabytkowe chaty rybaków. Ozdobą tego muzeum na powietrzu jest piękna, długa aleja wysadzana starymi drzewami.

Gdańsk. 1 września, w 40 rocznicę napadnięcia Niemców hitlerowskich na gmach Poczty Polskiej w Gdańsku, otwarto Muzeum Poczty Polskiej. W pomieszczeniach dawnej placówki znalazły miejsce liczne ekspozaty obrazujące jej obronę i pracę, urządzenia i wyposażenie. Muzeum posiada bogaty materiał fotograficzny z okresu przedwojennego i z czasów okupacji hitlerowskiej. W dziale historycznym znajdują się dawne stroje pocztowców, stare skrzynki pocztowe, zbiory znaczków, a także portrety bohaterskich obrońców Poczty Polskiej. Placówka stanowi oddział Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu.

Gdańsk. 16 września otwarto, w pomieszczeniach dawnej Apteki Ratuszowej przy ul. Długiej 54/56, Izbę Pamiątek Farmaceutycznych. Do najbardziej interesujących eksponatów należą: dwie butelki wydobyte z wraku „Solena” z dna Zatoki Gdańskiej i należące do wyposażenia apteczki lekarza okrętowego („Solena” był flagowym okrętem królewskiej floty szwedzkiej, zatopionym w czasie słynnej bitwy morskiej pod Oliwą 28 listopada 1627 r.), zielnik francuskiego zielarza **Piotra Pometa** z Rouen, Zielnik Ekonomiczno-Techniczny czyli Opisanie Drzew, Krzewów i Roślin dziko-rosnących w kraju, jako też przyswojonych, z poka-

zaniem użytku ich w Ekonomice, Rękodzielach, Fabrykach i Medycynie domowej... ułożony dla gospodarzy i gospodyń przez **Józefa Gerald-Wyżyckiego**. Zielnik ten stanowi prawdziwą kopalnię ciekawostek o roślinach leczniczych i sposobach ich wykorzystania.

Izba posiada także zasobną kolekcję starych naczyń aptecznych: fajansowych, porcelanowych, szklanych, kryształowych, drewnianych, w których przechowywano leki, oraz interesujący zestaw moździerzy, wag aptecznych, pras do wyciskania, tygli żaroodpornych, tzw. krucybułów i przyrządów do sączenia. Istotnym eksponatem Izby jest podręcznik medyczny Le Roya, stanowiący dokument epoki z 1 poł. XIX w. w zakresie domowego lecznictwa.

Gdańsk. W czerwcu w gmachu Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych otwarta została Sala Historii Kolei. Znajduje się tu wiele interesujących eksponatów: dawnych urządzeń kolejowych, różnego rodzaju lamp (jest np. lampa sygnalizacyjna licząca 120 lat), modeli taboru, dokumentów, instrukcji, wydawnictw komunikacyjnych — wiele z nich pochodzi z XIX w. Jednym z najstarszych eksponatów jest stojący zegar mechaniczny z 1873 r., pochodzący z linii kolejowej Olsztyn—Korsze.

Gdynia. 15 października w podziemiach gmachu przy ul. 10 Lutego otwarto Salę Historii Polskich Linii Oceanicznych. Utworzona ona została w 50 rocznicę wypłynięcia z bałtyckiego portu pierwszego statku pod polską banderą. Był to statek „Premier”, który w kwietniu 1929 r. rozpoczął rejs do Londynu.

Na ekspozycję Sali składają się unikalne zdjęcia i pamiątki z okresu przedwojennego. Plansze, fotogramy, albumy i wydawnictwa obrazują bogate dzieje Polskiej Marynarki Handlowej w czasie II wojny światowej. Podobne eksponaty ilustrują dynamiczny rozwój floty Pol-

skich Linii Oceanicznych, pozycję armatora w żegludze światowej. Na wystawie zgromadzono wszystkie okolicznościowe medale wydane przez PLO i medale, którymi zostało przedsiębiorstwo odznaczone.

Jelenia Góra. Otwarto tu Izbę Muzealną, w której zgromadzono liczne dokumenty historyczne. Dotyczą one walk narodowowyzwoleńczych, w tym większość z czasu okupacji hitlerowskiej, a także ofiarnej pracy mieszkańców Ziemi Zachodnich po drugiej wojnie światowej. Izba jest Oddziałem Muzeum Okręgowego w Jeleniej Górze.

Józów, woj. kieleckie. 30 września otwarto tu Muzeum Walk Partyzanckich na Kielecczyźnie. Muzeum powstało w 35 rocznicę wielkiej bitwy, jaka rozegrała się pod Józówką i Gruszką 29 września 1944 r. Okrążone wówczas oddziały partyzanckie w sile ok. 1400 ludzi (największa była Brygada AL) podjęły walkę z 10 000 Niemców, dysponujących m.in. jednostką pancerną. Partyzanci przebili się przez hitlerowski pierścień i przeszli do lasów koneckich i suchedniowskich, (zginęło wtedy lub odniosło rany ok. 200 Niemców, zniszczono 4 czołgi, straty partyzantów: ponad 80 zabitych i ok. 80 rannych).

W Muzeum Walk Partyzanckich znajdują się m.in. dokumenty, broń i inne eksponaty pochodzące z tej bitwy.

Kazimierz Dolny, woj. lubelskie. 22 grudnia 1979 r., w tym zabytkowym miasteczku otwarto Muzeum Sztuki Złotniczej. Jest to pierwsze tego typu muzeum w naszym kraju. Powstało z inicjatywy **Jędrzeja Jaworskiego**, obywatela kanadyjskiego polskiego pochodzenia.

Wśród wyeksponowanych tu przedmiotów, poza 550 ofiarowanymi przez tego wybitnego znawcę sztuki złotniczej i kolekcjonera, prezentowane są srebra z za-

kupów własnych, ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, Muzeum Okręgowego w Lublinie, Lubelskiego Muzeum Diecezjalnego oraz depozyty złożone przez osoby prywatne. Te ostatnie wyroby są dziełami wybitnych polskich, współcześnie żyjących artystów, w tym m.in. biżuteria rodziny Zaremskich, uhonorowana wysokimi nagrodami.

Oprócz tego w Muzeum znajdują się: lichtarze, srebrne zastawy stołowe, w tym część serwisu należącego kiedyś do hetmana Franciszka Ksawerego Branickiego, cukiernice, sztuce, dzbany, przybory toaletowe oraz najróżniejsze naczynia. Najstarszym eksponatem jest XV-wieczny kielich mszalny, wykonany przez nieznanego twórcę na Pomorzu.

Kuratorem Muzeum Sztuki Złotniczej w Kazimierzu jest **Michał Gradowski**.

Kęty, woj. bielskie. W tym mieście, znanym z bogatych tradycji tkackich, otwarto muzeum regionalne. Gromadzi ono głównie przedmioty i pamiątki związane z przeszłością i teraźniejszością przedgórza Beskidu Małego.

Kielce. 6 grudnia 1979 r. otwarto tu Muzeum Zabawkarstwa. Na inauguracyjnej wystawie zaprezentowano około 2600 eksponatów pochodzących z czasów od starożytności do współczesności. Najliczniejsze z nich pochodzą z XIX w.

Koło, woj. konińskie. W lipcu uroczyste otwarto tu Muzeum Techniki Ceramicznych, które jest oddziałem Muzeum Okręgowego w Koninie. Ekspozycje muzeum są ściśle związane z tradycjami miasta i regionu, a ich trzon stanowią przedmioty obrazujące rozwój ceramiki od neolitu do współcześnie użytkowanych naczyń z fabryki fajansu w Kole.

Kraków. W pięknym zabytkowym wnętrzu budynku przy ul. Stolarskiej 13

otwarto Galerię Współczesnej Sztuki Ludowej. Pierwszą w tej galerii wystawę „Tematyka tradycyjna we współczesnej rzeźbie Polski południowej” przygotowała **Teresa Komornicka-Rościszewska**. Celem działalności Galerii jest taki dobór eksponatów, aby każdy przedmiot sztuki użytkowej wchodzący w skład ekspozycji, przeznaczony był do sprzedaży.

Lublin. We wrześniu w domu „Pod Zegarem” otwarto Muzeum Martyrologii, upamiętniające męczeństwo 70 tys. więźniów, którzy przeszli w czasie okupacji przez lubelskie gestapo. Muzeum gromadzi pamiątki, grypsy, listy, fotografie, niemieckie obwieszczenia oraz inne dokumenty z okresu okupacji hitlerowskiej. Jedną z wystaw ukazuje schemat struktury organizacyjnej policji hitlerowskiej i służby bezpieczeństwa w dystrykcie lubelskim oraz narzędzia tortur, relacje z przesłuchań itp.

Wraz z otwarciem Muzeum odsłonięta została na domu „Pod Zegarem” tablica pamiątkowa o następującej treści: „Pamięci Patriotów Polskich, którzy w murach tego gmachu, siedzibie gestapo w latach 1939—1944 okrutnie torturowani swą bohaterską śmiercią i cierpieniem świadczyli o umiłowaniu Ojczyzny i nieugiętej woli trwania NARODU POLSKIEGO — społeczeństwo miasta Lublina”.

Łódź. W Zakładach Przemysłu Wełnianego im. J. Niedzielskiego otwarto Izbę Tradycji i Perspektyw. Zgromadzono w niej dokumenty i materiały obrazujące 70-letnie dzieje tej fabryki ze szczególnym uwzględnieniem społeczno-gospodarczego dorobku przedsiębiorstwa w okresie Polski Ludowej. Sporo miejsca poświęcono też patronowi zakładu, wybitnemu działaczowi komunistycznemu, robotnikowi tej fabryki — Józefowi Niedzielskiemu, zmarłemu w 1938 r.

Manieczki, woj. poznańskie. Otwarto tu w 1979 r. Muzeum Józefa Wybickiego. Poza rodzinnymi Kaszubami i Warszawą, Manieczki były w latach 1781—1822 miejscem, gdzie wybitny działacz polityczny, publicysta i dramaturg żył i tworzył. Turyści mogą zwiedzać dworek Wybickiego i otaczający go zabytkowy park.

Nowa Huta. W Szkole Podstawowej nr 104 otwarto Izbę Historii i Tradycji dzielnicy i Kombinat Huta im. Lenina. Zgromadzono w niej wiele ciekawych zdjęć, dokumentów i eksponatów archeologicznych, wydobytych z ziemi podczas budowania miasta.

Oświęcim. 30 września w Państwowym Muzeum w Oświęcimiu otwarta została stała ekspozycja obrazująca martyrologię i walkę narodu francuskiego w latach 1939—1945. Znajduje się ona w bloku nr 20, w byłym budynku szpitalnym. Zachowano w nim 3 sale — miejsce zabijania więźniów dosercowymi zastrzykami z fenolu, pokój, gdzie składano ciała pomordowanych.

Wystawa skomponowana jest z kilku części przedstawiających kolejno: wybuch wojny i okupację hitlerowską we Francji, deportację do obozów zagłady oraz wyzwolenie.

Petrykozy, woj. skierniewickie. W lipcu otwarto tutaj Wiejską Galerię Sztuki. Stworzona ona została przez znanego aktora **Wojciecha Siemiona**. Mieści się w XVIII-wiecznym dworcu odrestaurowanym przez artystę i jego rodzinę.

Na poddaszu budynku powstała galeria obrazów współczesnych. Zgromadzono tu płótna profesjonalistów i amatorów; wśród nich m.in. poety — **Stanisława Grochowiaka**. Piwnica przeznaczona została na ekspozycję rzeźby ludowej; największą jej część zajmują świątki, kute krucyfiksy, drewniane zabawki, witraży-

ki itp. Wiele jest także prac przedstawiających znane postacie historyczne oraz sceny z życia wiejskiego.

Płotów koło Bytowa, woj. śląskie. 3 października odbyło się tu otwarcie Izby Regionalnej Szkolnictwa Polskiego. Zgromadzone eksponaty przedstawiają działalność szkolnictwa polskiego tego regionu pod panowaniem niemieckim.

Otwarcie Izby było częścią programu sesji naukowej w Zamku Bytowskim, poświęconej 50-leciu szkolnictwa polskiego na ziemi bytowskiej.

Radom. 21 kwietnia otwarto w Muzeum Okręgowym w Radomiu Galerię Malarstwa Polskiego XIX i XX wieku. Zajmuje ona 4 sale o powierzchni 170 m², gdzie wystawiono 68 prac. Z malarstwa XIX-wiecznego pokazano obrazy: Józefa Brodowskiego, Jana Antoniego Blanka, Piotra Michałowskiego, z malarstwa pejzażowego całą serię obrazów Władysława Maleckiego i Józefa Brandta. Liczne są obrazy Jacka Malczewskiego, silnie związanego z Radomiem i ziemią radomską. Pokazano także modernistyczne portrety Olgi Boznańskiej, Juliana Fałata. Z powojennego malarstwa abstrakcyjnego prace Marii Jaremy, Jadwigi Maziarskiej, Teresy Pągowskiej.

Radom. 22 lipca uroczyście otwarto tu Skansen Bartnicko-Pszczelarski. Jest on częścią Muzeum Wsi Radomskiej. Zaczęciem skansenu **była** otwarta w 1958 r. ekspozycja bartnicko-pszczelarska, gromadząca barcie i ule z terenów dawnych Puszczy Radomskiej i Kozienickiej.

W skansenie można zobaczyć dawne drewniane chałupy, tzw. małą architekturę wiejską, a także urządzenia wnętrz mieszkalnych i gospodarskich.

Stare Pole, woj. elbląskie. Przy Wojewódzkim Ośrodku Postępu Rolniczego

powstała kolekcja uli. Zgromadzono tu ok. 40 uli różnej konstrukcji; od typowych prymitywnych barci, poprzez kunsztowne rzeźby w jednym pniu, aż po ule w kształcie domków, wiatraków itd. Kolekcja ta powstała z inicjatywy WOPR i Wojewódzkiego Związku Pszczelarzy w Elblągu.

Smigiel, woj. leszczyńskie. W miejscowości tej wywodzącej swą nazwę od śmigieł — ramion wiatraków — powstał ciekawy skansen. Skupia on wiatraki pochodzące z lat 1691—1883. Trzy spośród znajdujących się w skansenie obiektów mają określone funkcje: w jednym mieści się kawiarnia, w drugim — izba pamięci narodowej, a trzeci spełnia rolę młyna.

Swidnica, woj. zielonogórskie. Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza powstało tutaj jako Oddział Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze. Uroczystego otwarcia dokonano 19 lipca 1979 r.

Toruń. Izba Pamięci Narodowej, zorganizowana przez działaczy turystycznych Oddziału PTTK przy ZNP, powstała przy Zespole Szkół Spożywczych. Otwarcia dokonano 9 września. Izba posiada ponad 200 eksponatów a wśród nich: oryginalny strój więzienny z Ravensbrück, mundur polskiego oficera sił zbrojnych na Zachodzie, prace oficerów w Woldenbergu, listy z obozów jenieckich.

Warszawa. W dniu 28 maja w Muzeum Sportu i Turystyki otwarto nową ekspozycję. Zbiory ujęto w osiem tematów przewodnich. Jednym z nich są „Dzieje poszczególnych dyscyplin sportu”. Przedstawiono tu 31 dyscyplin sportu o bogatej historii, a także ludzi, którzy odegrali główną rolę w ich rozwoju. Pokazano również ewolucję techniki sprzętu sporto-

wego i stroju. Następnym dużym dziełem jest „Zarys historii turystyki w Polsce”, obrazujący genezę polskiego ruchu turystycznego, jego dzieje i perspektywy dalszego rozwoju. Inne, nie mniej interesujące wystawy to: „Igrzyska Olimpijskie”, wprowadzające w świat antycznych i nowożytnych olimpiad i ukazujące osiągnięcia polskich olimpijczyków; „Postępowa tradycja wychowania fizycznego w Polsce”; „Sport robotniczy”; „Sport w obozach jenieckich”, gdzie prezentuje się mało znaną i interesującą kartę historii polskiego sportu, uprawianego przez jeńców w warunkach obozowych; „Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe”.

W Sali Honorowej wyeksponowane są trofea polskich sportowców, związane z największymi sukcesami na arenie międzynarodowej oraz wybitne osiągnięcia twórcze polskich artystów w dziedzinie sztuki o tematyce sportowej.

Wrocław. Otwarto tu gmach Arsenалу Miejskiego przy ul. Cieszyńskiej 9. Dzięki temu, że budowany był etapami na przestrzeni wieków (od 1459 r.), łączy w sobie niemal wszystkie style architektoniczne. Piękno zabytku podkreśla połączenie gotyckiej cegły z monumentalną dębową ciesiołką.

Na ekspozycje w Arsenale Miejskim składają się eksponaty zgromadzone według czterech grup tematycznych: uzbrojenia europejskiego XVI—XVIII w., ozdobnej broni myśliwskiej XVI—XVIII w., uzbrojenia z okresu II wojny światowej oraz nabytków z okresu powojennego.

Warszawa. Na mocy uchwały z dnia 15 listopada Prezydium Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej podjęło decyzję o utworzeniu Muzeum Sejmu Polskiego. Gromadzić ono będzie przedmioty związane z działalnością sejmów polskich od początku ich istnienia do rozbiorów, sejmów Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego oraz sejmów i sena-

tu II Rzeczypospolitej, a także Krajowej Rady Narodowej i wszystkich sejmów Polski Ludowej. Ponadto gromadzone będą zbiory, dotyczące działalności lokalnych organów przedstawicielskich, np. sejmików — z okresu przedrozbiorowego, śląskich zgromadzeń, organów przedstawicielskich Wolnego Miasta Krakowa, sejmu galicyjskiego, a także Sejmu Śląskiego.

Zabrze, woj. katowickie. 1 grudnia otwarto tu Muzeum Górnictwa Węglowego. Gromadzi ono bogate zbiory, dokumenty, materiały ilustrujące historyczną przeszłość i tradycje przemysłu wydobywczego na terenie Polski. Stałą ekspozycję Muzeum tworzy zespół eksponatów związanych z pracą górnika oraz eksploatacją bogactw naturalnych, a wśród nich: dawne narzędzia, ikonografia, dokumenty. Oddzielny dział stanowią natomiast eksponaty obrazujące osiągnięcia polskiej myśli technicznej w dziedzinie górnictwa, rangę przemysłu wydobywczego w rozwoju gospodarczym kraju.

Zgierz, woj. łódzkie. Izba Tradycji i Perspektyw otwarta została w Zakładach Przemysłu Wełnianego im. Jarosława Dąbrowskiego. Ukazuje ona dzieje fabryki na tle rozwoju miasta. Przedstawia powstanie przemysłu w Zgierzu, początki ruchu rewolucyjnego, zgierskich działaczy pierwszej marksistowskiej partii robotniczej „Proletariat”, wydarzenia rewolucji 1905—1907 r. i lat międzywojennych, podczas których robotnicy fabryki Borsta zapisali piękną kartę walki z wyzyskiem, poprzez udział w powszechnych strajkach włóknarzy. Wyeksponowano również tematykę okresu okupacji hitlerowskiej, podczas której zginęło ponad 7 tys. mieszkańców, a 8 tys. wywieziono na przymusowe roboty do Niemiec.

Zabikowo, woj. poznańskie. W dniu 13 sierpnia otwarte zostało Muzeum Marty-

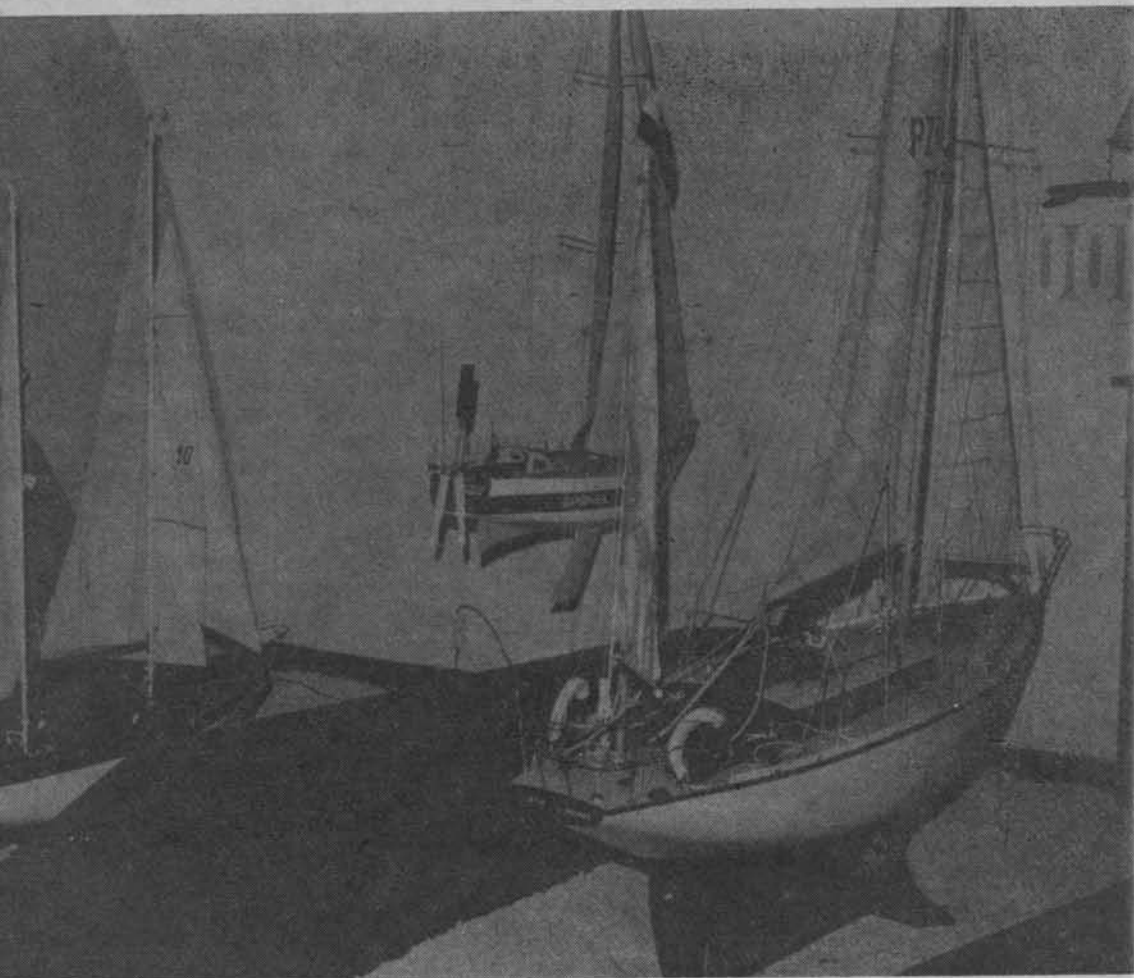
rologii. Ta nowa placówka powstała na miejscu byłego hitlerowskiego obozu karno-śledczego z lat 1943—45. Muzeum stanowi Oddział Muzeum Historii Ruchu Robotniczego im. Marcina Kasprzaka w Poznaniu.

Jubileusze

25-lecie Orawskiego Parku Etnograficznego obchodzone było w dniach 20—21 października. Jubileuszowe obchody połączone z sesją naukową Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, na której wygłoszono referat *Dzieje organizacji Muzeum — Orawskiego Parku Etnograficznego*. Z okazji jubileuszu zorganizowano imprezę pn. „Babiegórska jesień 79”, której program obejmował: zwiedzanie Muzeum, kiermasz twórców ludowych, występy artystyczne zespołów regionalnych, koncert kapel i śpiewaków ludowych, konkurs na temat „Dzieje Orawy” i in.

Muzeum Ziemi Wieluńskiej obchodziło swe 15-lecie istnienia i działalności. Wynikiem wieloletnich badań prowadzonych przez muzeum nad historią i kulturą regionu jest kilkutysięczny zbiór pamiątek z zakresu archeologii, historii, numizmatyki, sztuki. Na stałych wystawach umieszczono najbardziej interesujące z nich; zbiory numizmatyczne — *Pieniądz kruszcowy w Polsce*, archeologiczne — *Pradzieje ziemi wieluńskiej*; etnograficzne — *Życie codzienne wsi wieluńskiej na początku XX w.*

Oprócz działalności wystawienniczej w ciągu 15 lat swego istnienia Muzeum rozwinęło działalność naukowo-badawczą. Wiele zagadnień związanych z okresem okupacji hitlerowskiej na ziemi wieluńskiej doczekało się opracowań w formie drukowanych publikacji. Podjęte zostały szczegółowe badania nad historią pożarnictwa w Królestwie Polskim, kontynuowane są badania archeologiczne nad pradziejowym osadnictwem w międzyrzeczu

Fragment ekspozycji w Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie, poświęconej ponad 30 dyscyplinom sportowym (fot. Stanisław Stolarczyk)

górnej Warty i Prosny oraz badania etnograficzne nad strojem ludowym i obrzędami ziemi wieluńskiej.

Państwowe Muzeum na Majdanku w Lublinie obchodziło 35-lecie istnienia. Placówka ta utworzona została w listopadzie 1944 r. decyzją Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. Fakt usankcjonowany został później — Uchwałą Sejmu PRL z 2 lipca 1947 r. o utworzeniu Muzeum w Oświęcimiu i na Majdanku oraz o powołaniu Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa.

Początkowo udostępniony był teren byłego obozu — baraki więziarskie i komory gazowe, krematorium — przerażające dowody hitlerowskich zbrodni. Następnie zorganizowano szereg wystaw obrazujących martyrologię i eksterminację więźniów obozu.

Muzeum Etnograficzne w Toruniu obchodziło 20-lecie istnienia. Załączkiem muzeum był Dział Etnograficzny utworzony w 1946 r. przez Marię Znamierowską-Prüfferową, przy Muzeum Miejskim w Toruniu. W chwili otwarcia muzeum

liczyło 5160 eksponatów, 170 książek, liczne materiały archiwum ikonograficznego głównie w postaci rysunków i fotografii. Obecnie może poszczycić się bogatymi zbiorami, m.in. dzięki konkursom folklorystycznym, na których zebrano ponad 10 tys. eksponatów z zakresu literatury ludowej, zwyczajów, obrzędów, wierzeń, lecznictwa. Księgozbiór muzeum wzrósł do 12 863 woluminów, a zbiór ikonograficzny wzbogacił się o 39 sfilmowanych tematów, 35 908 fotografii, 1754 rysunki i 4367 diapozytywów barwnych.

Muzeum włączyło się też do realizowania państwowego mecenatu nad wspólną sztuką ludową, organizując m.in. ogólnopolskie konkursy na twórczość ludową w dziedzinie rzeźby, malarstwa, haftu, wycinanek i ceramiki.

Muzeum Historii Miasta Poznania święciło jubileusz 25 lat działalności. Muzeum otwarto 22 lipca 1954 r. w zabytkowym Ratuszu Poznańskim jako Oddział Muzeum Narodowego. Jego poprzednicy to muzeum założone w 1857 r. przy Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk oraz Muzeum Miejskie otwarte w 1930 r.

Bogate zbiory Muzeum Historii Miasta Poznania zawierają pokaźną ikonografię miasta — obrazy, grafikę, stare fotografie, plany, znaczne zasoby dokumentów i pamiątek z okresu okupacji hitlerowskiej, dwudziestolecia międzywojennego i lat powojennych, dokumentację życia codziennego mieszkańców Poznania w różnych epokach.

W ciągu 25 lat istnienia muzeum przygotowało 53 wystawy, wśród nich m.in.: „Herb miasta Poznania”, „Ochrona zabytków Poznania w PRL”, „Romantycy i Pozytywiści”, „Źródła kartograficzne do dziejów Poznania” i in. Obok wystawianictwa muzeum prowadzi działalność naukową we współpracy ze środowiskiem historyków i historyków sztuki.

Muzeum Narodowe w Krakowie obchodziło doniosły jubileusz 100-lecia istnienia i działalności. Powołane zostało dnia 7 października 1879 roku uchwałą Rady Miasta Krakowa. Jednym z pierwszych eksponatów był obraz Henryka Siemiradzkiego *Pochodnie Nerona*.

Jubileusz uczczono m.in. ekspozycją „Narodziny Muzeum” oraz „Polaków portret własny”, sławną wystawą, którą obejrzało ok. 7 mln osób.

Muzeum w Przemyślu obchodziło 70-lecie istnienia. Z tej okazji wydano publikację opracowaną przez Antoniego Kunysza pt. *70 lat Muzeum w Przemyślu w służbie regionu*. Muzeum w Przemyślu powstało w 1909 r. z inicjatywy miejscowego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Muzeum Narodowe w Kielcach obchodziło 70-lecie istnienia. Założone ono zostało z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w 1909 r. Jego pierwszymi eksponatami były: skamieniałe drewno z Miedzianej Góry i wykonane w Białogonie odlew popiersia Stanisława Staszica.

W 1936 r. placówka ta, ze względu na zbiór dotyczący historii i kultury regionu, otrzymała nazwę Muzeum Świętokrzyskiego. Później, w 1975 r. z uwagi na bogaty dorobek i miejsce w kulturze całego narodu — tytuł Muzeum Narodowego.

W jubileuszowym roku obchodów 70-lecia Muzeum zaprezentowało swój dorobek w ekspozycjach: „Współczesna rzeźba ludowa ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach”, „Portret sarmacki”, na której pokazano jeden z najcenniejszych w Polsce zbiorów portretów z XVII i XVIII w., oraz „Muzeum — skarbnicą dóbr kultury. Nowe zbiory Muzeum Narodowego w Kielcach 1968—1978”.

Oprac. STANISŁAW STOLARCZYK

ODKRYCIA, ZNALEZISKA

Brzeg, woj. opolskie. W czasie rozbiórki jednego z domów w Brzegu natknięto się na metalową tubę, w której wewnątrz znajdował się dokument sprzed II wojny światowej, zawierający historię tego domu oraz jego właścicieli. W tubie były też fotografie budynku i przyległych obiektów. Zostały one wykorzystane do wlnego odtworzenia barokowych fasad zniszczonych w czasie wojny. (st.)

Brześć Kujawski, woj. włocławskie. Prowadzone są tu badania wykopaliskowe na terenie osady założonej ok. 4 tys. lat p.n.e., zaliczanej do klasy europejskiej, stanowiącej ciekawy przekrój kultur od epoki brązu, żelaza aż po średniowiecze. Ostatnio ekspedycja pod kierunkiem mgr. R. Grygiela odsłoniła ślady osadnictwa z okresu wpływów celtyckich oraz kultur powiązanych z kręgiem nadunajskim. (st.)

Dąbrowica, woj. tarnobrzesckie. Uczeń **Paweł Łysakowski** z Warszawy, podczas wakacji 1979 r. znalazł oryginalny toporek kamienny na terenie Leśnictwa Glinianki, przy ujściu Tanwi do Sanu, w pobliżu Dąbrowicy w woj. tarnobrzesckim. Toporek z okolic Dąbrowicy pochodzi z młodszej epoki kamiennej zwanej neolitem, czyli sprzed ok 2300 lat p.n.e. Znaleźisko to związane było z ludnością tzw. kultury ceramiki sznurowej.

Dębno, woj. kieleckie. W gródku obronnym znaleziono cenne zabytki kultury materialnej. Są to fragmenty grubych belek zachowanych w pogorzelsku grodziska (gród spalony został w 1370 r. po śmierci Kazimierza Wielkiego przez Litwinów, którzy napadli i spustoszyli ziemię sandomierską). Szkielet warowni zbudowany był z belek drewnianych, ściany z gliny wzmocnione gałkami i plewami.

Z ziemi wydobyto kilkaset wyrobów metalowych, m.in. ostrogi, strzemiona, sztylety, topór, groty, strzały do kuszy i łuków, noże, sierpy, łańcuchy, okucia szkatulek oraz grosz praski z 1305 r. Znalaziono też fragmenty wyrobów ceramicznych oraz duży haczyk do łowienia ryb wraz z ciężarkami do wędek i kilka kilogramów soczewicy. (B.M.)

Drobin, woj. plockie. **Marian Kowalczyk**, emerytowany nauczyciel z Raciąża przekazał do Pogotowia Archeologicznego PMA znalezione na polu **Emanuela Smakorza** w Drobinie koło Płońska różnego rodzaju materiały starożytne. Na szczególną uwagę zasługuje oryginalny nóż krzemienisty, precyzyjnie wykonany na wiórze z surowca tzw. bałtyckiego narzutowego, pochodzący z końca neolitu, czyli sprzed 2000 lat p.n.e.

Dzierżęcin, woj. koszalińskie. W miejscowości tej dwaj archeolodzy **Henryk Janocha** i **Franciszek Łachowicz** odkryli cenny zbiór monet. Dobrze zachowane znaleźisko zawiera ponad 600 monet pochodzących z początków XVI w. Są to głównie monety krzyżackie. Wstępne badania wykazały, że skarb zawiera bardzo rzadkie grosze Albrechta Hohenzollerna — ostatniego mistrza krzyżackiego, emitowane przez jego mennicę tuż przed złożeniem hołdu lennego królowi polskiemu Zygmuntovi I Staremu. (St.)

Gdańsk. Sensacyjnego odkrycia naukowego dokonali pletwonurkowie podczas badania podwodnego pobojuwiska bitwy pod Oliwą (1620). Znalaziono bowiem nie tylko wraki okrętów, ale i szczątki ludzkie. Po przeprowadzeniu badań wraka „Solen” znaleziono rapier, kapelusz, rękawice, natomiast przy szczątkach szkieletu ludzkiego, prawdopodobnie Szweda, na-

trafiono na sakiewkę ze srebrnymi monetami szwedzkimi. (St.)

Góra Puławska, woj. lubelskie. Jest to malownicza miejscowość nad Wisłą, położona po drugiej stronie Puław; zalicza się do znanych stanowisk archeologicznych, ujawniających od dawna różnorodne znaleziska wykopaliskowe. Jest to wynik niszczycielskiego działania Wisły, która podmywając systematycznie wysoki brzeg Góry Puławskiej, wymywa różne materiały zabytkowe.

Pod koniec 1979 r. **Mieczysław Józefacik** z Lublina przekazał za pośrednictwem księdza **J. Dąbrowskiego** z Poręby nad Bugiem dwie fragmentarycznie zachowane siekiery krzemienne oraz narzędzie krzemienne wykonane na wórze, znalezione przed laty u podnóża wysokiego brzegu Wisły. Przekazane do Pogotowia Archeologicznego PMA znaleziska archeologiczne z Góry Puławskiej pochodzą z neolitu.

Gumowo, woj. ostrołęckie. W miejscowej żwirowni przypadkowo odkryto podczas pobierania żwiru szkielet ludzki i toporek kamienny. Informacji na temat tego odkrycia udzielił **Julian Smakorz**, sołtys ze wsi Gumowo. Powyższe znaleziska wskazują na grób szkieletowy wspomnianej kultury ceramiki sznurowej sprzed ok. 2.200 lat p.n.e.

Izdebno, woj. bydgoskie. W miejscowości tej natrafiono na zatopione fragmenty średniowiecznego zamku z wieżą. Znaleziono szczątki olbrzymich wałów i falochronów oraz relikty bramy zaliczającej się do archeologicznych białych kruków w skali europejskiej. Ponadto odsłonięta została droga dojazdowa oraz ulica okrężna, biegnąca poza wałem, co jest ewenementem na dużą skalę. (B.M.)

Kamianka nad Narwią, woj. ostrołęckie. Dr inż. **Jerzy Pilat** z Politechniki Warszawskiej, podczas pobytu w Kamiance nad Narwią koło Różana, znalazł zdobione fragmenty kafli zabytkowych, fragmenty ceramiki toczzonej na kole, ornamentowanej listwami „karbowanymi”. Przeprowadzona w Kamiance akcja ratownicza Pogotowia Archeologicznego wykazała, że rozległy obszar przypadkowego odkrycia zawiera pozostałości średniowiecznych obiektów mieszkalnych i gospodarczych, głównie XV—XVII-wiecznych.

Kiełpin, woj. stołeczne. Na kilkunastohektarowym obszarze Spółdzielni Hodowli Drobiu w Kiełpinie koło Łomianek pod Warszawą kilkakrotnie podczas budowy natrafiano na różne materiały wykopaliskowe. Najbardziej interesujące odkrycie nastąpiło w początkach 1979 r., podczas porządkowania terenu między budynkami produkcyjnymi, kiedy to natrafiono na urny (popielnice) ciałopalne oraz przedmioty żelazne, głównie broń jak grot do włóczni, dziuryt z zadziarami bądź żelazne okucia do tarczy czyli tzw. umbo. Znaleziska te stanowią pozostałości po cmentarzysku ciałopalnym, z tzw. okresu wpływów rzymskich czyli z I—III w. n.e.

Kraków. W podziemiach przy ul. Kanińskiej odkryto skrzynię, zawierającą żelazne siekiery, używane we wczesnym średniowieczu, jako środek płatniczy. „Płacidła” te służyły jako „pieniądz niemonetarny”, a także jako surowiec wyrobu narzędzi, broni itp. Podobne „płacidła” znajdowano na terenie państwa wielkomorawskiego i Skandynawii.

Skrzynia ma długość 2 m, szerokość i wysokość po 60 cm. Drzewo jest zbutwiałe, natomiast ułożone w skrzyni siekiery mają długość ok. 40 cm i wagą po 70 kg. (St)

Moraczewo, woj. leszczyńskie. W rejonie kolebki słowiańskiego plemienia, które stało się w X w. ośrodkiem kształtowania państwowości polskiej na północy kraju, w grodzisku Moraczewo dokonano ciekawych odkryć archeologicznych. Odsłonięto resztki podstawy starego wału ziemnego z VIII w. oraz odkryto ślady dwóch chat z VII w. o wymiarach 10×8 m i z X w. — 14×10 m, które stanowiły siedzibę gospodarstwa. Posiadały fundament kamienny bez zaprawy, stanowiący wzmocnienie konstrukcyjne i zabezpieczenie prawdopodobnie glinianych ścian. Wykopalka ujawniły też dwie budowle częściowo zagłębione w ziemi, które były chyba zamieszkałe przez służbę.

Podczas prac archeologicznych odnaleziono również przedmioty codziennego użytku, m.in. fragmenty żelaznych noży, półkosek do cięcia traw, ostrogi, sprzączki, oselki, przeszliki tkackie, a także wiele ceramiki.

Wokół grodu w Moraczewie zlokalizowano trzy osady z tego samego okresu, zamieszkałe przez wolnych rolników, którzy biorąc udział w zbrojnych wyprawach przekształcali się w dzielnych wojów. (B.M.)

Plecewice, woj. stołeczne. Latem 1979 r. uczeń **Paweł Fijałkowski** z Liceum Ogólnokształcącego w Sochaczewie, w czasie wycieczki nad Bzurę, zauważył na rozwanym piaszczystym wzniesieniu, w okolicy wsi Plecewice, drobne fragmenty ceramiki, które przekazał do Pogotowia Archeologicznego. Okazało się, że zebrane przez P. Fijałkowskiego materiały ceramiczne (kilka drobnych fragmentów), pochodzą z neolitu i związane były z ludnością tzw. kultury ceramiki grzebykowo-dółkowej, czyli sprzed ok. 2.000 lat p.n.e.

Puck, woj. gdańskie. Efektem zakończonego etapu badań prowadzonych przez ekipę archeologów z Uniwersytetu Łódz-

kiego pod kierownictwem dr. **Tadeusza Grabarczyka** są częściowo odkryte ruiny zamku krzyżackiego z 2 poł. XIV w. Poza fundamentami potężnych murów zamkowych, jest wiele zabytków ruchomych, eksponowanych w siedzibie puckiej Stacji Wiedzy o Regionie. Zwracają tam uwagę m.in. ozdobne kafle z XVI—XVII w., piękna XIII-wieczna ceramika i przede wszystkim skarb składający się z paciorków czerwonego bursztynu, na który natrafiono pod ławą fundamentową zamku, gdzie odkryto osadę z okresu rzymskiego (IV w. n.e.). (St.)

Strobin, woj. sieradzkie. Trwające badania wykopaliskowe na terenie grodziska pochodzącego z okresu halsztackiego (odpowiednik czasowy Biskupina) wykazały istnienie śladów konstrukcji ziemnych; natrafiono również na wiele fragmentów ceramiki. (s.)

Wielgie-Grabowice, woj. siedleckie. Uczeń licealny **Krzysztof Pastewka** z Warszawy, podczas pobytu na wakacjach w 1979 r., znalazł na polu **Aleksandra Oniśka** we wsi Wielgie-Grabowice koło Łochowa topór kamienny o zarysie pięciobocznym. Forma ta charakterystyczna jest dla epoki brązu, czyli można przypuszczać, że topór podniesiony z pola w Wielgich-Grabowicach, użytkowała ludność prasłowiańska tak zwanej kultury łużyckiej, w początkach pierwszego tysiąclecia p.n.e.

Wizna — okolice, woj. łomżyńskie. Wiosną 1979 r. mgr **Witold Suski**, nauczyciel licealny z Ostrowi Mazowieckiej, przekazał do zbiorów PMA (Państwowe Muzeum Archeologiczne) dwa bełty (groty) żelazne do kuszy oraz ciężarek gliniany (do sieci rybackich?), znalezione w okolicy Wizny, nad Narwią. Znaleziska te pochodzą z XIV w.

Wola Skromowska, woj. lubelskie. Podczas pobierania piasku latem 1979 r. z rozległej piasznicy (żwirowni) w Woli Skromowskiej przez miejscowych rolników, w obsuniętej ścianie pojawiły się szczątki szkieletu ludzkiego oraz toporek kamienny, który niestety zaginął. Zgłoszenie tego interesującego odkrycia przekazał **Szymon Mitura** ze Skromowic koło Kocka. Przypadkowo odkryty grób szkieletowy z Woli Skromowskiej pochodzi z końca neolitu, czyli sprzed ok. 2.100 lat p.n.e. i związany był z ludnością tzw. kultury ceramiki sznurowej.

Wolin, woj. szczecińskie. Muzeum Regionalne w Wolinie wzbogaciło się o cenny eksponat znaleziony na Pomorzu Zachodnim. Jest nim kamienny toporek kultury ceramiki sznurowej, liczący blisko 4 tys. lat. Stanowi on nowe źródło do

poszerzenia wiedzy o najstarszym osadnictwie na tych terenach. (St.)

Ząbki koło Warszawy. Pan **Witold Tomasziewicz** z Warszawy zebrał z powierzchni swojej działki w Ząbkach liczne skorupy, wśród których stwierdzone zostały fragmenty ceramiczne, pochodzące z wczesnej epoki żelaza, czyli sprzed ok. 550 lat p.n.e. Obecnie zmeliorowany teren działek ogrodniczych w Ząbkach stanowił przed wiekami podmokłe łąki i mokradła, z wieloma wzniesieniami piaszczystymi. Na jednym z nich, gdzie obecnie znajduje się działka **W. Tomaszewicza**, musiały bytować w tych odległych czasach gromada ludności kultury lużyckiej, o czym świadczą przekazane znaleziska ceramiczne.

Oprac. **JERZY GŁOSIK**

NOWE POMNIKI

Rok 1979 obfitował w wiele rocznic. Niektóre z nich upamiętnione zostały pomnikami, obeliskami, tablicami pamiątkowymi. Przedstawiamy kilka spośród odsłoniętych w roku 35-lecia Polski Ludowej.

Gdańsk. Pomnik Obrońców Poczty Polskiej odsłonięto 1 września, w 40 rocznicę napaści na budynek poczty z białym orłem w Gdańsku. 1 września 1939 r. na Poczcie Polską posypał się grad kul. Historia napaści nosi jednak datę wcześniejszą, gdyż jej plan ze wszystkimi szczegółami opracowany został już 3 lipca 1939 r. Zawierał on dokładny opis budynku, jego otoczenia, a także poszczególne kierunki ataku, który miało wykonać 83 hitlerowców. Powołano nawet w tym celu specjalną jednostkę „Kommando Eimann”, przeznaczoną do ataków na polskie placówki w Gdańsku.

W dniu napaści w gmachu Poczty Pol-

skiej znajdowało się ponad 50 osób załogi — pocztowców dysponujących 3 karabinami maszynowymi, bronią ręczną, zapasem granatów i amunicji, co pozwalało na zaledwie kilkugodzinną walkę. Bohaterska obrona trwała jednak znacznie dłużej, bo aż 14 godzin. Gdy pierwszy szturm niemieckich napastników został odparty, do walki wprowadzono samochody pancerne, działa i miotacze ognia. W tych warunkach obrońcy musieli się poddać: 8 pracowników poczty poległo, 8 zmarło na skutek odniesionych ran, a 38 hitlerowcy bestialsko wymordowali. Przeżyli tylko nieliczni.

Pomnik Obrońców Poczty Polskiej przedstawia boginię zwycięstwa — Nike, odbierającą karabin z rąk ginącego pocztowca. Z ramion Nike wylatuje gołąb — symbol pokoju. Ten monument zaprojektowany został przez **Wincentego Kuźmę**, a zrealizowany przez Pracownię Sztuk Plastycznych przy udziale załogi Gdańskiej Rafinerii.

Głogów, woj. legnickie. Pomnik „Dzieciom Głogowa” odsłonięto w 40 rocznicę wybuchu II wojny światowej w ogłoszonym przez ONZ Międzynarodowym Roku Dziecka. Monument ten, dłuta Dimitra Petrow-Vaceva, upamiętnia wydarzenia z 1109 roku, kiedy to bohaterskie dzieci i mieszcianie głogowscy złożyli życie w ofierze broniąc swego grodu przed Niemcami.

Rzeźba usytuowana jest na tle piastowskiego zamku i przedstawia stylizowany taran średniowieczny do rozbijania murów obronnych i bram obleganego miasta. Na jego froncie umieszczono pięć płaskorzeźb, przedstawiających skrupowane postacie dzieci głogowskich, którymi wróg posłużył się jak tarczą.

Na jednej ze stron pomnika umieszczono tablicę pamiątkową z tekstem łacińskim i polskim z *Kroniki* Galla: „...lepiej będzie i zaszczytniej, jeśli zarówno mieszcianie jak i zakładnicy zginą od miecza za ojczyznę, niż gdyby kupując zhańbiony żywot za cenę poddania grodu mieli służyć obcym”. Natomiast na granitowej podstawie znicza widnieje napis: „Dzieciom Głogowa 1109”.

Lublin. Podczas uroczystości związanych z 35-leciem Polski Ludowej odsłonięto tu pomnik pierwszego prezydenta PRL — **Bolesława Bieruta**.

Bolesław Bierut (1892—1956) był wybitnym działaczem polskiego ruchu robotniczego; od 1912 r. w PPS-Lewicy, od 1918 w KPP, a od 1943 — w PPR. Był też współtwórcą, przewodniczącym a następnie prezydentem KRN; zaś w latach 1947—1952 prezydentem PRL, następnie w latach 1952—1954 premierem, wreszcie od 1954 — I sekretarzem KC PZPR.

Pomnik przedstawia postać **B. Bieruta** trzymającą w dłoni Manifest PKWN. Na tle monumentu — godło ludowego państwa. Na tylnej ścianie — płaskorzeźby, których treść nawiązuje do historycznych dokumentów, mówiących o reformie rolnej i nacjonalizacji przemysłu. Pomnik

autorstwa warszawskiego artysty — **Bronisława Kubicy**, usytuowany jest w sąsiedztwie domu, w którym **Bolesław Bierut** spędził dzieciństwo i młodość.

Szczecin. Pomnik Czynu Polaków odsłonięto na Jasnych Błoniach, jako wyraz hołdu i pamięci dla pokoleń Polaków uczestniczących w odbudowie i rozbudowie naszego kraju.

Monument, którego twórcą jest wybitny artysta rzeźbiarz — **Gustaw Zemla**, przedstawia trzy orły wzbijające się do lotu, symbol ofiarnej pracy trzech pokoleń Polaków, przybyłych po II wojnie światowej do spalonego Szczecina. O pomniku tym piszemy szerzej na innym miejscu w naszym roczniku.

Warka, woj. radomskie. Pomnik **Kazimierza Pułaskiego** odsłonięto w 200 rocznicę śmierci tego bohatera dwóch narodów: polskiego i amerykańskiego.

Kazimierz Pułaski urodzony w Winiarach, dziś już dzielnicy Warki, 4 marca 1747 r., był jednym z ośmiorga dzieci starosty wareckiego **Józefa Pułaskiego** i jego żony **Marianny z Zielińskich**. Późniejszy konfederat barski swój chrzest w bitwie z wojskami rosyjskimi przeszedł mając zaledwie dziewiętnaście lat, w kwietniu 1768 r. Dalszy szlak bojowy **Pułaskiego** w walce o wyzwolenie narodu wiodzie przez Lwów (1769), Litwę, Podlasie i Mazowsze. Od zajęcia klasztoru na Jasnej Górze (1770), poprzez Niemcy, Francję, Turcję aż po Stany Zjednoczone (1777). Tutaj za oceanem otrzymuje nominację na generała brygady i zostaje dowódcą kawalerii amerykańskiej. Rozpoczyna nowy etap walki o wyzwolenie Stanów Zjednoczonych.

Niestety, 9 października 1779 r. **Kazimierz Pułaski** ginie w czasie szturm na redutę nieprzyjaciela pod Savannah. Tak dokonało się życie człowieka będącego prekursorem idei „Za Waszą i Naszą Wolność”.

Obecnie podobizna okrytego chwałą

bohatera narodowego Stanów Zjednoczonych i Polski przypomina o czynach tego wielkiego Polaka.

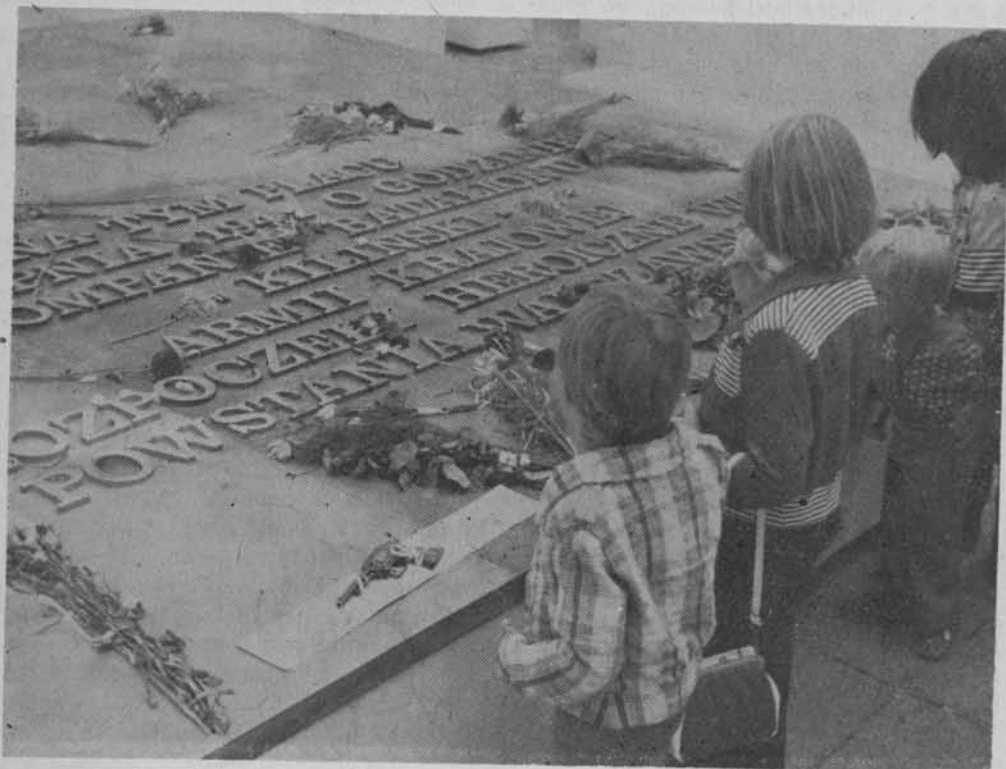
Warszawa. Barykadę — symbol wzniesiono przy ul. Grójeckiej w 40 rocznicę krwawych bojów o stolicę. Stoi ona na miejscu, gdzie w pierwszych dniach września 1939 r. warszawiacy wzniesli barykadę, głównie z mebli wyniesionych z pobliskiej szkoły, w poprzek ulicy Grójeckiej przy Opaczewskiej. Barykada ta stawiała skuteczny opór Niemcom od 8 do 27 września.

Jest to kompleks składający się z barykady — symbolu oraz dwóch wyżej wymienionych dat potraktowanych jako elementy konstrukcyjne. Projektantem monumentu jest **Julian Pałka**.

Warszawa. Płytę upamiętniającą wybuch Powstania Warszawskiego odsłonięto 1 sierpnia o godzinie 17⁰⁰, która przed 35 laty była godziną „W”. Znajduje się ona na Placu Powstańców Warszawy, tam, skąd 35 lat temu wyruszyły oddziały AK do walki o wyzwolenie stolicy. Napis na płycie brzmi następująco: „Na tym placu 1 sierpnia 1944 r. o godzinie 17 kompanie batalionu «Kiliński» Armii Krajowej rozpoczęły heroiczne walki Powstania Warszawskiego”.

Zielona Góra. Pomnik Janusza Korczaka, pedagoga, moralisty, pisarza, lekarza, który całe swoje życie poświęcił pracy z dziećmi i młodzieżą, odsłonięto tutaj w 100 rocznicę jego urodzin. Pomnik, którego twórcami są artyści rzeźbiarze, Tadeusz Dobosz i Marek Przecławski, nie

Płyta upamiętniająca wybuch Powstania Warszawskiego — na placu Powstańców Warszawy (fot. Stanisław Stolarczyk)

bez kozery wzniesiony został w stolicy ziemi zielonogórskiej. Od lat bowiem tam właśnie kulturowane są i wcielane w życie idee „Starego Doktora”, a Zespół Szkół Zawodowych, przy którym działa

szczęp harcowski noszący Jego imię, ma w tym zakresie poważne doświadczenia i osiągnięcia.

Oprac. STANISŁAW STOLARCZYK

ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE

Petetekowskie „budy” — 1979

W 1979 r. Zrzeszenie Gospodarki Turystycznej PTTK oddało turystom 688 nowych miejsc noclegowych oraz 100 miejsc biwakowych, a także 494 miejsca gastronomiczne w kawiarniach i restauracjach.

W Białej Podlaskiej oddano do użytku dom wycieczkowy mający 102 miejsca noclegowe oraz 60 gastronomicznych, natomiast w Bachotku w stacji wodnej przybyło 22 miejsca noclegowe, a w stacji Swornigacie — po wzniesieniu hangaru — 9 miejsc noclegowych. Po gruntownej modernizacji campingu PTTK w Nieborowie przybyło 80 miejsc noclegowych w domkach oraz 100 miejsc biwakowych.

W Hajnówce, mieście stanowiącym punkt wypadowy na szlaki Puszczy Białowieskiej, oddano do użytku nowy dom wycieczkowy z 64 miejscami noclegowymi.

Rozszerzyła się także baza noclegowa i żywieniowa dla turystów górskich: po odbudowaniu spalonego schroniska PTTK na Hali Szrenickiej przybyło 120 miejsc noclegowych oraz aż 212 gastronomicznych. W Sudetach przybyły dwie baczki w Karpaczu (96 miejsc noclegowych i 50 żywieniowych), w Bieszczadach — jedna pod Małą Rawką (27 i 30). Oddano także do użytku camping w Pokrzywniej (132 miejsca). Otwarto wreszcie dwa petetekowskie kluby—kawiarnie: w Bydgoszczy (32 miejsca) oraz w Sandomierzu (70) — w pięknych piwnicach pod zabytkowym, renesansowym ratuszem.

Ośrodki i kompleksy wypoczynkowe Koszalińskiego

Województwo koszalińskie wzbogaciło się o nowe placówki. Wśród nowo oddanych obiektów turystycznych znajduje się ośrodek wypoczynku świątecznego w Kaliszu Pomorskim z 50 miejscami hotelowymi, kompleks rekreacyjno-wypoczynkowy nad jez. Siecino, przystań i pole namiotowe w Białym Borze, położonym między jez. Bielsko i Łobez. Nowo wybudowany zajazd „Czapla” w Czaplunku oferuje 280 miejsc konsumpcyjnych i 20 noclegowych.

Wśród 24 inwestycji turystycznych województwa, zrealizowanych w 1979 r. znajduje się: 12 parkingów śródeśnych, 7 pól biwakowych, 2 tereny wypoczynkowe i 7 miejsc postojowych. M.in. oddano do użytku pole biwakowe w Dąbkach nad jez. Bukowo, zagospodarowano plażę w Dźwirzynie oraz trzy ścieżki zdrowia w Kaliszu Pomorskim, Dźwirzynie i Ustroniu Morskim.

Zabytki Bolesławca — dla turystów

W Bolesławcu, w woj. kaliskim, przekazano do użytku ośrodek turystyczno-rekreacyjny i odrestaurowaną wieżę zamkową. Udostępniono społeczeństwu kompleks wypoczynkowy, obejmujący nowoczesne domki campingowe, boiska sportowe, ośrodek wodny. Zabytki natomiast obejmują gruntownie opracowane naukowo i przystosowane do ruchu turystycznego Wzgórze Zamkowe, wraz z wieżą po zamku obronnym, zbudowanym przez

Kawiarnia PTTK w podziemiach sandomierskiego ratusza (fot. Stanisław Stolarczyk)

Kazimierza Wielkiego, a także zrekonstruowany młyn zamkowy z XVI w. mieszczący obecnie restaurację i hotel. Otwarto też muzeum, w którym eksponowane są znaleziska archeologiczne, uzyskane w czasie badań na Wzgórzu Zamkowym.

Zajazdy, hotele

Woj. białsko-podlaskie. W Międzyrzeczu otwarto zajazd turystyczny z 65 miejscami noclegowymi i 120 gastronomicznymi.

Woj. białostockie. Ośrodek wczasowo-wypoczynkowy w Wólce nad Bugiem powiększył się o 160 miejsc; jest tam obecnie 60 domków campingowych.

Woj. bydgoskie. Zajazd turystyczny „Na Skarpie”, przy trakcie z Chojnic do Bytowa, otworzyło Wojewódzkie Przedsię-

biorstwo Turystyczne „Brda”. Posiada on 30 miejsc noclegowych, restaurację oraz kawiarnię.

Woj. ciechanowskie. Na przedmieściu Ciechanowa powstał jeden z pierwszych w środkowo-wschodniej części Polski zajazd turystyczny. Dysponuje on 40 miejscami noclegowymi w pokojach dwu- i trzyosobowych oraz restauracją z 60 miejscami.

Woj. chełmskie. W Chełmie oddano do użytku nowy hotel pod nazwą „Kamena”. Posiada on 190 miejsc noclegowych w pokojach jedno- i dwuosobowych oraz apartamentach, restaurację, kawiarnię i bar (łącznie 300 miejsc).

Woj. elbląskie. W Dworkowie, przy szosie E-81 z Warszawy do Gdańska, otwarto zajazd turystyczny z kilkunastoma pokojami, restauracją i kawiarnią.

Woj. gdańskie. W Gniewie przy międzynarodowej trasie E-16, otwarto zajazd

pod nazwą „Sobieski”. Dysponuje on 21 miejscami noclegowymi i 120 konsumpcyjnymi.

Drugi zajazd w tym województwie otwarto w Rakowcu. Posiada on 22 miejsca noclegowe i 80 konsumpcyjnych.

Woj. gorzowskie. W Słubicach, na przejściu granicznym, otwarto nowy zajazd turystyczny z 40 miejscami noclegowymi i 90 gastronomicznymi.

Woj. jeleniogórskie. W Lwówku Śląskim, na Wzgórzu Kombatanckim, otwarto zajazd leśny. Bardzo trafnie usytuowany obiekt, w sąsiedztwie campingu, hotelu i parkingu, dysponuje 56 miejscami gastronomicznymi.

Woj. krośnieńskie. W Bukowsku, przy uczęszczanym szlaku z Sanoka w Bieszczady i Beskid Niski, otwarto zajazd turystyczny. Urządzony w regionalnym stylu obiekt mieści pokoje noclegowe na 50 osób oraz restaurację na 300 miejsc konsumpcyjnych. Atrakcją każdego wieczoru są występy kapeli ludowej „Bukowianie”.

Woj. łódzkie. Przy trasie E-12 oddano do użytku zajazd „Na Rogach” z 37 miejscami noclegowymi w pokojach dwu-, trzy- i czteroosobowych oraz z restauracją i kawiarnią.

Woj. przemyskie. W Przeworsku otwarto Dom Turysty „Leliwa” — pierwszy tego typu obiekt w województwie. „Leli-

wa” dysponuje 122 miejscami noclegowymi w 50 pokojach, salą klubową i czytelnią. Wkrótce do użytku oddana zostanie część gastronomiczna: bar i restauracja ze 120 miejscami.

Woj. sieradzkie. W Tumidaju otwarto zajazd turystyczny posiadający 40 miejsc noclegowych oraz restaurację na 120 miejsc konsumpcyjnych.

Woj. skierniewickie. W Rawie Mazowieckiej przy trasie E-82, oddano do użytku motel posiadający 180 miejsc gastronomicznych oraz zaplecze hotelowe na 90 miejsc.

Woj. szczecińskie. W Bydgoszczy, przy trasie E-14 powstał nowy zajazd turystyczny pod nazwą „Czarny Bawół”, wyróżniający się wystrojem w stylu ludowym. Część hotelową stanowią domki usytuowane wokół obiektu.

Woj. wrocławskie. W Sulistrowicach zmodernizowano hotel i restaurację „Pod Misiami”. Przybyły 22 miejsca noclegowe (razem 130 miejsc), a całość zyskała efektowny wystrój.

Woj. zamojskie. We Frampolu uruchomiono zajazd turystyczny z 30 miejscami noclegowymi i 120 gastronomicznymi.

Woj. zielonogórskie. Otwarte tu zostały nowe zajazdy w Gubinie, Iłowej i Gronowie.

Oprac. STANISŁAW STOLARCZYK